

Taide mukana kasvussa

- selvitys lasten ja nuorten taiteen
perusopetuksen tilasta Espoossa 2022

Etta Partanen
Laura Koskimies
Meiju Ahomäki
Maria Levola
Janne Palkama

Sisällysluettelo

1. Johdanto: suomalainen ja ainutlaatuinen	4
1.1. Mitä on taiteen perusopetus?	5
1.2. Laaja ja yleinen oppimäärä opetussuunnitelman mukaisesti.....	6
1.3. Taiteen perusopetus Espoossa.....	7
1.4. Taiteen perusopetus osana Espoon tavoitteita	8
1.5. Saavutettavuus ja osallistumisen haasteet taiteen perusopetuksessa	10
1.6. Tutkimuksen käytännön toteutus	12
2. Taiteen perusopetuksen tunnettuus ja viestintä	13
2.1. Espoon taiteen perusopetuksen tunnettuuden tilanne.....	13
2.2. Taiteen perusopetukseen hakeutuminen ja löydettävyys.....	14
3. Oppimäärät ja opiskelijat	18
3.1. Oppimäärät	18
3.2. Oppilasvalinta.....	19
3.3. Hakijamäärät.....	21
3.4. Opiskelijamäärät lukuvuonna 2021–2022	23
3.5. Opiskelijamäärät lukukauden alkaessa.....	25
3.6. Päättötodistusten määrä	26
3.7. Sukupuolijakaumat.....	27
3.8. Ikäjakaumat.....	28
3.9. Taiteen perusopetus aikuisille.....	29
3.10. Jakaumat kotikielen perusteella	30
4. Opetus.....	32
4.1. Opetustuntimäärät.....	32
4.2. Opetushenkilöstö ja hallinto	33
4.3. Opetusmuodot ja ryhmäkoot	35

4.4. Opetuskielet.....	35
4.5. Opetustilat	37
4.6. Taiteen perusopetuksen opetuskohteet Espoossa	38
4.7. Opetussuunnitelma	48
4.8. Koski-tietovaranto.....	49
4.9. Saavutettavuus ja erityisryhmät.....	51
4.10. Kehittämistoiminta.....	54
5. Oppilaitoksen rahoituspohja ja oppilasmaksut	55
5.1. Oppilaitosten tulot	55
5.2. Lukukausimaksut	57
5.3. Maksuhuojennukset ja vapaaoppilaspaikat	58
6. Yhteistyö.....	62
7. Taiteen perusopetuksen lähitulevaisuuden kehittämishaasteet	67
8. Johtopäätökset ja suositukset.....	70

1. Johdanto: suomalainen ja ainutlaatuinen

Suomalainen taiteen perusopetus on maailman mitassa ainutlaatuinen. Missään muualla ei ole vastaavaa järjestelmää, joka mahdollistaa laadukkaan ja tavoitteellisen taiteen opiskelun lapsille ja nuorille. Taiteen perusopetus antaa valmiuksia itsensä ilmaisemiseen sekä madaltaa kynnystä taiteen koulutukseen hakeutumiselle, ja tätä kautta avaa mahdollisuudet ammattitaiteilijuuteen. Taiteen perusopetus luo edellytyksiä omaksua taiteelliset ja kulttuuriset arvot osaksi elämäntaitoja. Tämän päivän opetuksessa rohkaistaan huomioimaan myös kulttuurinen kestävyys sekä ottamaan vastuuta itsestä, muista ja ympäröivästä maailmasta. Muuttuvassa, uhkiakin sisältävässä maailmassa tällä voidaan nähdä olevan erityinen merkitys.

Tämä Espoon kaupungin kulttuurin tulosityksikön tilaama selvitys keskittyy tarkastelemaan Espoon kaupungin alueella toimivan taiteen perusopetuksen tilannetta, kuulumisia ja tulevaisuuden odotuksia. Selvitys perustuu oppilaitoksien antamiin tilastotietoihin ja oppilaitoksen rehtorien haastatteluihin. Koska taiteen perusopetus on valtakunnallisista, koko maan tilannetta tuodaan mukaan alan toimijoiden tuottamista kirjallisista lähteistä sekä asiantuntijoille tehtyjen temahaastatteluiden kautta. Kokonaisuudessaan selvitystä tullaan käyttämään Espoossa taiteen perusopetuksen kehittämistyössä ja päätöksenteon tukena.

Taiteen perusopetus on myös valtakunnallisten tilastojen valossa merkittävää koulutusta ja osa kulttuurista elämää Suomessa. Taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa opiskelee Taiteen perusopetusliiton mukaan yli 120 000 opiskelijaa Suomessa ja koulutusta järjestetään 267 kunnassa. Taiteen perusopetuksen opiskelijoita on siis enemmän kuin lukiolaisia. Oppilaitoksia on 424. Oppilaitokset järjestävät vuodessa noin 15 000 tapahtumaa: konsertteja, näyttelyitä ja esityksiä.¹

¹ artsedu.fi/taiteen-perusopetus/

1.1. Mitä on taiteen perusopetus?

Taiteen perusopetus sekoitetaan helposti nimensä vuoksi peruskoulussa tapahtuvaan opetukseen. Kyseessä on kokonaan oma opetusmuotonsa, josta säädetään taiteen perusopetusta koskevassa laissa (Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998 – FINLEX) ja asetuksessa taiteen perusopetuksesta (813/1998).

Taiteen perusopetus on koulun ulkopuolista eri taiteenalojen opetusta. Opetus on suunnattu ensisijaisesti nuorille ja lapsille, mutta myös aikuiset voivat osallistua opetukseen. Osaltaan taiteen perusopetus kytkeytyy myös harrastamisen kenttään. Taiteen perusopetus kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Annettava opetus pohjautuu taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin, joista vastaa Opetushallitus.

Taiteen perusopetusta järjestävät muun muassa musiikkioppilaitokset, kuvataidekoulut ja muut taideoppilaitokset. Taiteen perusopetusta voidaan järjestää myös esimerkiksi kansalaisopistoissa. Käytännössä taiteen perusopetusta voivat järjestää kunnat, kuntayhtymät, rekisteröidyt yhteisöt, säätiöt ja valtion oppilaitokset. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on laatia ja hyväksyä kunkin taiteenalan opetusta varten oma opetussuunnitelma, joka perustuu Opetushallituksen päättämiin taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Oppilaitoksen oma opetussuunnitelma täsmentää OPH:n perusteissa annettuja tavoitteita ja sisältöjä. Viimeisimmät on vahvistettu vuonna 2017.

Kunta voi järjestää taiteen perusopetusta omalla päätöksellään ylläpitämissään oppilaitoksissa tai kunta voi hankkia nämä palvelut julkiselta tai yksityiseltä yhteisöltä tai säätiöltä. Muut koulutuksen järjestäjät kuin kunta tarvitsevat järjestämiseen luvan opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Järjestämisluvassa määrätään taiteenala, jota koulutuksen järjestäjä opettaa.

Kunta tai taiteen perusopetuksen järjestämisluvan saanut koulutuksen järjestäjä voi hankkia opetukseen tarkoitetut palvelut julkiselta tai yksityiseltä taholta. Kunnan ei kuitenkaan tarvitse avustaa rahallisesti hankkimaansa palvelua. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opetuksessa noudatetaan lakia ja taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetussuunnitelmaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi myöntää koulutuksen järjestäjälle valtionosuutta opetustuntien määrän mukaan. Ministeriön myöntämää valtionosuutta koulutuksen järjestämiseen saadakseen myös kunnalla pitää olla taiteen perusopetuksen järjestämislupa, vaikka kunta voikin järjestää taiteen perusopetusta ilman sitä.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2017 mukaan opetettavia taiteenaloja ovat

- arkkitehtuuri
- kuvataide
- käsityö
- mediataiteet
- musiikki
- sanataide
- sirkustaide
- tanssi
- teatteritaide.²

1.2. Laaja ja yleinen oppimäärä opetussuunnitelman mukaisesti

Kustakin taiteenalasta on olemassa laaja ja yleinen oppimäärä, ja molemmilla oppimäärillä on erilaiset sisällöt ja tavoitteet taiteenalalle. Koulutuksen järjestäjä päättää, kumpaa oppimäärää se järjestää oppilaitoksessa. Laaja oppimäärä koostuu perusopinnoista ja syventävistä opinnoista. Yleinen oppimäärä koostuu puolestaan yhteisistä opinnoista ja teemaopinnoista.

Laajan oppimäärän perusopetukset kestävät yhteensä 800 opetustuntia, kun taas syventävät opinnot ovat laajuudeltaan 500 opetustuntia. Yleisen oppimäärän yhteiset opinnot kestävät 300 opetustuntia ja teemaopinnot 200 opetustuntia. Näin laaja oppimäärä on laajuudeltaan yhteensä 1 300 tuntia ja yleinen oppimäärä 500 tuntia. Näiden opintojen lisäksi taiteenalan opetukseen voi sisältyä myös varhaiskasvatuksessa annettavaa taiteen perusopetusta.

Opetuksen suunnittelu on tärkeä osa taiteen perusopetuksen opetuksen kehittämistä. Pitkäjänteisellä suunnittelulla opetuksesta saadaan jatkuvasti kehittyvää ja tavoitteellista.

² www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetus

Opittavat asiat rakentuvat suunnitellusti aiemmin opitun varaan ja kaikki taiteen alalle tärkeät osa-alueet tulevat opetuksessa käsitellyksi.

Taiteen perusopetuksesta annetussa laissa määrätään, että myös koulutusta tulee arvioida. Koulutuksen arvioinnin tarkoituksena on tukea ja kehittää koulutusta sekä parantaa oppimisen edellytyksiä. Taiteen perusopetuksen koulutuksen järjestäjä arvioi antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistuu toimintansa arviointiin, jonka ulkopuolinen toimija toteuttaa. Kansallisesta arvioinnista vastaa ulkopuolisen arvioinnin riippumaton asiantuntijaorganisaatio Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi (laki Karvista 1295/2013). Ministeriö voi antaa koulutuksen arvioinnin myös muun ulkopuolisen toimijan kuin KARVIN tehtäväksi. Koulutuksen arvioinnin tulokset on julkaistava.

1.3. Taiteen perusopetus Espoossa

Espoossa taiteen perusopetusta annetaan kaikissa taiteen perusopetuksen oppiaineissa: arkkitehtuurissa, kuvataiteessa, käsityössä, mediataiteissa, musiikissa, sanataiteessa, sirkustaiteessa, tanssissa sekä teatteritaiteessa.

Espoossa toimi keväällä 2022 19 taiteen perusopetuksen oppilaitosta. Alla on luettelo oppilaitoksista taiteenlajeittain. Suluissa on ilmoitettu oppimäärät, joita on mahdollista opiskella.

Taiteen perusopetuksen oppilaitokset Espoossa³

Musiikki

Amado musiikkikoulu (yleinen oppimäärä)

Musiikkiopisto Avonia (laaja oppimäärä)

Musikinstitutet Kungsvägen (laaja oppimäärä)

Espoon musiikki- ja tanssikoulu Estrada (yleinen oppimäärä)

Espoon musiikkiopisto (laaja oppimäärä)

International School of Music Finland (yleinen ja laaja oppimäärä)

Musiikkiopisto Juvenalia (laaja oppimäärä)

Musiikkikoulu DEMO ja Jamkids (yleinen oppimäärä)

³ <https://www.espoo.fi/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/taiteen-perusopetus>

Rytmimusiikkiopisto Tauko (yleinen ja laaja oppimäärä)

Tanssi

Balettikoulu Heli Aalto (yleinen oppimäärä) *(toiminta päättyy 6/2022 ja siirtyy osaksi Espoon musiikki- ja tanssikoulu Estradaa)*

Espoon musiikki- ja tanssikoulu Estrada (yleinen oppimäärä)

Espoon Tanssiopisto (laaja oppimäärä)

Tanssikeskus Footlight (laaja oppimäärä)

Tanssikoulu DCA (yleinen ja laaja oppimäärä)

Teatteri- ja sirkustaiteet

Espoon sirkus- ja teatterikoulu ESKO (yleinen ja laaja oppimäärä)

Arkkitehtuuri

Lasten ja nuorten arkkitehtuurikoulu ARKKI (laaja oppimäärä)

Kuvataide ja käsityö

Espoon kuvataidekoulu (kuvataide ja käsityö, laaja oppimäärä)

Taidekoulu Tatavuu (kuvataide, yleinen oppimäärä)

Sanataide

Vantaan sanataidekoulu (yleinen ja laaja oppimäärä)

Mediataiteet

Käsityökoulu Robotti (yleinen oppimäärä)

1.4. Taiteen perusopetus osana Espoon tavoitteita

Espoon strategiset tavoitteet kaupungin tasolla on kirjattu Espoo-tarinaan ja erityisesti kulttuurin osalta KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmaan.⁴ KulttuuriEspoo 2030 on ohjelma, joka hyödyntää kulttuurin ja taiteen näkökulmaa osana koko kaupungin tulevaisuuden näkymiä. Ohjelman päivitetty versio hyväksyttiin Espoon kaupunginvaltuustossa 24.1.2022.

Vuonna 2030 Espoo on ohjelman mukaisesti luova ja rohkea kulttuurikaupunki, joka tukee kestävästä elämäntapaa. Eri sektoreiden välinen yhteistyö toimii ja kaupunki menestyy kokeilevalla ja uteliaalla asenteella. Kulttuuri ja taide ovat läsnä kaupungin hengessä, asukkaiden arjessa, fyysisessä kaupunkiympäristössä ja espoolaisessa identiteetissä.

⁴ KulttuuriEspoo 2030 <https://www.espoo.fi/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuriespoo-2030-ohjelma>

Ohjelman mukaisesti joka puolella läsnä ja näkyvillä oleva kulttuuri tekee kaupungin helpposti lähestyttäväksi ja kiinnostavaksi kaikille. Palveluiden digitaalinen ulottuvuus tuo uuden ulottuvuuden, kun kulttuuripalveluita on saatavilla ajasta ja paikasta riippumattomina. Muuttuva yhteiskunta ja ammatit vaativat jatkossa eri tavalla luovuutta ja uuden oppimista, jolloin luovien alojen osaaminen on avainroolissa tässä kehityksessä. Kaupungin kyky uusiutua, edistää asukkaidensa hyvinvointia ja luoda merkityksellistä elämää nojaa sen kykyyn vahvistaa yhteisöllisyyttä. Kulttuuritoiminta tarjoaa asukkaille tapoja tulla mukaan kaupungin kehittämiseen. Taiteen ja kulttuurin parissa ihmiset kohtaavat ja kokevat yhdessä. Myös vaikeita asioita voidaan käsitellä hyväksyvässä ilmapiirissä; yhteistä löytäen ja samalla erilaisuutta arvostaen.

Ohjelma korostaa kaupungin tilojen monipuolista ja luovaa käyttöä, jolloin kaupunkikeskukset elävöityvät ja käyttö tukee kestävästä elämäntapaa. Tilojen joustava käyttö on oleellista taiteen perusopetukselle, johon voi osallistua lähellä omaa kotia.

Ohjelman mukaan kaupungin houkuttelevuutta vahvistetaan vuorovaikutuksellisesti viiden peruselementin kautta – luova ympäristö, taloudellinen ympäristö, toimiva ympäristö, sosiaalinen ympäristö ja fyysinen elinympäristö. Osaajat haluavat jäädä sellaiseen kaupunkiin, jossa elämänlaatu yhdistyy monimuotoiseen kaupunkiin ja monipuoliseen kaupunkikulttuuriin.

Taiteen perusopetus toteuttaa monelta osin myös Espoon tarinaa, Espoon kaupunkistrategiaa. Espoo haluaa olla vastuullinen ja inhimillinen edelläkävijäkaupunki, jossa kaikkien on hyvä asua, oppia, tehdä työtä ja yrittää. Espoo haluaa olla paras kaupunki lapsille, nuorille, lapsiperheille ja aikuisoppijoille. Kaikille espoolaisille lapsille halutaan mahdollistaa vähintään yksi harrastus.⁵

Taiteen perusopetus voi osaltaan tukea erinomaisesti näitä strategiatason kulttuurillisia tavoitteita. Taide ja kulttuuri ovat läsnä opiskelijoiden arjessa, lähellä omaa asuinalueita vahvistaen kykyä kokea ja oppia kulttuuria ja omaksua elämänhallinnan luovia keinoja. Taide tuo merkityksellisyyttä ja yhteisöllisyyttä elämään ja tukee humaania, erilaisuutta hyväksyvää elämänasennetta. Taiteen perusopetukseen osallistuminen vahvistaa osaltaan

⁵ <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/espoo-tarina>

sitoutumista ja kasvamista Espooseen ja espoolaisuuteen niin kulttuurikaupunkina kuin asumisen, yrittämisen ja työn tekemisen ympäristönä. Myös Taiteen perusopetuksen liitto muistuttaa esitteessään, että taiteen perusopetus tuo kuntaan elävyyttä ja tapahtumia, työpaikkoja sekä opetuksen kautta hyvinvointia nuorille⁶.

1.5. Saavutettavuus ja osallistumisen haasteet taiteen perusopetuksessa

Vuonna 2017 toteutetussa edellisessä Espoon kaupungin taiteen perusopetuksen tilannetta kartoittaneessa selvityksessä⁷ todettiin, että taiteen perusopetus on Espoossa alueellisesti melko epätasaisesti jakautunutta. Lisäksi selvityksessä nostettiin esiin, että esimerkiksi vieraskielisistä perheistä tulevien lasten ja nuorten opetukseen osallistumista olisi tarpeen tarkastella lähemmin: Espoon väestöennusteissa vieraskielisten asukkaiden määrän odotettiin kasvavan ja toisaalta oppilaitosten tekemien arvioiden mukaan vieraskielisistä perheistä tulevien oppilaiden osuus oli suhteessa matala. Saavutettavuus, osallistumisen haasteet tai kynnykset sekä yhteiskunnalliset toimintaympäristön muutokset ovatkin keskeisiä teemoja myös tässä selvityksessä.

Saavutettavuuteen liittyy useita eri näkökulmia. Saavutettavuutta voi tarkastella esimerkiksi fyysisten, taloudellisten, maantieteellisten kuin myös sosiaalisten tai tiedon saantiin ja viestintään liittyvien näkökulmien kautta. Taidekasvatukseen saavutettavuuteen on kiinnitetty huomiota myös valtakunnallisesti: taidekasvatukseen, saavutettavuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä hankkeita on viime vuosina ollut useita.

Vuosina 2018–2019 toteutettiin valtakunnallinen Saavutettava taideharrastus 2 (SATA2) -hanke, joka käsitteli laajasti taiteen perusopetuksen ja lastenkulttuurikeskusten saavutettavuuden kysymyksiä.⁸ Hankkeessa lähdettiin siitä, että taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2017) on määritetty tasa-arvoa kunnioittava arvoperusta. Taideopintojen tasa-arvoistuminen ja saavutettavuus ovat arvo, jonka toteutumisen eteen on

⁶ https://artsedu.fi/wp-content/uploads/2021/11/TPO-liitto_esite_suomi_sivut.pdf

⁷ Salmenoja, Katri: Ilo oppia ja kasvaa taiteessa: taiteen perusopetus Espoossa 2017 (Finna-linkki: <https://finna.fi/Record/jykdok.1925613>)

⁸ Hankkeen toteuttajina olivat Pirkanmaan lastenkulttuurikeskukset (Tampereen kaupunki ja Kulttuurikeskus PiiPoo) yhteistyössä Taiteen perusopetusliiton, Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton, Kulttuurilla kaikille -palvelun sekä Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiön (VAMLAS) kanssa. Hanketta tuki opetus- ja kulttuuriministeriö.

opetuksen järjestäjien työskenneltävä määrätietoisesti ja suunnitellusti. SATA2 -hankkeessa käsiteltiin sekä mm. viestinnällistä, taloudellista että fyysistä saavutettavuutta ja rakennettiin toimintamalleja saavutettavuuden edistämiseksi.

Vuosina 2015–2021 toteutettu laaja taiteen ja taidekasvatuksen tutkimushanke ArtsEqual⁹ käsitteli laajasti taiteen ja taidekasvatuksen tasa-arvon kysymyksiä ja yhteiskunnallisia muutoksia. ArtsEqual-tutkimushankkeessa on eritelty erilaisia eriarvoistavia mekanismeja ja niiden ilmenemismuotoja taiteen sekä taidekasvatuksen kontekstissa.

Yksi ArtsEqual-hankkeen keskeisistä tutkimustuloksista oli havainto, että taiteen ja taidekasvatuksen pariin hakeutuu ja aktiivisesti valitaan ihmisiä, joilla on parhaat edellytykset menestyä olemassa olevassa taidejärjestelmässä. Jos lapsen kasvuympäristö ei ole tarjonnut mahdollisuutta taiteen harrastamiseen, on todennäköistä, ettei tämä myöhemmälläkään iällä koe taiteen olevan häntä varten. Kasvuympäristön taiteen arvostuksen lisäksi myös maantieteellisen sijainti on keskeinen asia, joka vaikuttaa taiteen harrastamisen pariin hakeutumiseen.¹⁰

Tässä selvityksessä tuodaan soveltuvien osien esiin edellä mainittujen hankkeiden tuloksia ja havaintoja, jotka luovat osaltaan viitekehystä Espoon taiteen perusopetuksen tilanteelle. Lisäksi näiden hankkeiden tulokset tuovat esiin laajemmin taidekasvatuksen ajankohtaisia ilmiöitä ja yhteiskunnallista kontekstia.

⁹ Hankkeen toteuttajina: Taideyliopisto (koordinaattori), Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore, Lappeenrannan yliopisto, Turun yliopisto ja Työterveyslaitos. Rahoitus: Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen neuvosto. <https://www.artsequal.fi/fi/etusivu>

¹⁰ Ilmola-Sheppard, Leena ym. (2021): ArtsEqual: Tasa-arvo taiteen ja taidekasvatuksen palveluiden suunnitana -raportti. https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/7424/Arts_equal_tasa-arvo_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

1.6. Tutkimuksen käytännön toteutus

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Espoon taiteen perusopetuksen tilannetta ja tarpeita laajalla nykytila-analyysillä.

Kaikille Espoon alueen taiteen perusopetuksen oppilaitoksille lähetettiin sähköinen kysely, jolla kartoitettiin taiteen perusopetuksen tilannetta oppilaitoksen osalta. Tämän lisäksi oppilaitosten rehtoreita lähestyttiin erillisellä syventävällä puhelinhaastattelulla. Oppilaitosten sähköiseen kyselyyn vastasi 16 / 18 oppilaitoksesta ja rehtoreista haastateltiin 17 / 18. Balettikoulu Heli Aalto oli lopettamassa ja siirtymässä Musiikki- ja Tanssikoulu Estradan yhteyteen, joten Balettikoulu Heli Aalto ei osallistunut enää kyselyyn. Analyysit esitetään jatkossa ensin kokonaisuutena ja sen jälkeen taidealoittain. Esittäviin taiteisiin kuuluvat tanssi, sirkus- ja teatteri sekä sanataide. Visuaalisiin taiteisiin kuuluvat kuvataide ja käsityö, arkkitehtuuri sekä mediataiteet.

Taidealoittain vastaukset jakautuivat seuraavasti:

TAIDEALA	Rehtorikysely	Oppilaitoskysely
Musiikki	9	8
Esittävät taiteet	5	5
Visuaaliset taiteet	3	3
Yhteensä	17	16

Taulukko 1. Vastausmäärät taidealoittain.

Lisäksi tutkimuksessa haastateltiin viittä asiantuntijaa, jotka toivat mukaan valtakunnallista perspektiiviä ajankohtaisista ilmiöistä ja taiteen perusopetuksen tilanteesta sekä tulevaisuuden näkymistä. Tutkimukseen haastateltiin seuraavat asiantuntijat:

Hanna Koskimies, kulttuuriasiainneuvos, Opetus- ja kulttuuriministeriö

Mikko Hartikainen, opetusneuvos, Opetushallitus

Viivi Seirala, toiminnanjohtaja, Taiteen perusopetusliitto

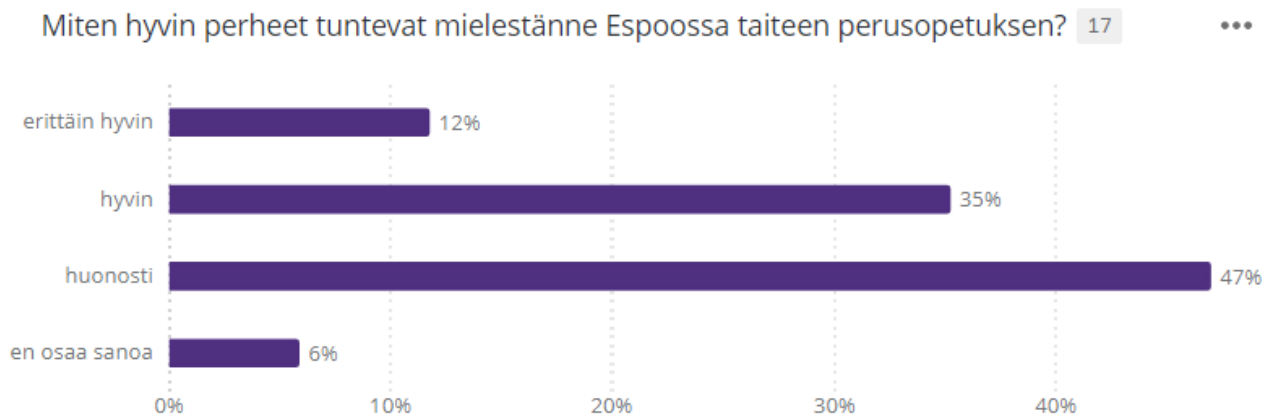
Susanna Tommila, kulttuurijohtaja, Espoon kaupunki

Tuulikki Laes, tutkijatohtori, Taideyliopisto

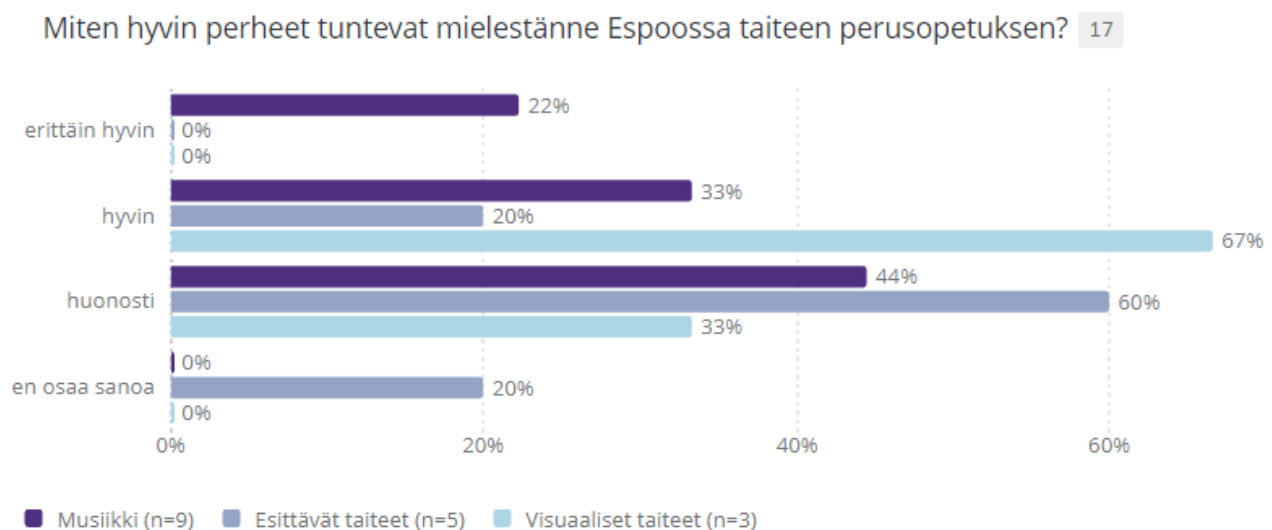
2. Taiteen perusopetuksen tunnettuus ja viestintä

2.1. Espoon taiteen perusopetuksen tunnettuuden tilanne

Taiteen perusopetuksen tunnettuus oli selvityksen keskeinen teema. Lähes puolet (47 %) haastatelluista taiteen perusopetuksen oppilaitosten rehtoreista arvioi, että perheet tuntevat erittäin hyvin tai hyvin Espoossa taiteen perusopetuksen. Kuitenkin vastaava osuus rehtoreista arvioi perheiden tuntevan ko. opetusta huonosti. Tunnettuuden arvioissa oli taidealoittain eroja ja erittäin hyväksi tunnettuutta arvioi ainoastaan musiikin alan oppilaitosten rehtorit.

Kuva 1. Taiteen perusopetuksen tunnettuus Espoossa.

Kuva 2. Taiteen perusopetuksen tunnettuus Espoossa taidealoittain.

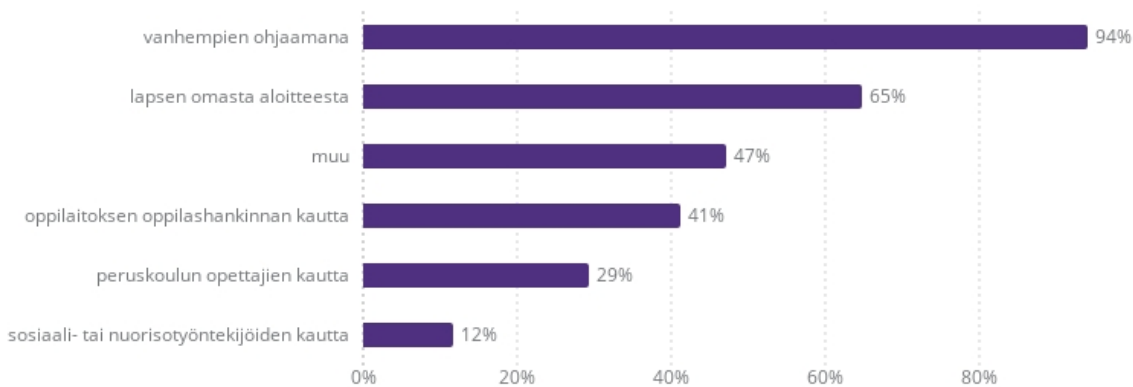
Haastatellut rehtorit kokivat, että taiteen perusopetuksen tunnettuus vaihtelee taidelajeittain eikä perheillä välttämättä ole kovinkaan syväluotaavaa kuvaa opetuksen eri tasoista ja oppimääristä. He arvioivat oppilaitosten itsessään olevan kyllä tuttuja perheille, mutta varsinaisen taiteen perusopetuksen käsitteenä olevan vieraampi. Saman näkemyksen jakavat haastatellut valtakunnalliset asiantuntijat. Taiteen perusopetuksen tunnettuuden koetaan parantuneen etenkin viime vuosina merkittävästi, mutta työtä on tehtävänä edelleen. Taiteen perusopetusliitto, Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus muistuttavat oppilaitoksia kertomaan taiteen perusopetuksen laajemmasta viitekehyksestä oman opintotarjonnan esittelyn rinnalla. Tämän esiin tuominen vahvistaa taiteen perusopetuksen roolia erillisenä, tavoitteellisena koulutusmuotona.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriasiainneuvos Koskimies kertoi tunnistaneensa, että taiteen perusopetuksen tunnettuudessa on parannettavaa, vaikka sen eteen onkin tehty töitä mm. Taiteen perusopetusliiton toimesta. Taiteen perusopetuksen piirissä opiskelevien lasten ja nuorten perheissä ei välttämättä hahmoteta sitä, mitä taiteen perusopetus oikeastaan on. Tätä viestiä ja ymmärrystä taiteen perusopetuksesta tulisikin selkeyttää ja korostaa. Lisäksi Koskimies nosti esiin, että taiteen perusopetuksen tunnettuuden haasteet eivät koske vain perheitä, vaan tuntemuksessa saattaa olla parannettavaa myös esimerkiksi viranomaistasolla. Samoin asian näkee Opetushallituksen opetusneuvos Mikko Hartikainen, joka on vastannut osaltaan taiteen perusopetuksen kehittämisestä vuodesta 2007 lähtien. Hartikainen muistuttaa, että parantamisen varaa on myös kunnissa esimerkiksi luottamus henkilöiden keskuudessa. Taiteen perusopetusliiton toiminnanjohtaja Viivi Seirala toteaa, että kokonaisuuden esiintuominen perheille vahvistaa taiteen perusopetuksen erityisyyttä suhteessa muuhun harrastustoimintaan.

2.2. Taiteen perusopetukseen hakeutuminen ja löydettävyys

Taiteen perusopetuksen tunnettuuteen liittyy vahvasti sen löydettävyys. Suurin osa haastatelluista rehtoreista uskoi, että taiteen perusopetuksen opintojen pariin tavallisimmin hakeudutaan joko vanhempien ohjaamana (94 %) ja / tai lapsen omasta aloitteesta (65 %).

Mitä kautta taiteen perusopetuksen opintojen pariin tavallisimmin hakeudutaan näkemyksesi mukaan? Voit valita useita vaihtoehtoja. 17

Kuva 3. Taiteen perusopetuksen opintojen pariin hakeutuminen.

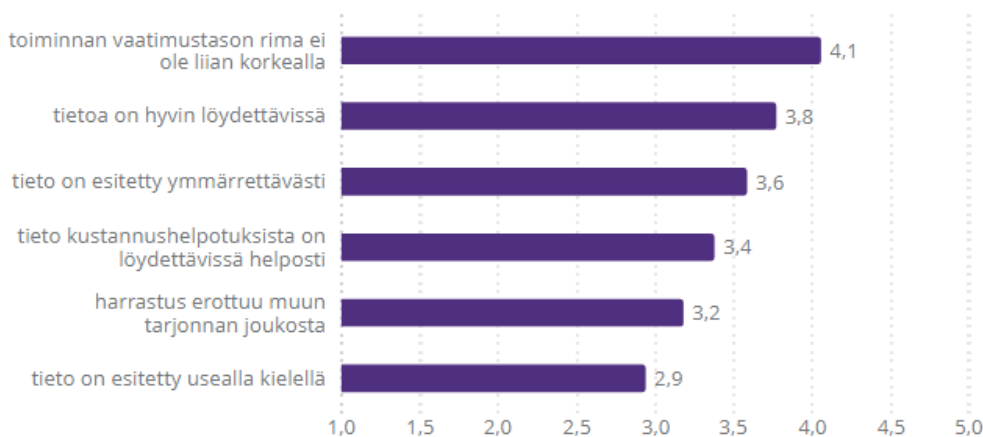
Vanhempien vaikutus taiteen perusopetuksen pariin hakeutumisessa on siis suuri. ArtsEqual-tutkimushankkeessa työskennellyt Taideyliopiston tutkijatohtori Tuulikki Laes näkee, että Taiteen perusopetuksen tunnettuuteen vaikuttaakin taide- ja kulttuuriharrastusten periytyvyys: ne perheet ja lapset, jotka hakeutuvat ja löytävät taiteen perusopetuksen pariin ovat usein sellaisia, joissa vanhemmat ovat kulttuurisesti orientoituneita. Laesin mielestä vaikuttaakin siltä, että *sosiaaliset esteet* ovat jopa yleisempiä haasteita taideharrastuksen pariin hakeutumisessa, kuin niin sanotut perinteiset saavutettavuuden esteet (taloudelliset, maantieteelliset).

Kohderyhminä, jotka eivät löydä taiteen perusopetuksen pariin, mainittiin rehtoreiden haastatteluissa erityisesti ulkomaalaistaustaiset perheet (kielitaito-ongelmat, kulttuurierot) sekä joidenkin taidelajien osalta pojat. Myös aikuiset mainittiin muutaman kerran; arveltiin, ettei monilla välttämättä ole tietoa siitä, että aikuisetkin voivat opiskella taiteen perusopetuksessa.

Arvioitaessa taiteen perusopetuksen löydettävyyttä harrastuksena eri näkökulmista rehtorit kokivat toiminnan vaatimustason riman sopivaksi ja että tietoa ylipäänsä on hyvin löydettävissä. Kuitenkin tiedon esittämisessä usealla kielellä koettiin olevan parantamisen varaa ja peräti 38 % vastaajista arvioi, että ko. asiassa on onnistuttu erittäin tai melko huonosti. Myös rehtoreiden muissa vastauksissa korostui tiedon saatavuuden haasteet eri kielillä. Lisäksi koettiin, etteivät kaikki välttämättä osaa hakea tietoa taiteen perusopetuksesta ja että tiedottamista tulisikin lisätä.

”Arvioikaa taiteen perusopetuksen löydettävyyttä harrastuksena eri näkökulmista.”

(Asteikko 1 = erittäin huonosti, 5 = erittäin hyvin)

Kuva 4. Taiteen perusopetuksen löydettävyyden arviointi.

SATA 2-hankkeen saavutettavuusoppaassa¹¹ todetaan, että taiteen perusopetuksen viestinnän saavutettavuus vaikuttaa merkittävästi siihen, tavoittaako tieto toiminnasta myös ne perheet, joilla on toimintaa rajoittavia tekijöitä tai tuen tarpeita. Viestinnän saavutettavuutta voi käsitellä sekä sen ulkoasun saavutettavuuden näkökulmasta (tarpeeksi suurikoista tekstiä, riittävät kontrastit), ymmärrettävyyden näkökulmasta (selkeä kieli, monimutkaisten sanojen välttäminen, kuvien käyttö tukena) että kielellisen tuen näkökulmasta (viittomat, selkokieli, käännökset).

Espoossa vieraskielisten perheiden osuus on korkea. Espoossa toimivien taiteen perusopetuksen oppilaitosten rehtorien lisäksi osa haastatelluista asiantuntijoista tunnisti tämän mahdolliseksi viestinnälliseksi haasteeksi. Taideyliopiston tutkijatohtori Laes kuitenkin nosti esiin, että esimerkiksi tiedotteiden kääntäminen ei todennäköisesti ratkaise ongelmaa. Taiteen perusopetus saattaa olla usealle muualta muuttaneelle vieras ja abstrakti asia. Tiedotteiden tai verkkosivujen kääntämisen sijaan yhteistyö esimerkiksi maahanmuuttajatyötä tekevien kolmannen sektorin toimijoiden kanssa toisi luultavasti viestiä taiteen perusopetuksesta paremmin tietoon näillekin kohderyhmille.

Vaikka taiteen perusopetuksen vaatimustaso olikin rehtorien mielestä sopivalla tasolla, voi Taideyliopiston tutkijatohtori Laesin mukaan taiteen perusopetukseen toisinaan liittyvä selektiivisyysjärjestelmä sekä tietynlainen ”laitosmaisuus” estää mukaan pyrkimistä tai

¹¹ https://lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2020/03/sata2_opas_web1.pdf

aiheuttaa taiteen perusopetuksen näyttäytymisen korkeamman kynnyksen harrastustoimintana.

Lisäksi lähes poikkeuksetta espoolaisten TPO-oppilaitosten rehtorien mielestä kiinnostuneita lapsia ja nuoria pitäisi etsiä harrastuksen pariin nykyistä aktiivisemmin. Vastaajat kokivat, että harrastusmahdollisuuksia pitäisi tuoda paremmin esiin ja lisätä näkyvyyttä. ArtsEqual-tutkimushankkeen tuloksissa korostettiin myös etsivän työn merkitystä sille, että eri kohderyhmät löytäisivät taidekasvatuksen pariin.¹²

Haastateltujen asiantuntijoiden näkemyksissä taiteen perusopetuksen pariin hakeutumisen monipuolistaminen nousi keskeiseksi teemaksi. Kulttuuriasiainneuvos Koskimies korostaa erilaisten väylien rakentamisen tärkeyttä: esimerkiksi kouluilla järjestettävän harrastustoiminnan (Harrastamisen Suomen malli)¹³ parissa lapsille ja nuorille saattaa syntyä kiinnostus taidetta kohtaan. Tällöin olisi tärkeää, että harrastustoiminnan ohjaajilla olisi osaamista ohjata kiinnostuneet lapset ja nuoret syventämään harrastamista taiteen perusopetuksen pariin ja toisaalta, että TPO-oppilaitoksilla olisi valmiuksia ottaa vastaan oppilaita erilaisista tilanteista ja taustoista. Peruskoulun kautta saavutetaan kaikki lapset ja nuoret. Koulun roolia taiteen perusopetuksen pariin löytämisen ja hakeutumisen sosioekonomisen saavutettavuuden edistäjänä korosti myös Taideyliopiston tutkijatohtori ja ArtsEqual-hankkeen tutkija Tuulikki Laes.

Laes kuvaili taiteen perusopetuksen kentällä ja erityisesti sen etabloituneemmissa oppilaitosverkostoissa olevaa polkuriippuvaisuutta, josta olisi tärkeää päästä eroon. Olisi tärkeää, että taiteen perusopetuksen piiriin voi tulla eri väyliä pitkin, useita eri tapoja hyödyntäen: väyliä voisivat tarjota niin nuorisotyö, peruskoulu, iltapäiväkerhotoiminta kuin vaikka kirkon toiminta. Erilaisten väylien systemaattinen etsiminen lisäisi mahdollisuuksia saada laajemmalta pohjalta lapsia ja nuoria mukaan taiteen perusopetuksen pariin.

Myös Taiteen perusopetusliitossa kysymystä on pohdittu laajasti. Perusopetuksen liitto toivoo, että viestiä vaihtoehdosta vietäisiin oppilaille etenkin kuntien kautta kouluissa ja muissa kunnan toiminnoissa, joissa ollaan nuorten kanssa tekemisissä. Viivi Seirala toivoo,

¹² Ilmola-Sheppard, Leena ym. (2021): ArtsEqual: Tasa-arvo taiteen ja taidekasvatuksen palveluiden suuntana -raportti.

¹³ harrastamisensuomenmalli.fi/

että myös sosiaalitoimessa olisi mahdollista tarjota harrastamisen mahdollisuutta lapsille, jos vanhemmilla ei ole syystä tai toisesta valmiuksia ohjata lapsia harrastuksen pariin. Myös Opetushallituksen Mikko Hartikainen pohtii, että taiteen perusopetuksen ohjaamiseen olisi tarvetta kehittää selkeitä toimintamalleja ja hyviä käytäntöjä, joita kunnat voisivat sitten tarpeidensa mukaan hyödyntää.

3. Oppimäärät ja opiskelijat

3.1. Oppimäärät

Valtaosassa tutkimukseen vastanneista oppilaitoksista järjestetään laaja oppimäärän opetusta (14/16). Lisäksi etenkin musiikin opetusta järjestetään useilla eri oppimäärillä.

Mitä oppimääriä oppilaitoksessa opetetaan?	Varhaiskasvatus	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä
VISUAALISET TAITEET			
arkkitehtuuri (n=1)			1
kuvataide (n=1)			1
käsityö (n=1)			1
mediataiteet (n=1)		1	
MUSIIKKI (n=6)	6	4	5
ESITTÄVÄT TAITEET			
sanataide (n=1)			1
sirkus (n=1)	1		1
tanssi (n=4)	1	2	3
teatteri (n=1)	1		1
Yhteensä	9	7	14

Taulukko 2. Oppimäärät taidelajeittain.

Kaikissa varhaiskasvatuksen opetusta järjestävissä oppilaitoksissa tehdään varhaiskasvatusta omana varhaiskasvatustoimintana. Lisäksi 7/9 oppilaitoksista varhaiskasvatusta järjestetään lisäksi kaupungin varhaiskasvatussyhteistyönä.

Tehdäänkö oppilaitoksessanne varhaiskasvatusta omana varhaiskasvatustoimintana vai kaupungin varhaiskasvatussyhteistyönä?	Oma varhaiskasvatustoiminta	Kaupungin varhaiskasvatussyhteistyö
MUSIIKKI	6	5
ESITTÄVÄT TAITEET		
sirkus	1	1
tanssi	1	
teatteri	1	1
Yhteensä	9	7

Taulukko 3. Varhaiskasvatuksen toteuttaminen taidelajeittain.

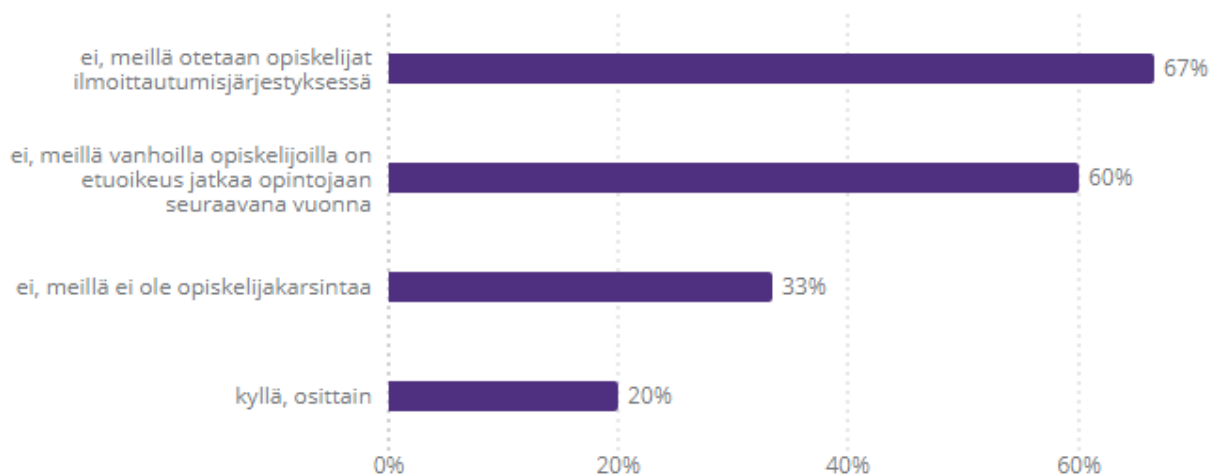
3.2. Oppilasvalinta

Taiteen perusopetuksesta annetun lain 6 § määrittelee periaatteet oppilaaksi ottamiseen. Oppilaaksi ottamisesta päättää koulutuksen järjestäjä ja hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Opetusta ei voi evätä esimerkiksi iän perusteella, koska taiteen perusopetukselle ei ole asetettu ikärajoja. Koulutuksen järjestäjä voi kuitenkin antaa etusijan oppilaaksi ottamisessa, kun hakijalla on edellytetyt tiedot, taidot ja valmiudet tai kun hakija tulee taiteen perusopetusta järjestävästä kunnasta. Etusijan saaneita oppilaita voi kuitenkin olla enintään puolet opetukseen otettavista oppilaista.

Oppilaitoksen resurssit ja oppilasmäärä huomioiden voi oppilaaksi ottamisessa olla oppilaitoskohtaisia eroja. Mahdollisia vaihtoehtoja ovat esimerkiksi oppilaaksi ottaminen ilmoittautumisjärjestyksessä, oppilaspaikkojen arpominen tai pääsykokeet. Oppilaiden valintakokeiden ollessa kyseessä tulee valintakriteerien olla tarkkaan harkittuja ja julkisia.¹⁴

Valtaosa espoolaisten oppilaitosten vastaajista kertoo, että heillä opiskelijat otetaan ilmoittautumisjärjestyksessä ja että vanhoilla opiskelijoilla on etuoikeus jatkaa opintojaan seuraavana vuonna. Pääsykokeita on käytössä osittain joissakin musiikin ja esittävien taiteiden oppilaitoksissa.

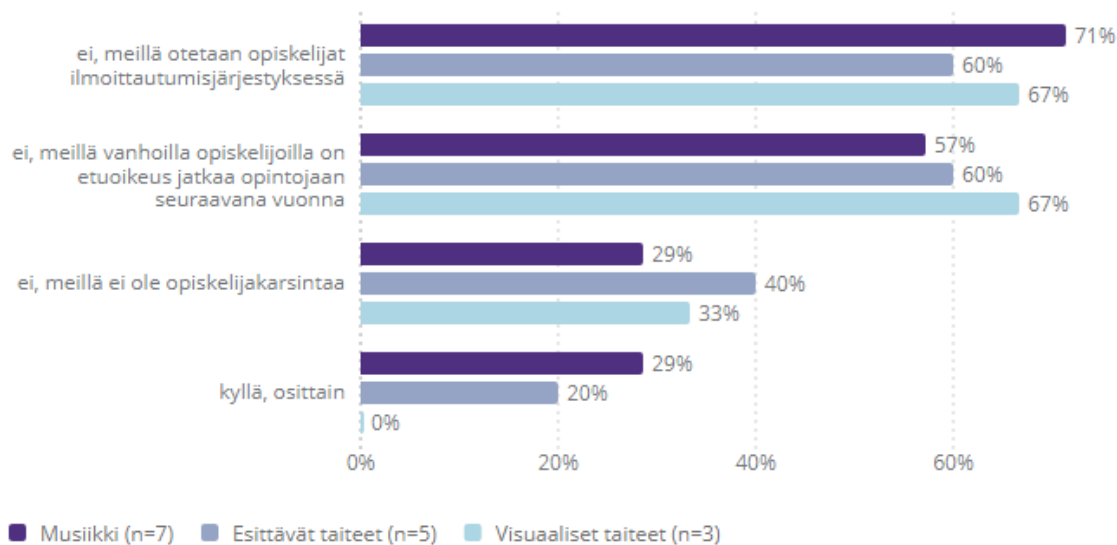
Valitaanko oppilaitoksenne opiskelijat pääsykokeilla? 15

Kuva 6. Oppilaitosten opiskelijavalintamallit.

¹⁴ www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetus

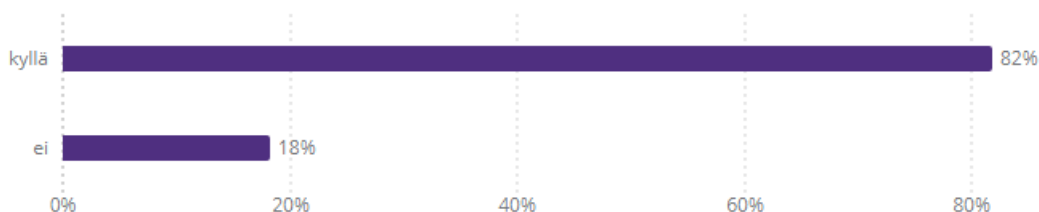
Valitaanko oppilaitoksenne opiskelijat pääsykokeilla? 15

Kuva 7. Oppilaitosten opiskelijavalintamallit taidealoittain.

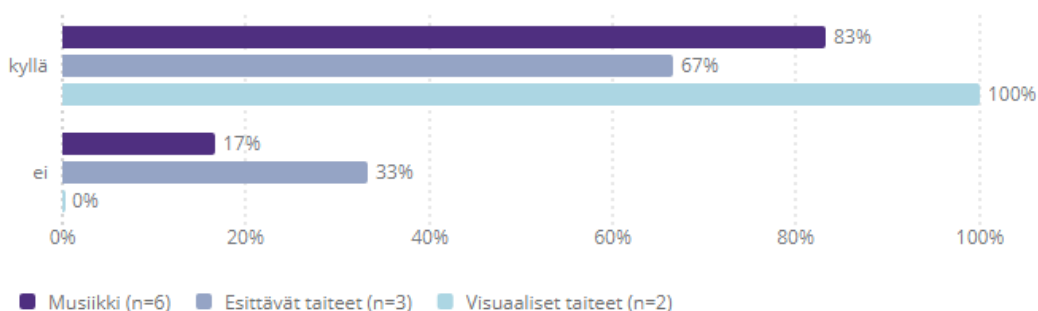
Karsiutuneita opiskelijoita ohjataan hyvin usein muiden opintojen pariin ja esimerkkeinä vastaajat mainitsivat mm. saman oppilaitoksen jonkin toisen opetuspaikan, harrastekerhot sekä muut oppilaitokset.

Ohjaatteko karsiutuneita opiskelijoita muiden opintojen pariin? 11

Kuva 8. Karsiutuneiden opiskelijoiden ohjaaminen muiden opintojen pariin.

Ohjaatteko karsiutuneita opiskelijoita muiden opintojen pariin? 11

Kuva 9. Karsiutuneiden opiskelijoiden ohjaaminen muiden opintojen pariin taidealoittain.

SATA2 -hankkeen saavutettavuusoppaassa todetaan, että myös oppilaaksi ottamista tulisi tarkastella yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Koulutuksen järjestäjän tulisi siis miettiä, miten yhdenvertaisuus oppilaaksi otossa toteutetaan ja kuinka siitä viestitään erilaisten oppijoiden kohdalla.

3.3. Hakijamäärät

Espoossa toimiviin taiteen perusopetuksen oppilaitoksiin oli lukuvuodelle 2021–2022 yli 6 000 hakijaa. Hakijamäärät vaihtelivat suuresti taidelajeittain reilusta kymmenestä hakijasta (sanataide) musiikin yli 2500 hakijaan. Taidealoittain tarkasteltuna tilanne on tasaisempi, vaikka eroavaisuuksia silti löytyy. Tutkimuksessa ei selvitetty oppilaitokseen sisään päässeiden ja uusien opiskelijoiden määrää.

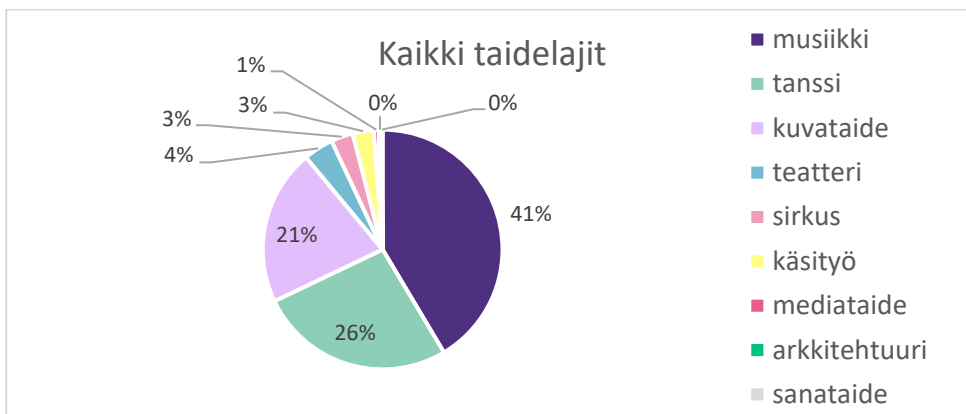
Espoon oppilaitosten hakijamäärät lukuvuodelle 2021–2022:

	Varhaiskasvatus	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä	Yhteensä
arkkitehtuuri			20	20
kuvataide			1282	1282
käsityö			174	174
mediataiteet		40		40
musiikki	1298	269	957	2524
sanataide			11	11
sirkus	39		142	181
tanssi		308	1304	1612
teatteri	39		207	246
Yhteensä	1376	617	4097	6090

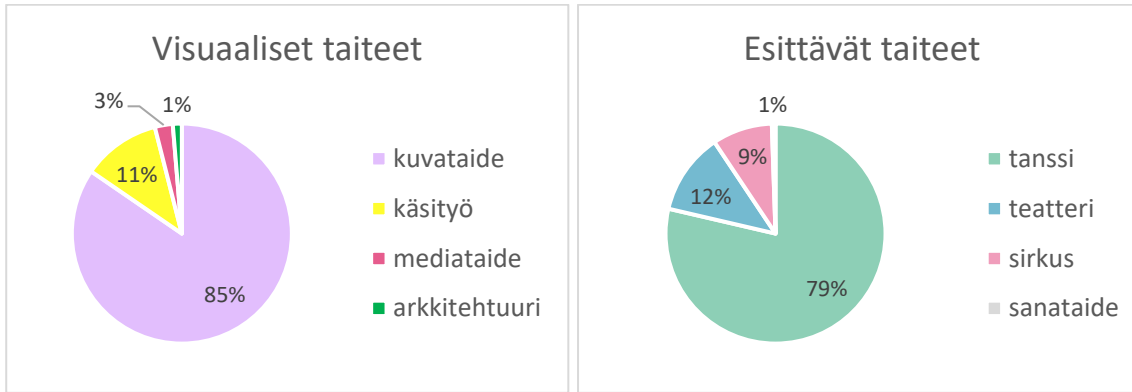
Taulukko 4. Oppilaitosten hakijamäärät taidelajeittain.

	Varhaiskasvatus	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä	Yhteensä
Musiikki	1298	269	957	2524
Esittävät taiteet	78	308	1664	2050
Visuaaliset taiteet	0	40	1476	1516
Yhteensä	1376	617	4097	6090

Taulukko 5. Oppilaitosten hakijamäärät taidealoittain.

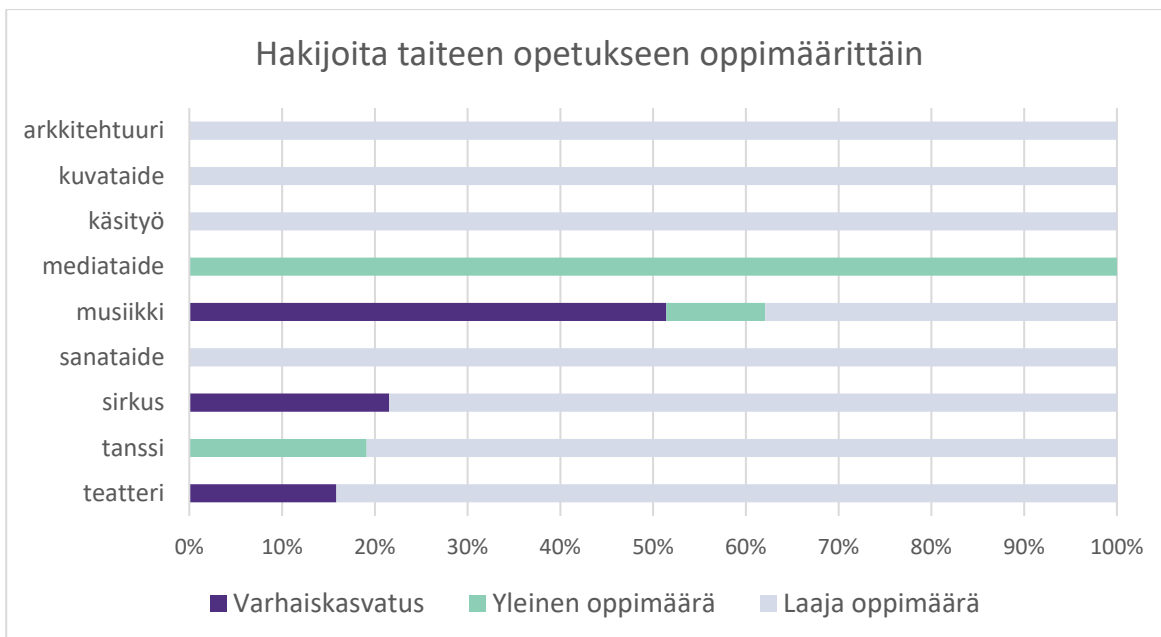

Kuva 10. Oppilaitosten hakijamäärät taidelajeittain (%).

Kuva 11. Visuaaliset taiteet taidelajeittain (%). Kuva 12. Esittävät taiteet taidelajeittain (%).

Oppimäärien mukaan tarkasteltuna nähdään, että suurimpaan osaan taidelajeja haettiin pelkästään tai pääasiassa opiskelemaan laajaa oppimäärää. Poikkeuksena on mediataide (hakijoita pelkästään yleiseen oppimäärään) ja musiikki (hakijoita runsaasti myös varhaiskasvatukseen).

Kuva 13. Taideopetukseen hakijoiden osuudet oppimäärittäin eri taidelajeissa (%).

3.4. Opiskelijamäärät lukuvuonna 2021–2022

Espoossa toimivissa taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa opiskeli lukuvuonna 2021–2022 yli 11 000 opiskelijaa. Suurin osa näistä opiskeli laajassa oppimäärässä. Vähiten opiskelijoita taidelajeittain tarkasteltuna oli sanataiteessa ja mediataiteissa, eniten musiikissa, tanssissa ja kuvataiteessa. Musiikin opiskelijoita oli kaikkein eniten, myös tanssiin ja kuvataiteeseen nähden moninkertainen määrä.

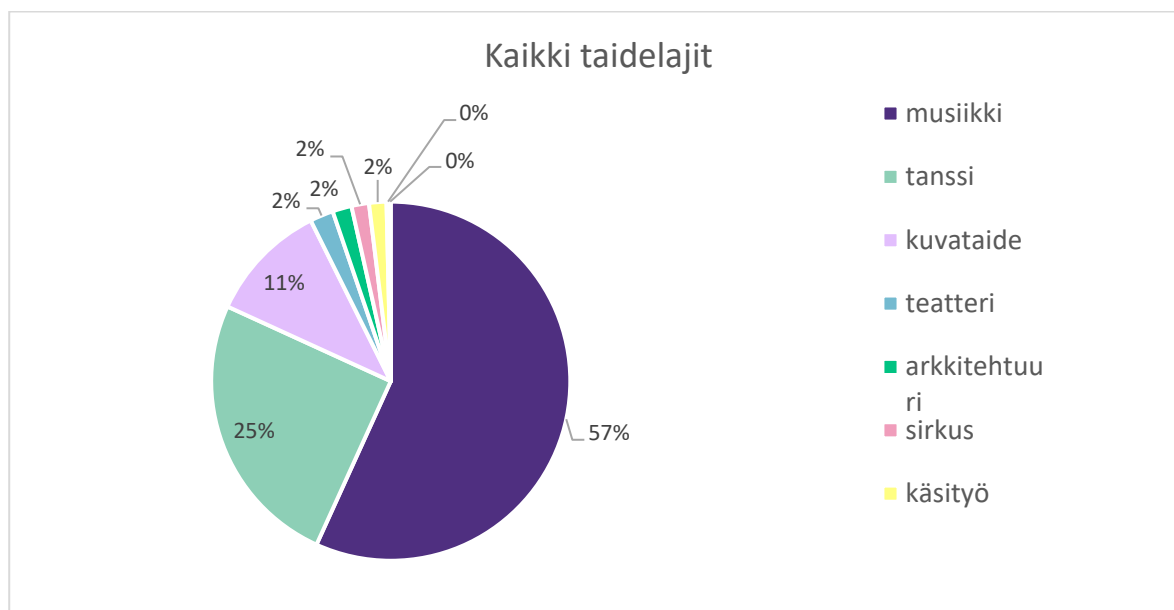
Oppilaitosten opiskelijamäärät lukuvuodelle 2021–2022:

	Varhaiskasvatus	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä	Yhteensä
arkkitehtuuri			192	192
kuvataide			1203	1203
käsityö			174	174
mediataiteet		31		31
musiikki	2253	698	3364	6315
sanataide			11	11
sirkus	36		139	175
tanssi		500	2284	2784
teatteri	36		199	235
Yhteensä	2325	1229	7566	11120

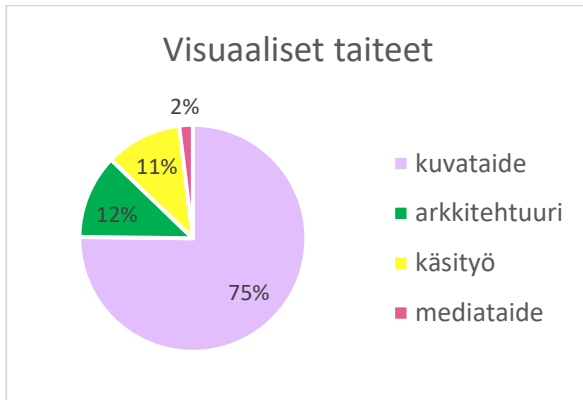
Taulukko 6. Oppilaitosten opiskelijamäärät lukuvuonna 2021–2022 taidelajeittain.

	Varhaiskasvatus	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä	Yhteensä
Musiikki	2253	698	3364	6315
Esittävät taiteet	72	500	2633	3205
Visuaaliset taiteet	0	31	1569	1600
Yhteensä	2325	1229	7566	11120

Taulukko 7. Oppilaitosten opiskelijamäärät lukuvuonna 2021–2022 taidealoittain.

Kuva 14. Oppilaitosten opiskelijamäärät lukuvuonna 2021–2022 taidelajeittain (%).

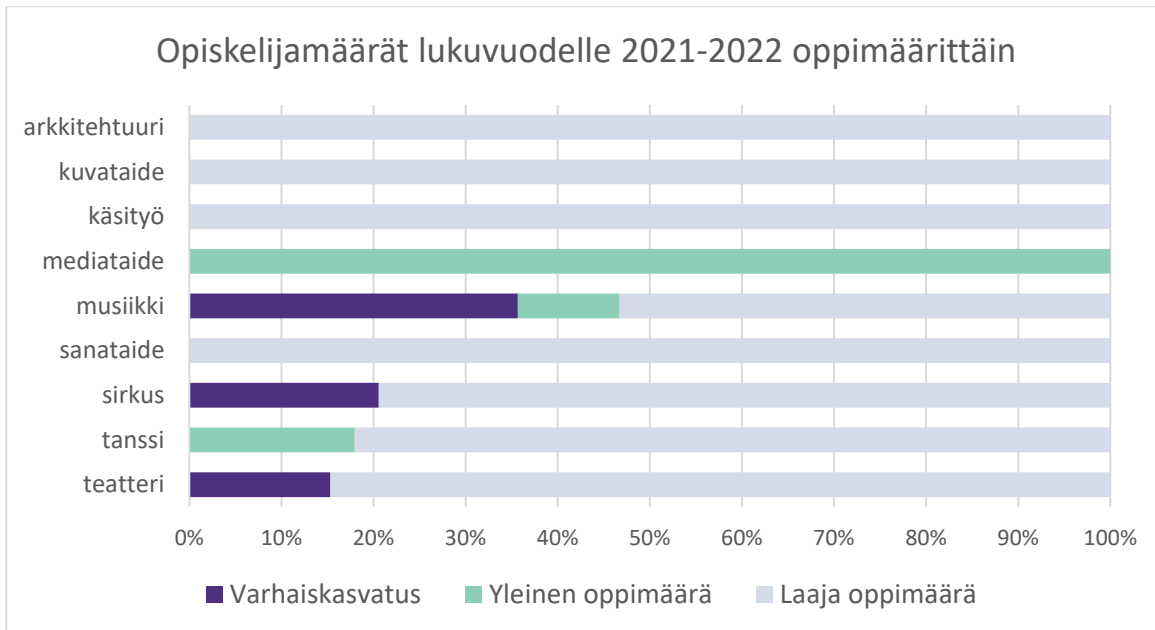

Kuva 15. Visuaaliset taiteet taidelajeittain (%).

Kuva 16. Esittävät taiteet taidelajeittain (%).

Oppimäärien mukaan tarkasteltuna suurimassa osassa taidelajeja opiskelijat osallistuivat lukuvuonna 2021–2022 laajan oppimäärän opetukseen. Mediataiteessa osallistuttiin vain yleisen oppimäärän opetukseen.

Kuva 17. Oppilaitosten opiskelijamäärät lukuvuonna 2021–2022 oppimäärittäin eri taidelajeissa (%).

3.5. Opiskelijamäärät lukukauden alkaessa

Espoossa toimivilta oppilaitoksilta tiedusteltiin lisäksi opiskelijamääriä lukukauden alkaessa, 20.9.2021. Yhteismäärä on jonkin verran pienempi kuin lukukauden 2021–2022 opiskelijamäärä (edellisen alaluvun taulukot). Tästä voi päätellä, että osa opiskelijoista on aloittanut opinnot lukukauden alun jälkeen. Erityisesti musiikin ja tanssin osalta opiskelijamäärät lukukauden alussa ovat selkeästi pienemmät kuin opiskelijamäärät lukuvuoden 2021–2022 aikana (edellisen alaluvun taulukot). Tutkimuksessa ei selvitetty oppilaitokseen sisään päässeiden ja uusien opiskelijoiden määrää.

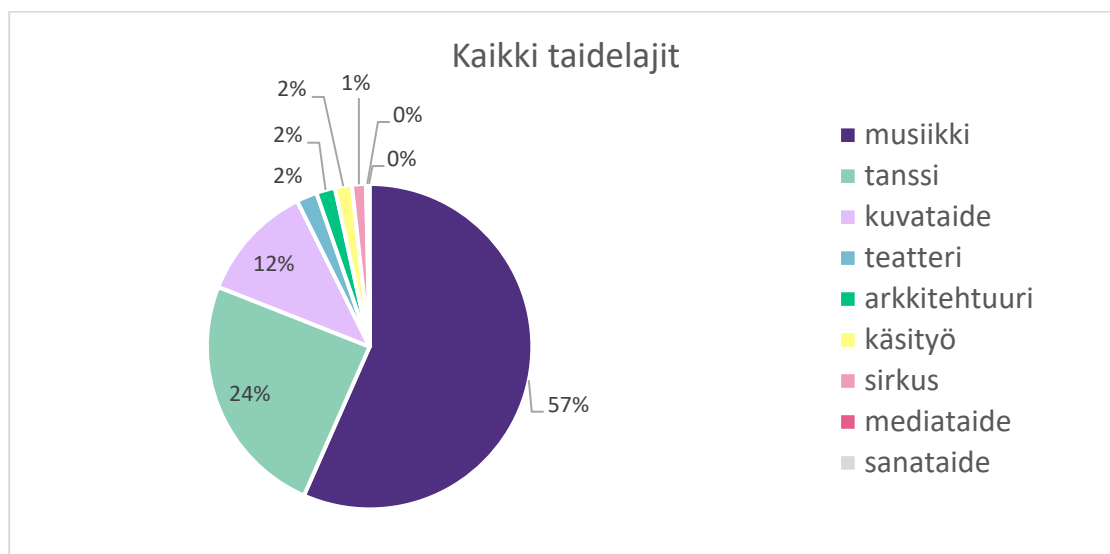
Oppilaitosten opiskelijamäärät lukukauden alkaessa 20.9.2021:

	Varhaiskasvatus	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä	Yhteensä
arkkitehtuuri			192	192
kuvataide			1203	1203
käsityö			174	174
mediataiteet		25		25
musiikki	1961	648	3225	5834
sanataide			11	11
sirkus	21		123	144
tanssi		391	2120	2511
teatteri	21		190	211
Yhteensä	2003	1064	7238	10305

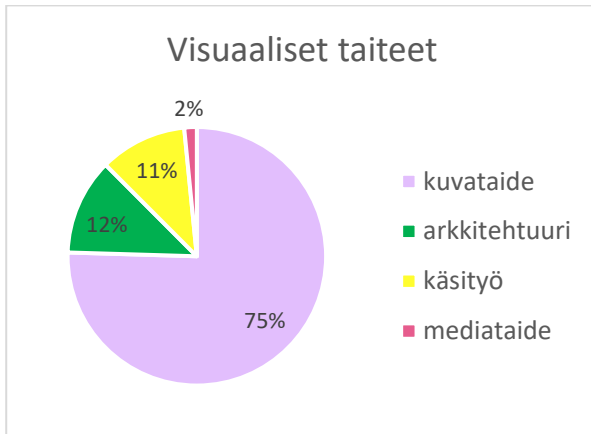
Taulukko 8. Oppilaitosten opiskelijamäärät lukukauden alkaessa taidelajeittain.

	Varhaiskasvatus	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä	Yhteensä
Musiikki	1961	648	3225	5834
Esittävät taiteet	42	391	2444	2877
Visuaaliset taiteet	0	25	1569	1594
Yhteensä	2003	1064	7238	10305

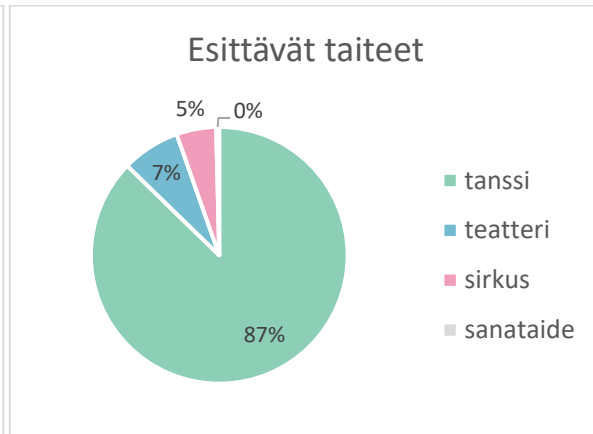
Taulukko 9. Oppilaitosten opiskelijamäärät lukukauden alkaessa taidealoittain.

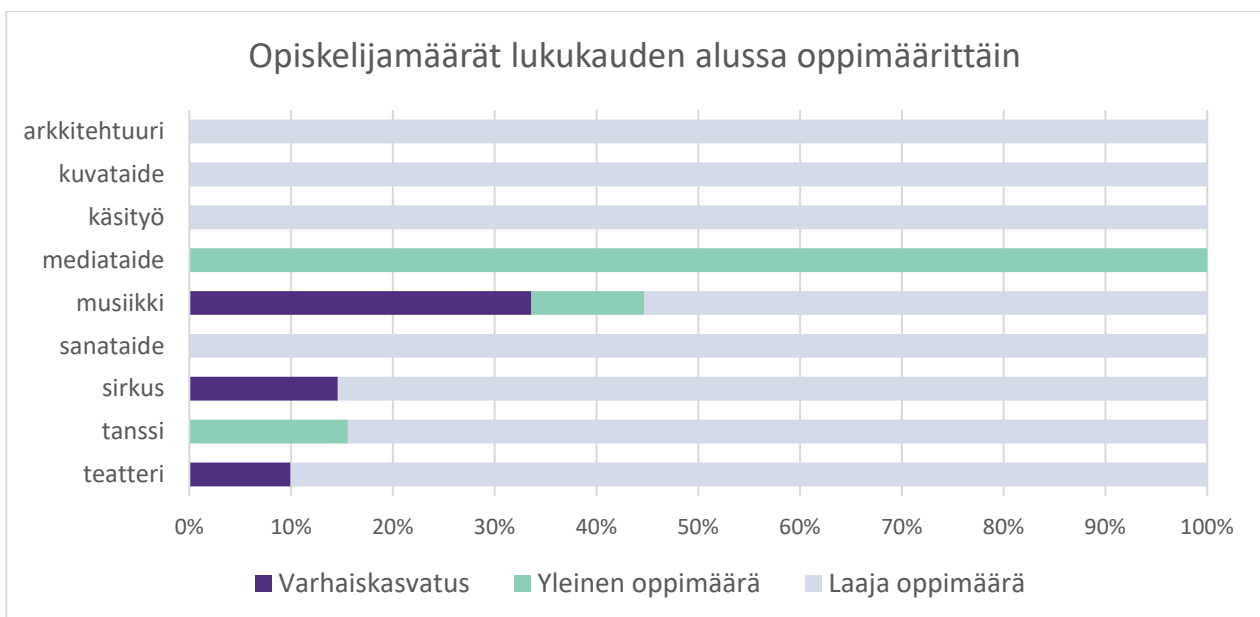
Kuva 18. Oppilaitosten opiskelijamäärät lukukauden alkaessa taidelajeittain (%).

Kuva 19. Visuaaliset taiteet taidelajeittain (%).

Kuva 20. Esittävät taiteet taidelajeittain (%).

Kuva 21. Oppilaitosten opiskelijamäärät lukukauden alussa oppimäärittäin eri taidelajeissa (%).

3.6. Päätötodistusten määrä

Päätötodistuksia jaettiin laajassa oppimäärässä lukuvuoden 2021–2022 aikana yhteensä 233 (yleisessä oppimäärässä 2 kpl). Musiikissa laajassa oppimäärässä päätötodistuksen sai 102 opiskelijaa, esittävissä taiteissa 95 ja visuaalisissa taiteissa 36.

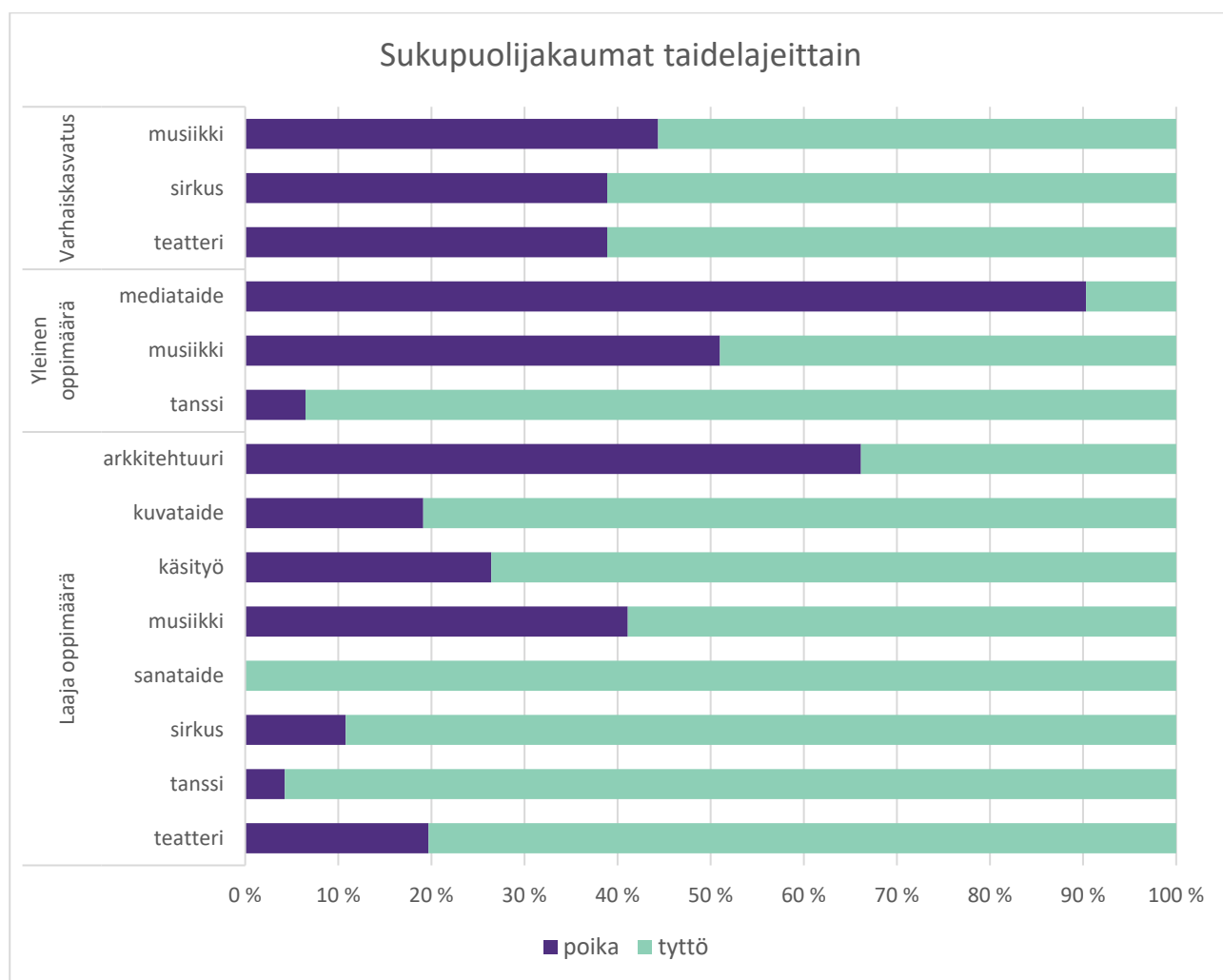
Arvioitu päätötodistusten määrä lukuvuoden 2021–2022 aikana taidealoittain:

	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä	Yhteensä
Musiikki	1	102	103
Esittävät taiteet	0	95	95
Visuaaliset taiteet	1	36	37
Yhteensä	2	233	235

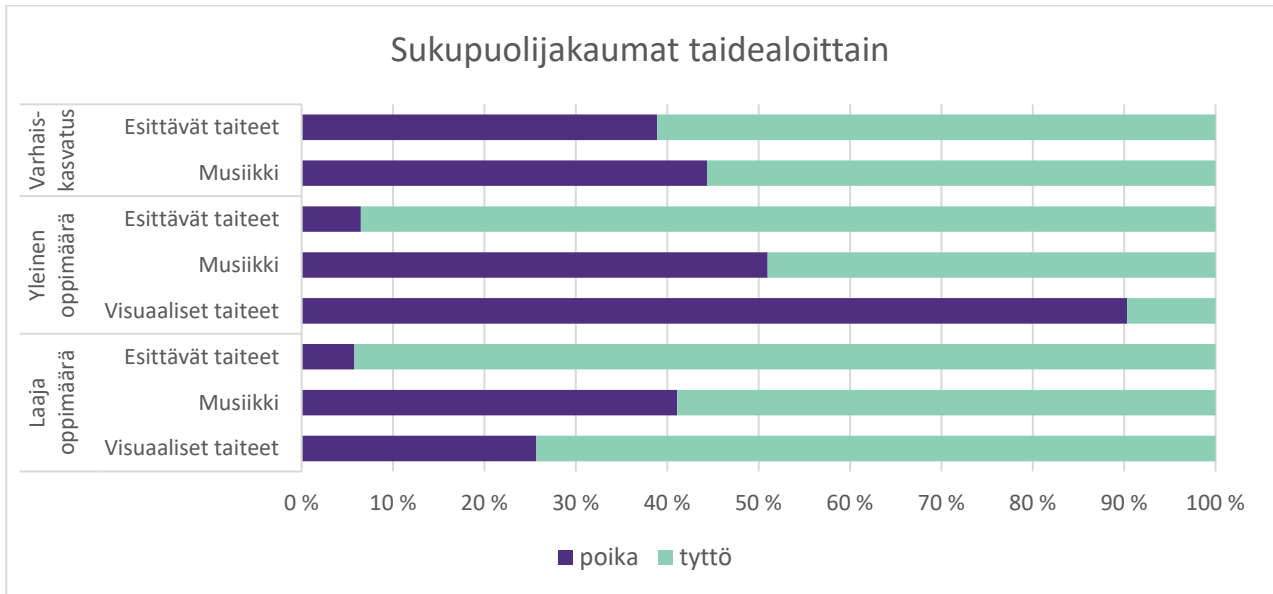
Taulukko 10. Päättötodistusten määrä lukuvuoden 2021–2022 taidealoittain.

3.7. Sukupuolijakaumat

Suurin osa (68 %) Espoon taiteen perusopetukseen osallistuneista oli tyttöjä. Taidealoittain tyttöjen osuudet jakautuivat seuraavasti: musiikki 57 %, esittävät taiteet 93 % ja visuaaliset taiteet 73 %. Poikia suhteellisesti eniten (90 %) löytyi mediataiteen yleisen oppimäärän opiskelijoista. Taiteen perusopetukseen osallistumisen voi siis todeta olevan jossain määrin epätasaisesti jakautunutta sukupuolten välillä.

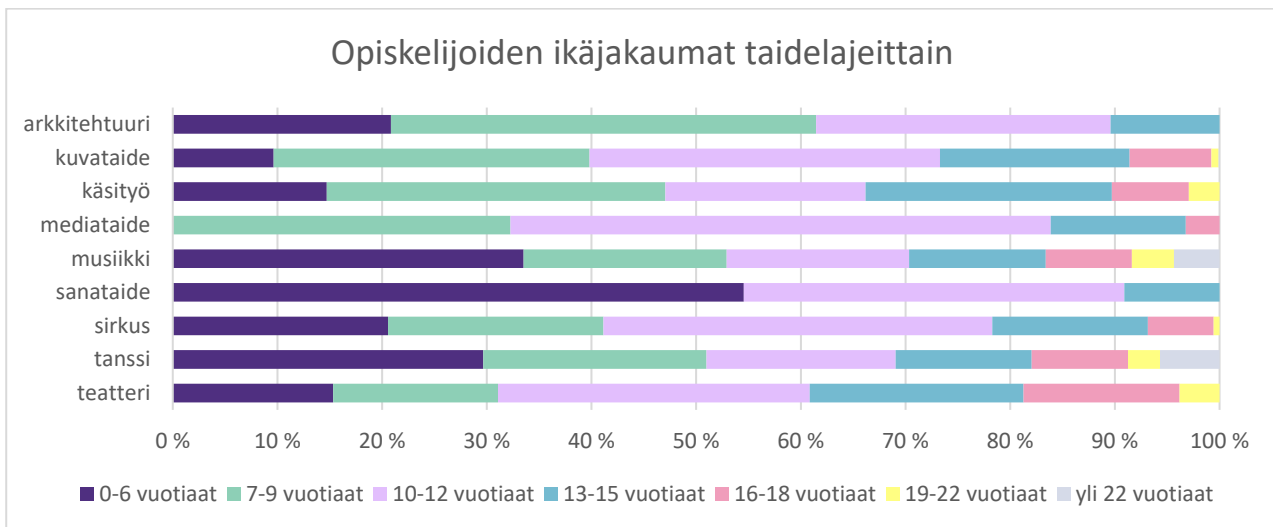

Kuva 22. Sukupuolijakaumat oppimäärittäin eri taidelajeissa (%).

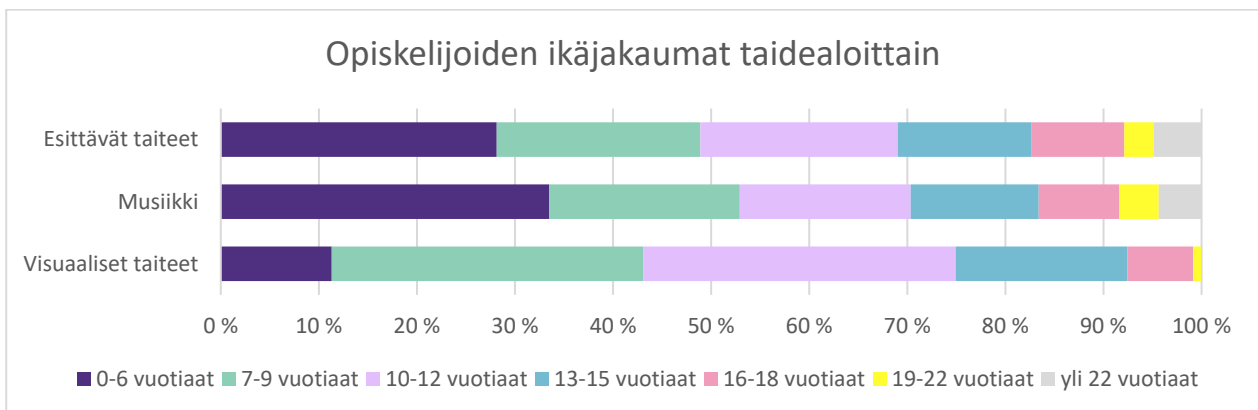

Kuva 23. Sukupuolijakaumat oppimäärittäin eri taidealoilla (%).

3.8. Ikäjakaumat

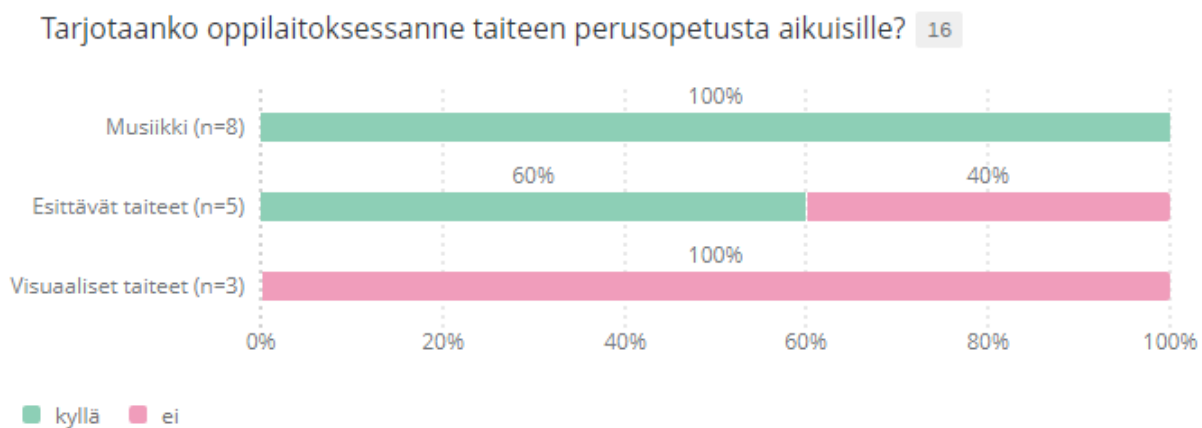
Kuva 24. Ikäjakaumat eri taidelajeissa (%).

Kuva 25. Ikäjakaumat eri taidealoilla (%).

3.9. Taiteen perusopetus aikuisille

Tutkimukseen vastanneista oppilaitoksista 69 %:ssa tarjotaan taiteen perusopetusta aikuisille. Taiteenalojen välillä oli kuitenkin variaatiota: musiikin oppilaitoksista kaikki tarjoavat taiteen perusopetusta aikuisille, visuaalisten taiten oppilaitokset eivät sen sijaan tarjoa lainkaan opetusta aikuisille. Mukana olevat oppilaitokset tarjoavat ensisijaisesti taiteen perusopetusta lapsille ja nuorille, aikuisten taiteen perusopetusta tarjoaa varsinaisesti Espoossa Omnia.

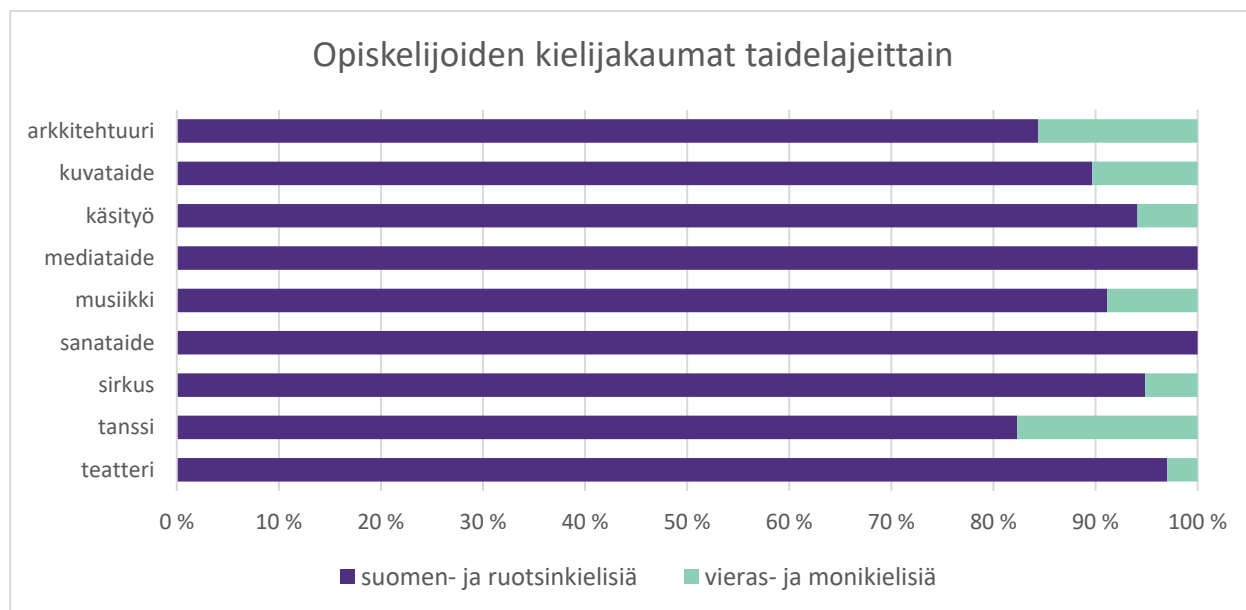
Kuva 5. Taiteen perusopetuksen tarjoaminen aikuisille taidealoittain.

Taidekasvatuksen ja iän välistä problematiikkaa käsiteltiin ArtsEqual-tutkimushankkeessa. Tutkijat näkevät, että taiteen perusopetukseen vaikuttaa meritokraattinen kehitysajattelu, jossa palvelun tarjoamisen perusteena on oppilaan mahdollinen tuleva ammatillinen suuntautuminen. Taiteen perusopetus painottuukin siten lapsiin ja nuoriin, eikä työikäisten tai eläkeikäisten laajempi mukaan saamista nähdä tämän ajattelumallin vuoksi perusteltuna.

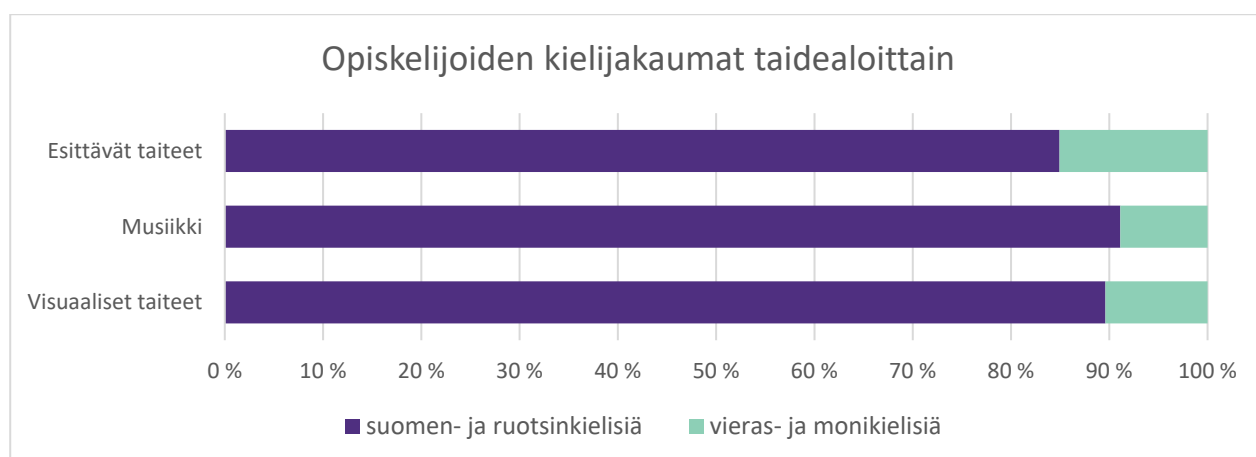
ArtsEqual-hankkeessa mukana ollut Taideyliopiston Tuulikki Laes pitää ehdottoman tärkeänä taiteen perusopetuksen suuntaamista nykyistä enemmän myös lasten ja nuorten lisäksi muille ikäryhmille. Väestön ikärakenne muuttuu ja elämänkaariajattelu on muuttunut: eliniänodote kasvaa ja erilaisia elämänvaiheita aloitetaan joustavammin myös vanhemmalla iällä.

3.10. Jakaumat kotikielen perusteella

Taiteen perusopetuksen kaikista opiskelijoista vieras- ja monikielisiä oli oppilaitosten tekemien arvioiden mukaan noin 11 %. Vastaajista 60 % arvioikin vieraskielisten opiskelijoiden osuuden kasvaneen viime vuosien aikana, ennallaan sen arvioi pysyneen 13 % ja vähentyneen 20 %. Taidealoittain ei jakaumissa ollut suuria eroja.

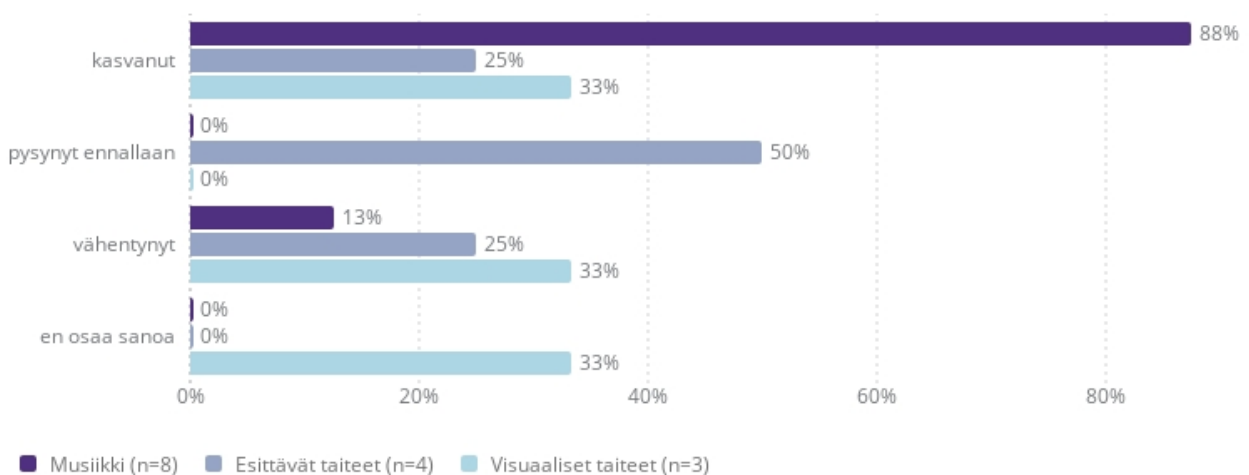

Kuva 41. Kielijakaumat eri taidelajeissa (%).

Kuva 42. Kielijakaumat eri taidealoilla (%).

Miten vieraskielisten opiskelijoiden osuus on muuttunut viime vuosien aikana? 15

Kuva 43. Vieraskielisten opiskelijoiden osuuden muutos taidealoittain (%).

Oppilaitosten tekemien arvioiden pohjalta voi todeta, että vieraskielisistä perheistä tulevien lasten ja nuorten osuus taiteen perusopetuksessa ei ole suhteessa yhtä korkea kuin näiden osuus kaikista espoolaisista lapsista ja nuorista. Espoon kaupungin kulttuurijohtaja Susanna Tommila pitääkin taiteen perusopetuksen tulevaisuuden kannalta keskeisenä kysymyksenä sitä, miten myös tälle kohderyhmälle pystyttäisiin tarjoamaan sekä kiinnostavaa että toisaalta taloudellisesti saavutettavaa taiteen perusopetusta.

Osa haastatelluista rehtoreista toi esiin pohtineensa, miten vieraskielisistä perheistä tuleville oppilaille voisi tarjota kielellistä tukea. Taideyliopiston Tuulikki Laes totesi, että vaikka peruskoulun puolella onkin koettu, että S2-kielen opetus on osittain riittämätöntä ja vuoden valmistava opetus ei riitä aina kattamaan valmiuksia osallistua muiden mukana suomenkieliseen opetukseen, olisi taiteen perusopetuksen kohdalla kuitenkin hyvä luottaa opettajien pedagogiseen osaamiseen sekä taiteen opetuksen mahdollisuuksiin hyödyntää muita ilmaisu- ja vuorovaikutuskeinoja sanallisen vuorovaikutuksen tukena.

4. Opetus

4.1. Opetustuntimäärät

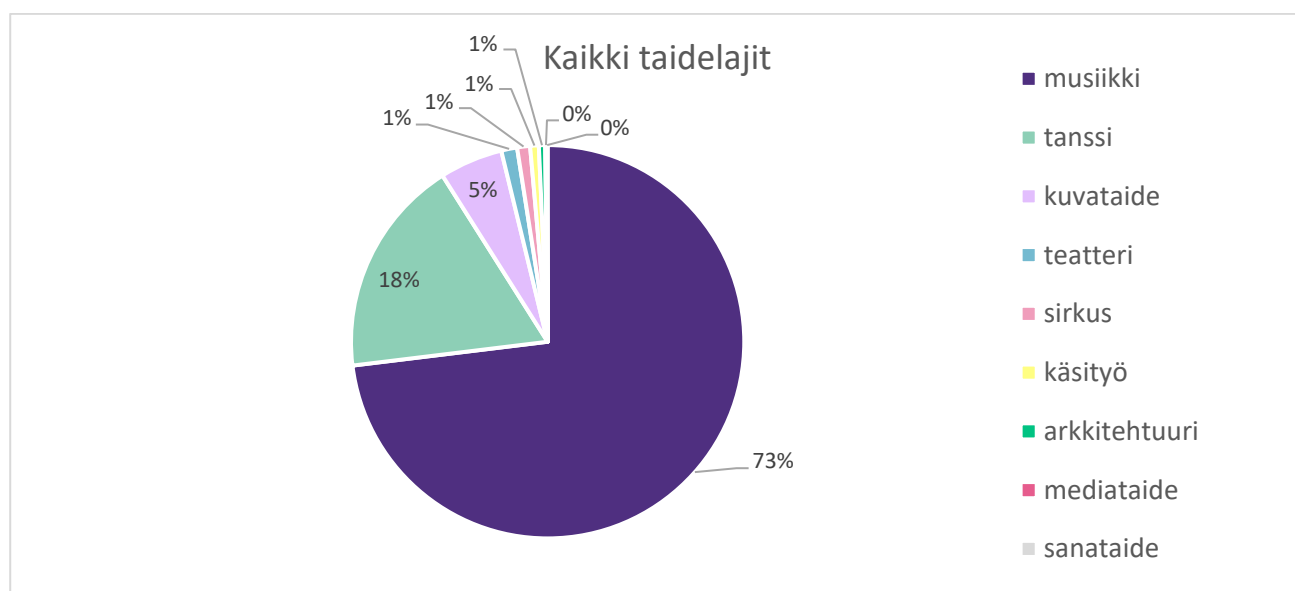
Opetustuntimäärät lukuvuonna 2021–2022:

	Varhaiskasvatus	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä	Yhteensä
arkkitehtuuri			966	966
kuvataide			9690	9690
käsityö			1326	1326
mediataiteet		240		240
musiikki	9466	8411	118576	136453
sanataide			130	130
sirkus	171		1810	1981
tanssi	15	3948	29569	33532
teatteri	171		2266	2437
Yhteensä	9823	12599	164333	186755

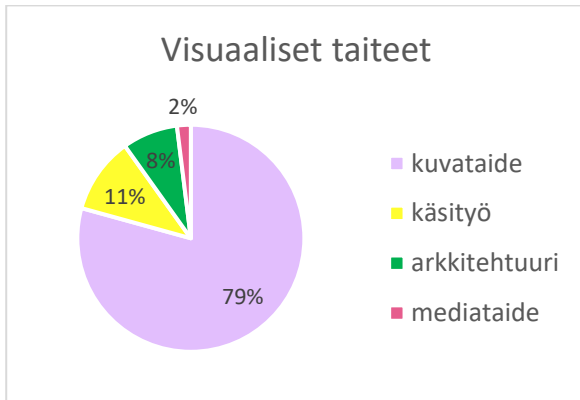
Taulukko 11. Opetustuntimäärät lukuvuonna 2021–2022 taidelajeittain.

	Varhaiskasvatus	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä	Yhteensä
Musiikki	9466	8411	118576	136453
Esittävät taiteet	357	3948	33775	38080
Visuaaliset taiteet		240	11982	12222
Yhteensä	9823	12599	164333	186755

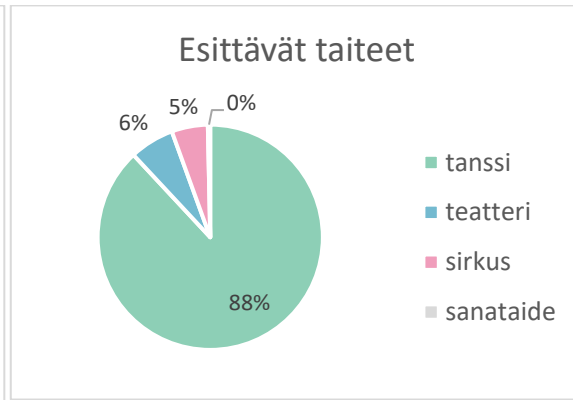
Taulukko 12. Opetustuntimäärät lukuvuonna 2021–2022 taidealoittain.

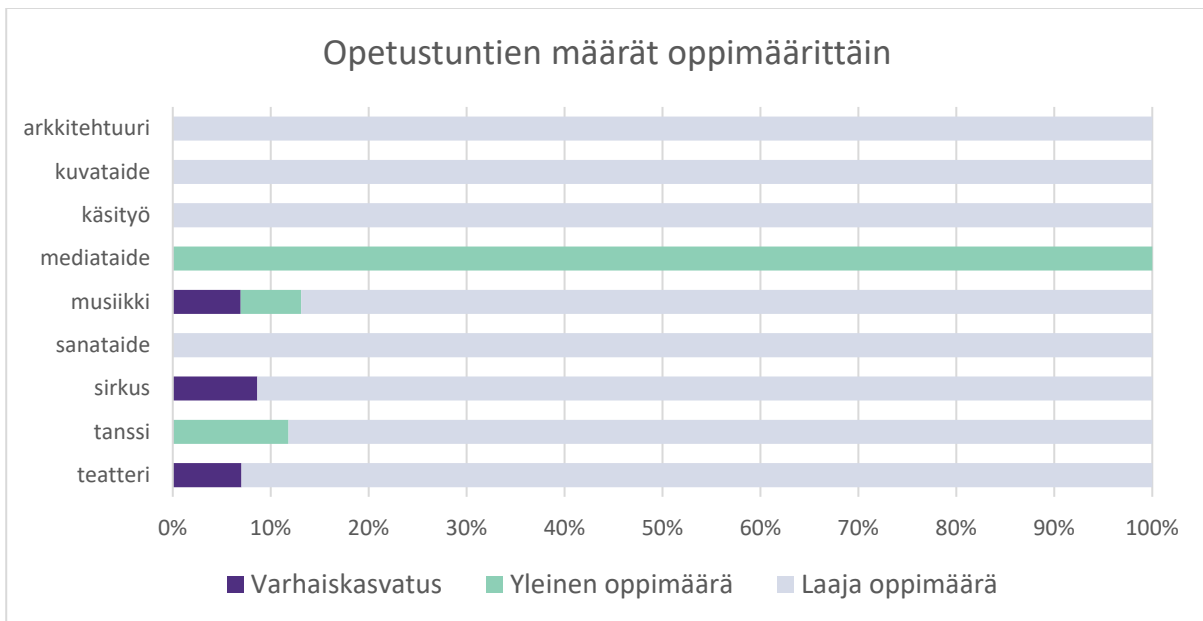
Kuva 26. Opetustuntimäärät taidelajeittain (%).

Kuva 27. Visuaaliset taiteet taidelajeittain (%).

Kuva 28. Esittävät taiteet taidelajeittain (%).

Kuva 29. Opetustuntien määrät oppimäärittäin eri taidelajeissa (%).

4.2. Opetushenkilöstö ja hallinto

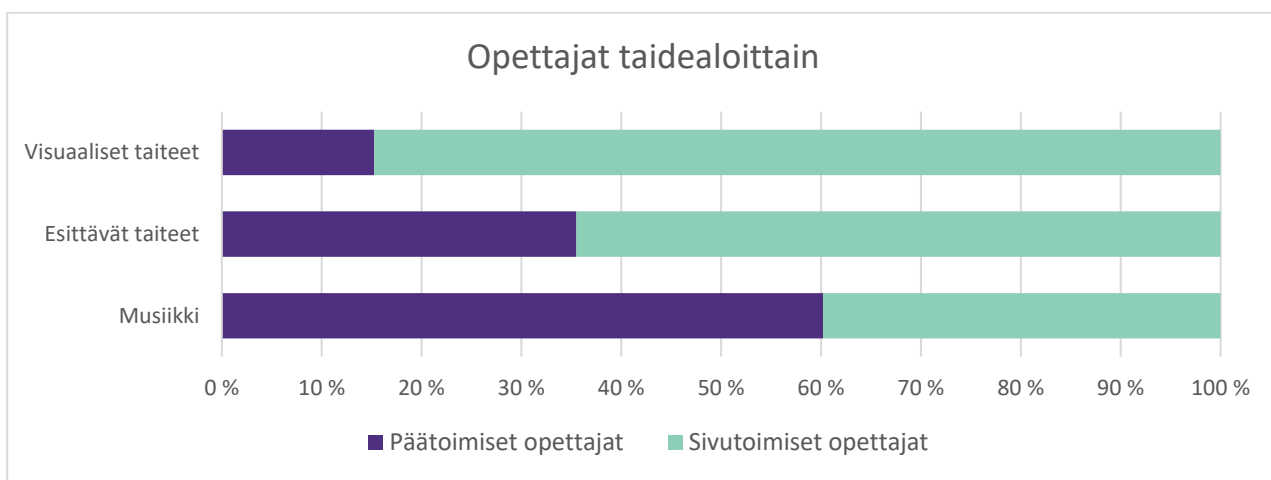
Tutkimukseen vastanneissa oppilaitoksissa työskenteli yhteensä 475 opettajaa, joista noin puolet päätoimisin opettajina (233 kpl / 49 %). Taidealoittain tarkasteltuna päätoimisia opettajia työskenteli eniten musiikin taidealalla ja vähiten visuaalisten taiteiden taidealalla.

Hallinnollisissa tehtävissä oppilaitoksissa työskenteli yhteensä 70 henkilöä, joista päätoimisesti hallinnollisissa tehtävissä 54 kpl.

Kaikki tutkimukseen vastanneet kertoivat, että heillä noudatetaan henkilökunnan palkkauksessa alalle soveltuvaa työehtosopimusta.

	Päätoimiset opettajat	Sivutoimiset opettajat	Päätoimiset hallin- nolliset tehtävät	Sivutoimiset hallin- nolliset tehtävät	Yhteensä
arkkitehtuuri	2	16	3	0	21
kuvataide	6	25	6	1	38
käsityö	1	6	0	0	7
mediataiteet	0	3	0	1	4
musiikki	186	123	30	11	350
sanataide	3	7	2	1	13
sirkus	1	6	1	1	9
tanssi	33	49	11	0	93
teatteri	1	7	1	1	10
Yhteensä	233	242	54	16	545

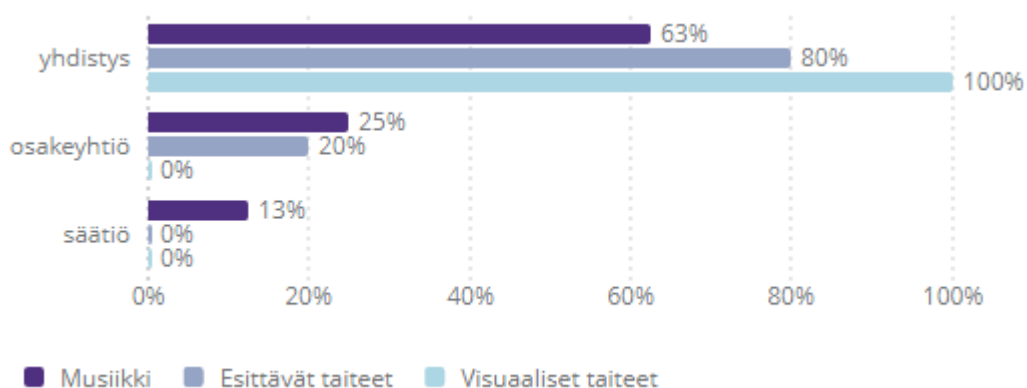
Taulukko 13. Opetushenkilöstön määrä taidelajeittain.

Kuva 30. Opettajat taidealoittain (%).

Oppilaitoksista 75 % kertoi (12 kpl), että oppilaitoksen taustaorganisaationa toimii yhdistys, 19 % (3 kpl) osakeyhtiö ja 6 % säätiö (1 kpl).

Alla esitetty jakaumat taidealoittain.

Kuva 31. Oppilaitosten taustaorganisaatiot taidealoittain.

4.3. Opetusmuodot ja ryhmäkoot

Valtaosassa oppilaitoksissa opetus tapahtuu ryhmissä. Musiikin ja tanssin taidelajeissa on mahdollisuus myös yksilö- ja pariopetukseen.

Ryhmien koot vaihtelivat välillä 2–52, kuitenkin niin että noin puolet (48 %) ryhmistä oli maksimissaan 10 opiskelijan ryhmiä (mediaani ryhmäkoolle oli 12). Suurimmat ryhmäkoot löytyivät tanssin ja musiikin saralta.

		yksilö	pari	ryhmä
Laaja oppimäärä	teatteri			x
	tanssi	x	x	x
	sirkus			x
	sanataide			x
	musiikki	x	x	x
	käsityö			x
	kuvataide			x
	arkkitehtuuri			x
Yleinen oppimäärä	tanssi			x
	musiikki	x	x	x
	mediataiteet			x
Varhaiskasvatus	tanssi			x
	teatteri			x
	sirkus			x
	musiikki	x		x

Taulukko 14. Opetusmuodot taidelajeittain.

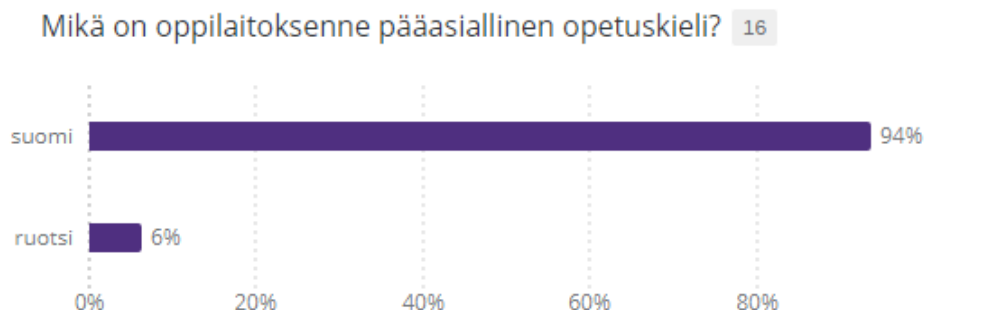
	Varhaiskasvatus	Yleinen oppimäärä	Laaja oppimäärä
arkkitehtuuri			12
kuvataide			12
käsityö			12
mediataiteet		10	
musiikki	6–10	4–52	2–15
sanataide			2
sirkus	12		15
tanssi	15	20–50	6–25
teatteri	12		15

Taulukko 15. Ryhmäkoot taidelajeittain.

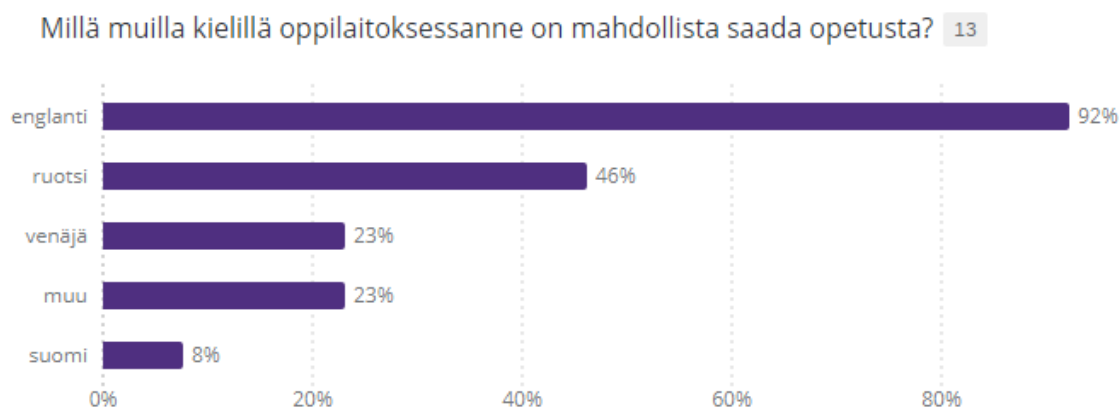
4.4. Opetuskielet

Lähes kaikkien tutkimukseen vastanneiden oppilaitosten pääasiallinen opetuskieli on suomi. Musiikin taidealalta yksi vastaaja kertoi, että oppilaitoksen pääasiallinen opetuskielensä on ruotsi. Lisäksi yhden oppilaitoksen pääasiallinen opetuskieli on englanti, mutta oppilaitoksesta ei saatu vastausta sähköiseen tilastolliseen kyselyyn.

Lisäksi 13 oppilaitoksessa on mahdollista saada opetusta pääasiallisen opetuskielen lisäksi myös yhdellä tai useammalla muulla kielellä. Englannin ja ruotsin lisäksi opetusta on saatavilla mm. venäjäksi ja espanjaksi.

Kuva 39. Oppilaitosten pääasiallinen opetuskieli.

Kuva 40. Oppilaitosten muut opetuskielet.

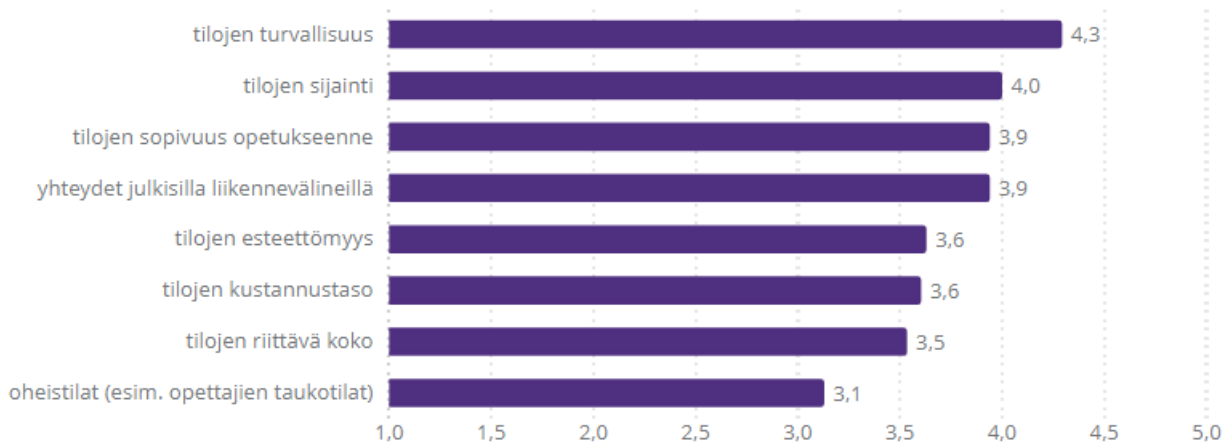
4.5. Opetustilat

Pyydettyäessä rehtoreita arvioimaan toimitilojaan, tilojen turvallisuus sai parhaimpia arvioita: 88 % arvioi tilojen turvallisuuden erittäin tai melko hyväksi, keskiarvoksi muodostui 4,3. Oheistilat sen sijaan saivat heikoimpia arvioita ja yli neljännes (26 %) arvioikin oheistiloja erittäin tai melko huonoiksi (ka. 3,1).

Myös tilojen sijaintia (4,0), tilojen sopivuutta opetukseen (3,9) ja yhteyksiä julkisilla liikennevälineillä (3,9) arvioidaan varsin myönteisesti. Enemmän haasteita nähdään tilojen esteettömyydessä, kustannustasossa ja riittävässä koossa.

”Arvioikaa käytössänne olevia toimitiloja. Jos oppilaitoksellanne on useita toimitiloja, arvioikaa tilannetta kokonaisuutena arjen sujumisen kannalta.”

(Asteikko 1 = erittäin huonosti, 5 = erittäin hyvin)

Kuva 32. Toimitilojen arviot keskiarvoina.

Rehtoreiden haastatteluissa opetustiloihin liittyvinä haasteina toistuvasti esiin nousivat varastotilojen puute / vähäisyys, taukotilojen puute, koulutilojen käyttömahdollisuus ainoastaan iltaisin sekä esteettömyyden takaaminen. Kokonaisuudessaan opetustiloja arvioitiin olevan laidasta laitaan – osa selvästi muita parempia ja osa taas heikompia.

Esteettömyyden takaaminen ei siis ole rehtoreiden vastausten perusteella kaikissa opetustiloissa helppoa. SATA2 -hankkeen saavutettavuusoppaassa todetaan, että esteettömyys on keskeisin asia fyysisten ympäristöjen saavutettavuudessa, ja siihen vaikuttavat sekä sisä- että ulkotilat. Oppaassa kehoitetaan pitämään esteettömyyttä kriteerinä uusia toimitiloja valittaessa ja lisäksi huomautetaan, että mikäli olemassa olevissa tiloissa esteettömyys ei toteudu, tulisi olla vaihtoehtoisia tiloja, joissa voi harrastaa myös esteettömästi.

4.6. Taiteen perusopetuksen opetuskohteet Espoossa

Saavutettavuuden ja saatavuuden kysymykset koskettavat eri tavalla eri *taiteenaloja*. OKM:n kulttuuriasiainneuvos Koskimies huomautti, että eri taiteenalojen osalta valtakunnallisesti saavutettavuusnäkökulmassa on parantamista. Jos tarkastellaan esimerkiksi musiikin opetusta, alueellinen saavutettavuus on melko hyvässä tilassa, mutta kaikkien taiteenalojen kohdalla tilanne ei ole sama. Hän kannustaakin pohtimaan, miten olemassa olevaa taiteen perusopetuksen infrastruktuuria voisi hyödyntää useampien taiteenalojen opetuksessa. Tällaista yhteistyötä taiteenalojen välillä tehdäänkin jo jonkin verran.

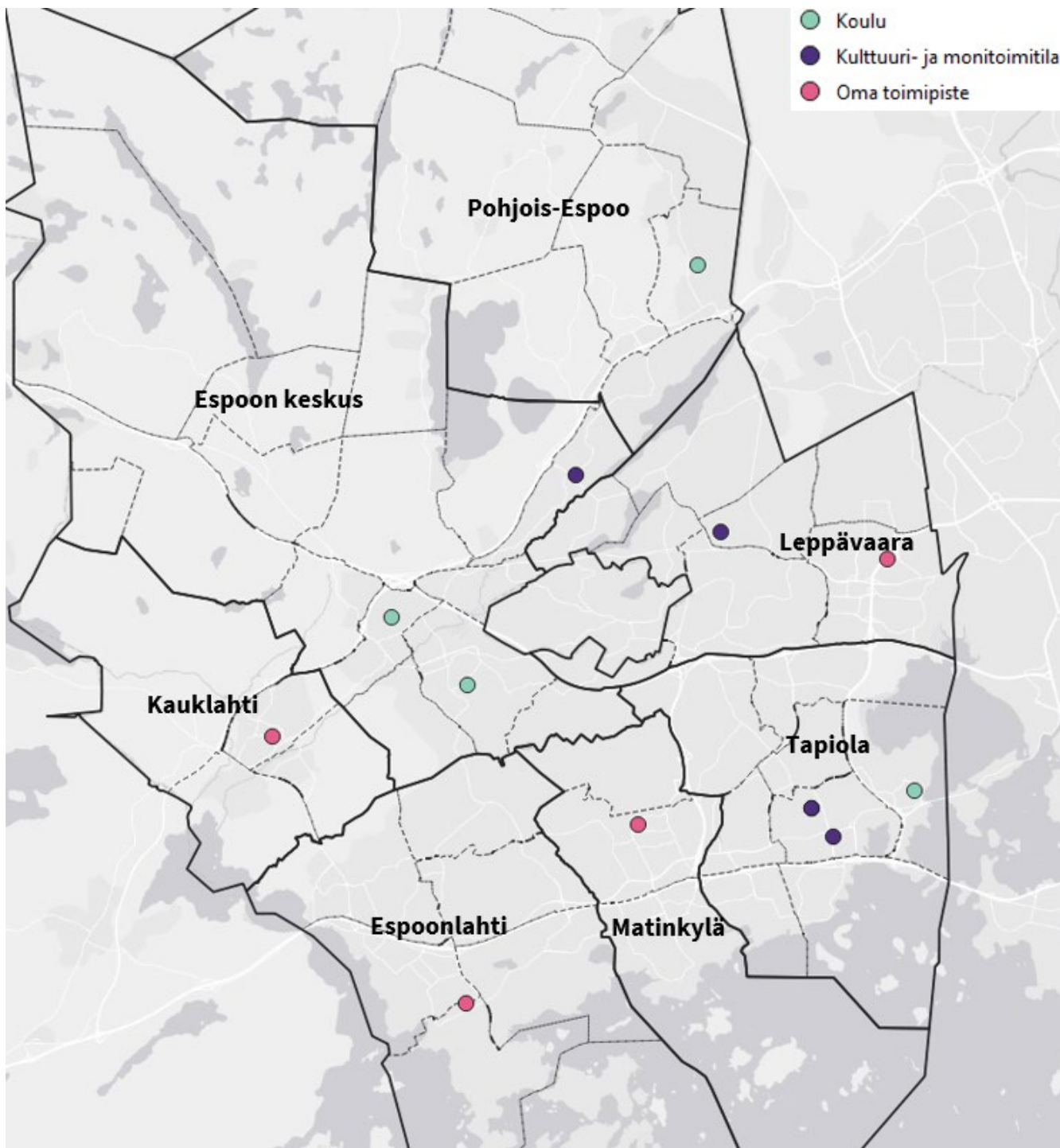
Tässä luvussa tarkastellaan Espoon taiteen perusopetuksen opetuskohteiden alueellista sijoittumista eriteltynä visuaalisiin taiteisiin, musiikin ja esittäviin taiteisiin. Visuaalisten taiteiden opetuskohteiden määrä on pienin, jolloin myös alueellinen saavutettavuus näyttäytyy heikompana.

4.6.1. Opetuskohteet kartalla taidealoittain

Tässä alaluvussa tarkastellaan taiteen perusopetuksen opetuspisteiden sijoittumista eri puolille Espoota taidealoittain. Samalla tarkastellaan, onko toimipiste oppilaitoksen oma vai kaupungin hallinnoima tila. Tämän jälkeen tarkastellaan taiteen perusopetuksen opiskelijoiden määrää suhteutettuna koko ikäryhmään sekä opetuspisteen etäisyyden vaikutusta osallistumiseen.

Osa opetuspisteistä puuttuu, koska oppilaitoksilta ei saatu postinumeroalueittaisia opiskelijatietoja. Opetuspisteitä kuvaavien karttojen haluttiin olevan yhtenäisiä opiskelijaosuuksia kuvaavien karttojen kanssa.

Visuaalisten taiteiden opetuskohteet kartalla:

Kuva 33. Visuaalisten taiteiden opetuskohteet Espoossa kartalla.

Visuaalisen taiteen opetuskohteiden lukumäärä kaupunginosittain:

Tapiola

Tapiola: 3 kpl

Otaniemi: 1 kpl

Leppävaara

Karakallio: 1 kpl

Leppävaara: 1 kpl

Espoon keskus

Espoon keskus: 1 kpl
Järvenperä: 1 kpl

Muurala: 1kpl

Kaulahti

Kauklahti: 1 kpl

Pohjois-Espoo

Niipperi: 1 kpl

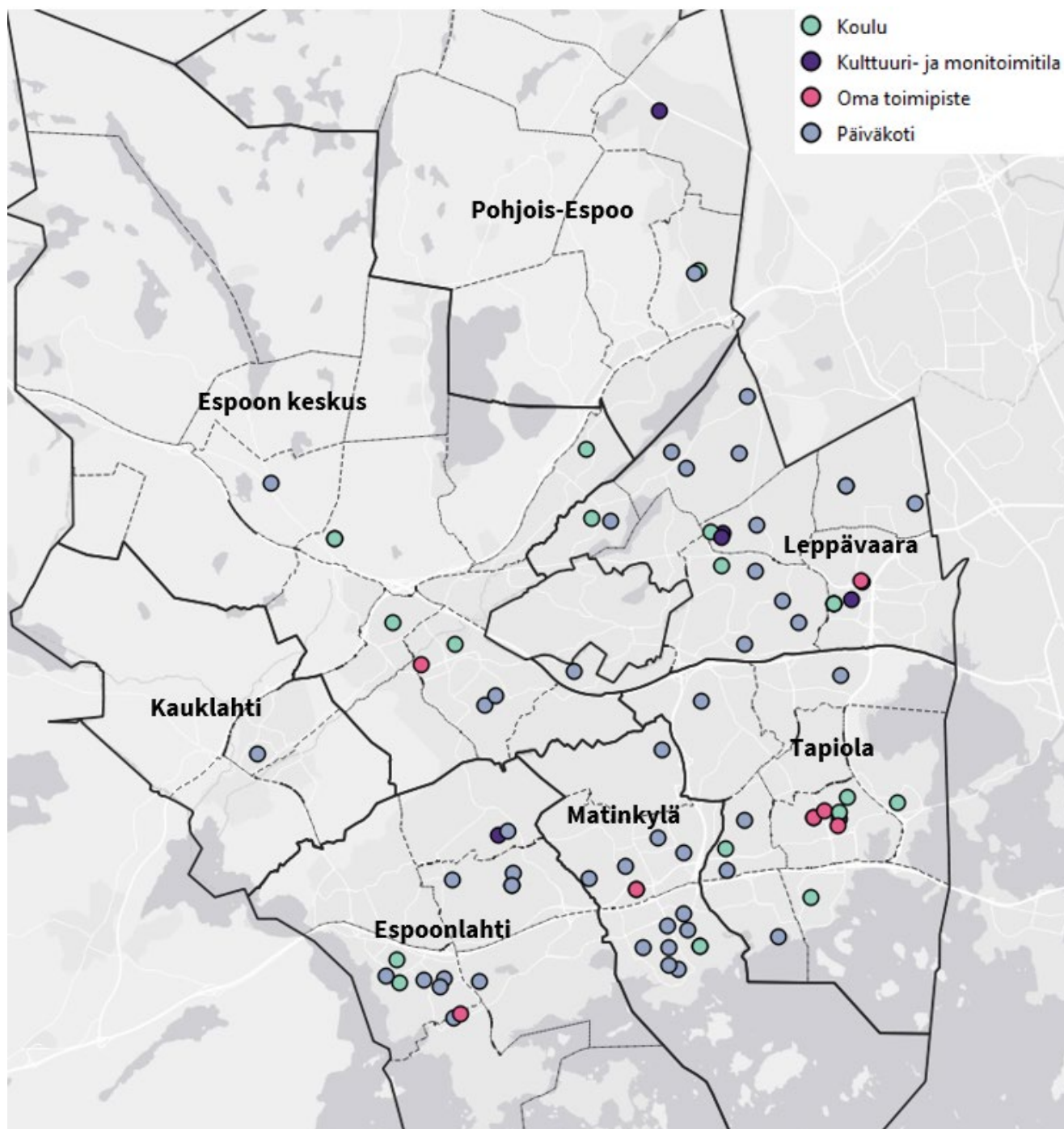
Matinkylä

Olari: 1 kpl

Espoonlahti

Espoonlahti: 1 kpl

Musiikin opetuskohteet kartalla:

Kuva 34. Musiikin opetuskohteet Espoossa kartalla.

Musiikinopetuksen opetuskohteiden lukumäärä kaupunginosittain:

Pohjois-Espoo

Kalajärvi: 1 kpl

Niipperi: 1 kpl

Espoonlahti

Latokaski: 2 kpl

Espoonlahti: 6 kpl

Soukka: 2 kpl

Kaitaa: 1 kpl

Nöykkiö: 4 kpl

Kauklahti

Kauklahti: 1 kpl

Leppävaara

Lintuvaara: 3 kpl
Laaksolahti: 4 kpl
Karakallio: 4 kpl

Sepänkylä: 1 kpl
Leppävaara: 6 kpl

Lippajärvi: 2 kpl
Kilo: 5 kpl

Matinkylä

Matinkylä: 9 kpl

Henttaa: 1 kpl

Olari: 6 kpl

Tapiola

Mankkaa: 1 kpl
Tapiola: 7 kpl
Haukilahti: 1 kpl

Westend: 1 kpl
Otaniemi: 1 kpl

Niittykumpu: 3 kpl
Laajalahti: 1 kpl

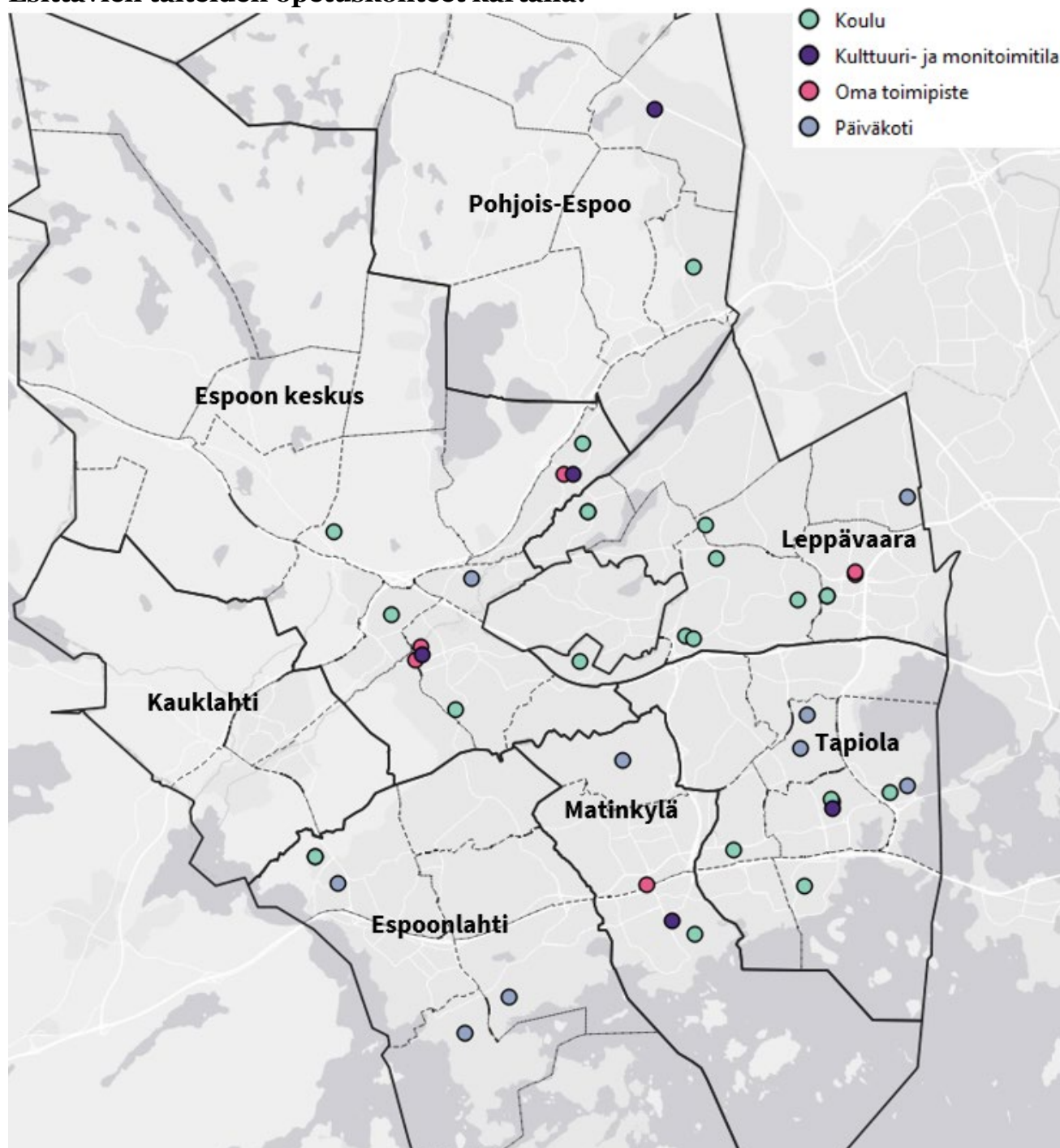
Espoon keskus

Muurala: 1 kpl
Espoon keskus: 4 kpl

Nupuri: 1 kpl
Järvenperä 1 kpl

Karhusuo: 2 kpl

Esittävien taiteiden opetuskohteet kartalla:

Kuva 35. Esittävien taiteiden opetuskohteet Espoossa kartalla.

Esittävän taiteen opetuskohteiden lukumäärä kaupunginosittain:

Pohjois-Espoo

Kalajärvi: 1 kpl

Niipperi: 1 kpl

Espoonlahti:

Soukka: 1 kpl

Kaitaa: 1 kpl

Saunalahti: 3 kpl

Leppävaara

Lintuvaara: 1 kpl

Sepänkylä: 1 kpl

Lippajärvi: 2 kpl

Leppävaara: 4 kpl

Karakallio: 1 kpl

Kilo: 4 kpl

Matinkylä:

Matinkylä: 2 kpl

Henttaa: 1 kpl

Olari: 1 kpl

Tapiola

Westend: 1 kpl

Pohjois-Tapiola: 2 kpl

Niittykumpu: 1 kpl

Otaniemi: 2 kpl

Tapiola: 3 kpl

Espoon keskus

Muurala: 1 kpl

Karvasmäki: 1 kpl

Karhusuo: 1 kpl

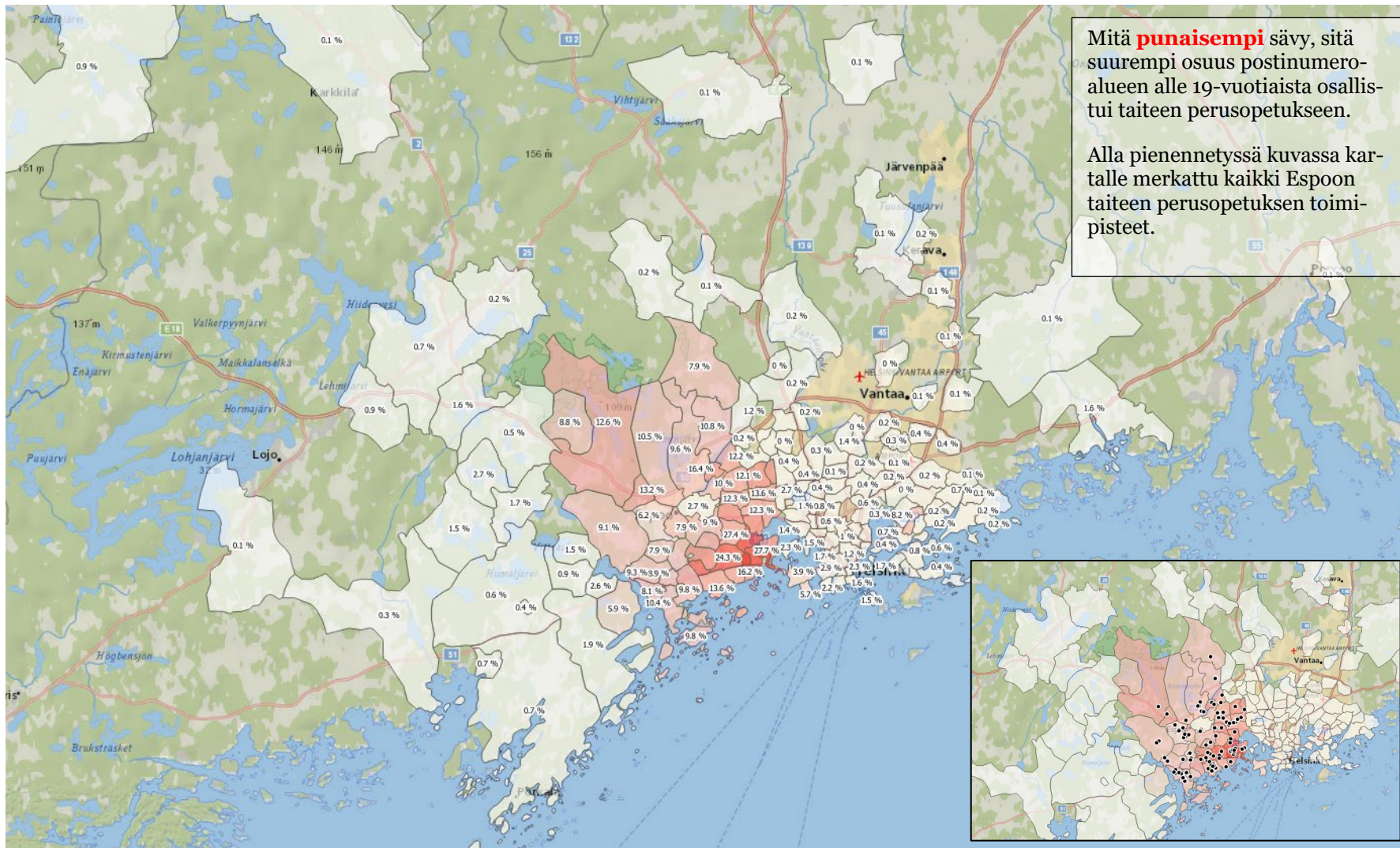
Järvenperä: 3 kpl

Espoon keskus: 3 kpl

Kaupunginkallio: 1 kpl

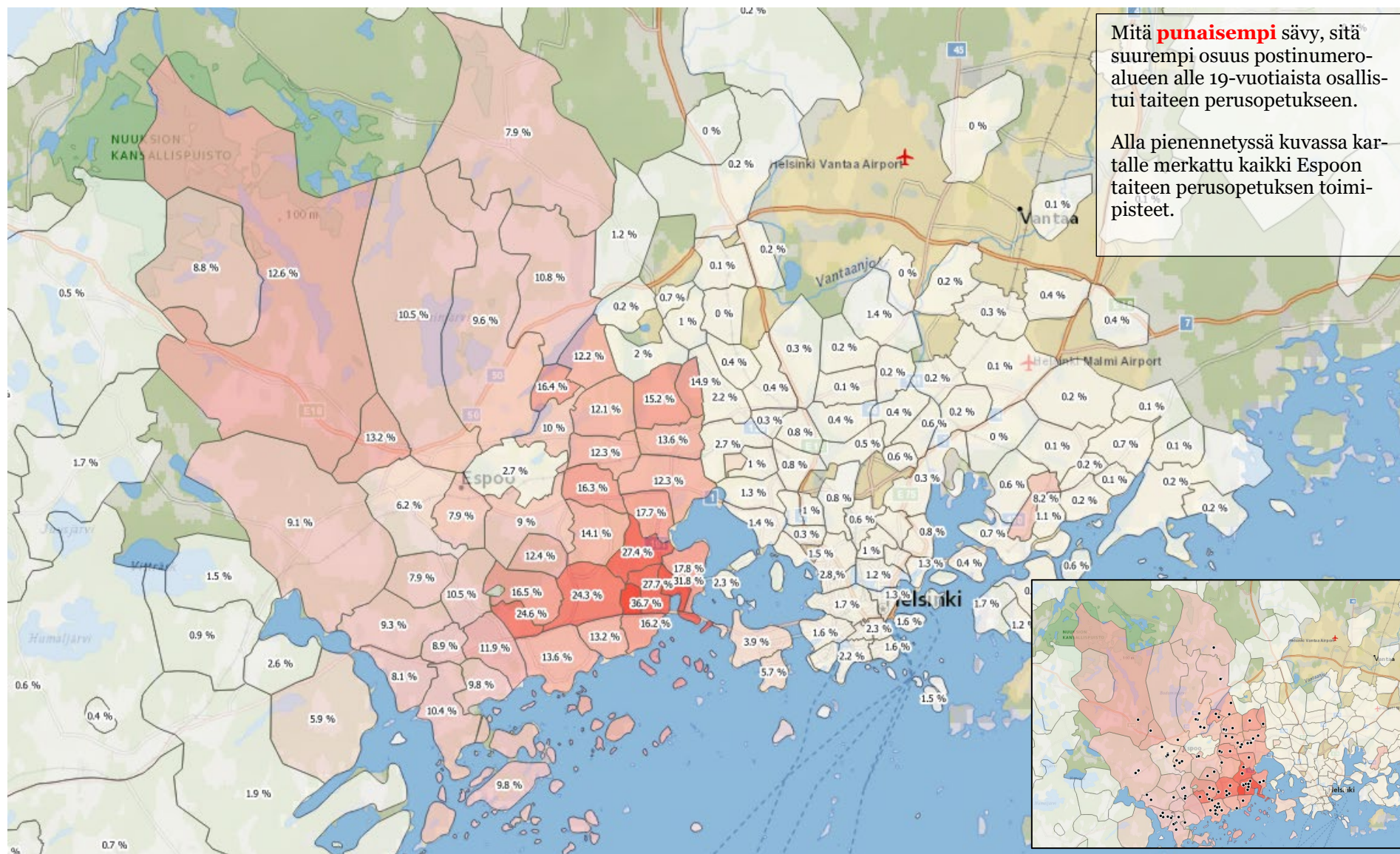
4.6.2. Oppilaat postinumeroalueittain

Alla esitetty postinumeroalueittain taiteen perusopetukseen osallistuvien alle 19-vuotiaiden oppilaiden osuus 3–19-vuotiaista ko. postinumeroalueella (lähde: Tilastokeskus vuoden 2020 Espoon ikärakenne). Yli 19-vuotiaat on jätetty tarkastelusta pois, sillä Tilastokeskuksen tilastoista ei löydy täysin vastaavia ikäryhmiä. Kartoista jätetty pois 4 oppilaitoksen tiedot, jotka eivät ilmoittaneet oppilasmääriä postinumeron tarkkuudella.

Kuva 36. Taiteen perusopetukseen osallistuvien alle 19-vuotiaiden osuudet postinumeroalueittain ko. postinumeroalueen 3–19-vuotiaista.

Oheisessa lähemmin tarkasteltuna Espoon alue:

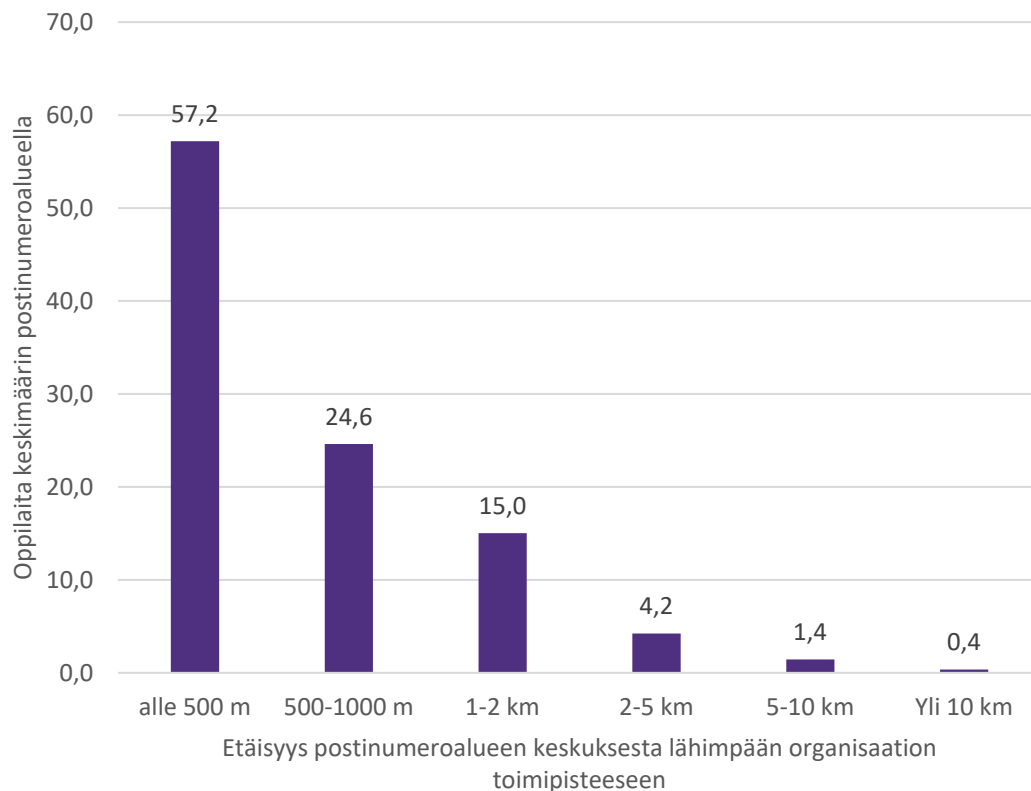

Kuva 37. Taiteen perusopetukseen osallistuvien alle 19-vuotiaiden osuudet postinumeroalueittain ko. postinumeroalueen 3–19-vuotiaista

Keskimäärin Espoon alueella noin kymmenen prosenttia ikäluokasta osallistuu taiteen perusopetukseen. Kaikkein yleisintä opetukseen osallistuminen on Tapiolan, Pohjois-Tapiolan, Niittykummun, Etelä-Laaialahden ja Friisilän alueilla. Näillä alueilla yli 20 % 3–19 vuotiaista on taideopetuksen piirissä, Tapiolassa paikoin jopa yli 30 %. Tämä selittyy osittain Tapiolan koulun ja lukion musiikkipainotuksella. *(Laskentatapa olettaa, että samat lapset eivät ole oppilaina useammassa organisaatiossa. Mikäli tämä ei pidä paikkaansa, todelliset osallistumisprosentit ovat esitettyä pienempiä.)*

4.6.3. Etäisyyden ja oppilasmäärien välinen yhteys

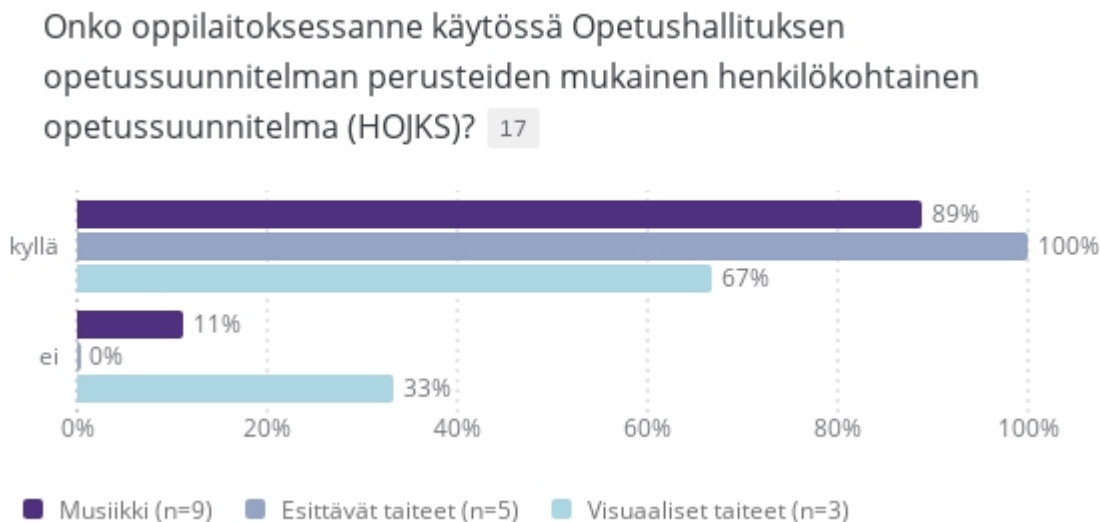
Alla oleva kaavio havainnollistaa, miten Espoon taiteen perusopetuksen oppilaiden määrän keskiarvo postinumeroalueella vaihtelee sen mukaan, miten kaukana postinumeroalueen keskus on taiteen perusopetuksen oppilaitoksen opetuspisteen lähimmästä toimipisteestä. Pystyakselilla on kuvattu oppilaiden keskimääräinen lukumäärä postinumeroalueella ja vaakakselilla etäisyys postinumeroalueen keskuksesta lähimpään organisaation toimipisteeseen. Selkeä tulos on, että taiteen perusopetukseen osallistuvia oppilaita on postinumeroalueella sitä enemmän, mitä pienempi etäisyys alueen keskuksesta on lähimpään taiteen perusopetuksen oppilaitoksen opetuspisteen toimipisteeseen.

Kuva 38. Etäisyyden ja oppilasmäärien välinen yhteys.

4.7. Opetussuunnitelma

Valtaosassa (88 %) oppilaitoksista on käytössä Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen henkilökohtainen opetussuunnitelma (HOJKS). Ainoastaan kaksi vastaajaa (12 %) kertoi, ettei heillä ole ko. opetussuunnitelmaa käytössä.

Kuva 44. Henkilökohtaisen opetussuunnitelman (HOJKS) käyttö taidealoittain.

Osa haastatelluista rehtoreista kertoi, että he osallistavat oppilaita ja perheitä opetuksen sisältöjen suunnitteluun ja kehittämiseen. Osallisuus ja käyttäjien mahdollisuudet vaikuttaa sisältöihin oli keskeinen teema ArtsEqual-tutkimushankkeessa. Hankkeen raportissa tuodaan esiin kriittisesti, että yleisesti ottaen taidealalla hierarkkisuus on edelleen läsnä: asiantuntijat päättävät, mitä yleisö, asiakkaat tai palveluiden käyttäjät saavat, ja tämän nähdään ylläpitävän taiteessa tiettyä laatua, jota vain asiantuntijat voivat ymmärtää.

4.8. Koski-tietovaranto

Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, että ”koulutus- ja osaamistaso nousevat kaikilla koulutusasteilla, oppimiserot kaventuvat ja koulutuksellinen tasarvo lisääntyy. Tavoitteen toteuttamista edistetään hallitusohjelman kirjauksella, jonka mukaan laaditaan kansalliset osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteet, joiden tavoitteena on tehdä eri tavoin hankittu yksilön osaaminen näkyväksi työelämässä ja koulutusjärjestelmässä”.¹⁵

Parhaillaan on meneillään lakiuudistus koskien lakia valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä sekä taiteen perusopetusta koskevan lain uudistus (hallituksen esitys laiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain sekä taiteen perusopetuksesta annetun lain muuttamisesta, OKM074:00/2021 säädösvalmistelu). Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti selvityshenkilön selvittämään taiteen perusopetuksessa saavutetun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edistämistä elokuussa 2021. Tavoitteena on, että myös taiteen perusopintojen suorittaminen vietäisiin valtakunnalliseen rekisteriin opiskelijan suostumuksen perusteella. Lakimuutos on annettu eduskunnalle tammikuussa 2022 ja sen arvioitu esittelyaika on vuoden 2022 syksyllä. Taiteen perusopetuksen tietojen tallentamisen lisäksi laissa määritetään opintojen laajuudesta.

Taiteen perusopetusliitto arvioi lakilausunnossaan tekeillä olevan uudistuksen vahvistavan taiteen perusopetuksen merkitystä ja edistävän mahdollisuutta hyödyntää opintoja jatko-opinnoissa ja työelämässä. Esityksen mukaan taiteen perusopetuksesta kirjattaisiin koulutuksen nimi ja laajuus, koulutuksen päättymispäivä ja osaamisen arviointi.¹⁶

Opetuksen ja koulutuksen kansallinen tietovaranto Koski on Opetushallituksen ylläpitämä rekisteri, josta löytyvät peruskoulun, toisen asteen ja korkeakouluopintojen opintosuoritus-tiedot.

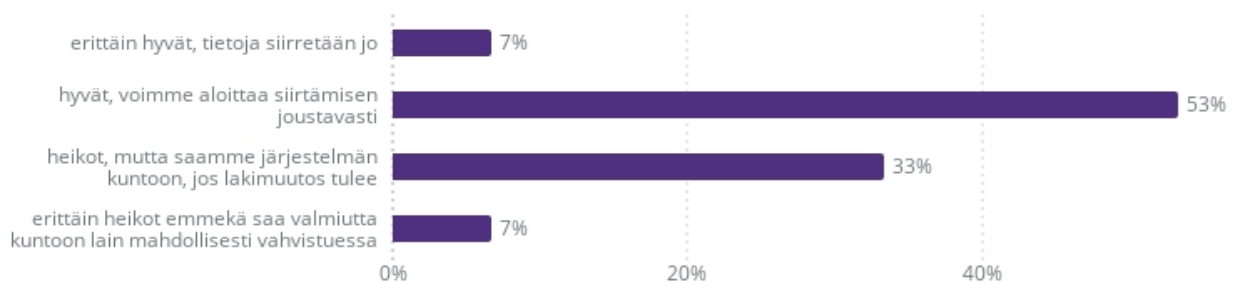
¹⁵ <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/osaamisen-sivistyksen-ja-innovaatioiden-suomi>

¹⁶ <https://artsedu.fi/2022/03/taiteen-perusopetuksessa-hankittu-osaaminen-nakyvaksi/>

Jos uudistus toteutuu, TPO:n opintosuorituksia on mahdollista viedä Koski-tietovarantoon vuoden 2023 alusta lukien. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriasiainneuvos Koskimies korosti, että toteutuessaan taiteen perusopetuksen opintosuoritustietojen vieminen Koski-tietovarantoon tulisi olemaan koulutuksen järjestäjille vapaaehtoista, eikä velvoite tai rahoituksen peruste.

Suurimmalla osalla tutkimukseen osallistuneista Espoossa toimivista oppilaitoksista tekniset valmiudet Koski-tietovarantoon siirtymiseen ovat hyvät tai erittäin hyvät (60 %). Kolmannes (33 %) arvioi valmiutensa heikoiksi, mutta siirtymisen kuitenkin tarvittaessa onnistuvan ja yksi oppilaitos (7 %) arvioi valmiutensa erittäin heikoiksi.

Meneillään on uudistus taiteen perusopetuksen opintojen viemisestä Koski-järjestelmään eli samaan järjestelmään muiden koulutuksien kanssa. Millaiset tekniset valmiudet siirtämiseen oppilaitoksessanne on? 15

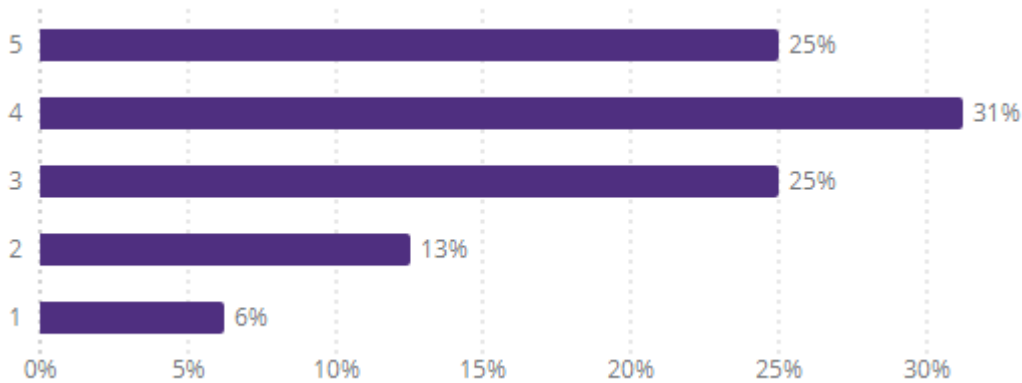

Kuva 45. Tekniset valmiudet Koski-järjestelmään siirtymiseen.

Rehtoreista yli puolet (56 %) arvioi opintosuoritusten viemisen muiden opintojen rinnalle Koski-järjestelmään vahvistavan merkittävästi tai melko merkittävästi taiteen perusopetuksen asemaa (keskiarvoksi muodostui 3,6 asteikolla 1–5). Suhteellisesti eniten järjestelmän myötä taiteen perusopetuksen aseman vahvistumiseen luotettiin esittävien taiteiden oppilaitoksissa ja vähiten musiikin oppilaitoksissa (4–5 arvosanat: esittävät taiteet 80 % / musiikki: 38 %)

”Miten arvioitte opintosuoritusten viemisen muiden opintojen rinnalle Koski-järjestelmään vaikuttavan taiteen perusopetuksen asemaan?”

(Asteikko: 1 = ei merkitystä taiteen perusopetuksen kannalta ... 5 = vahvistaa merkittävästi taiteen perusopetuksen asemaa)

Kuva 46. Koski-järjestelmän vaikutus taiteen perusopetuksen asemaan.

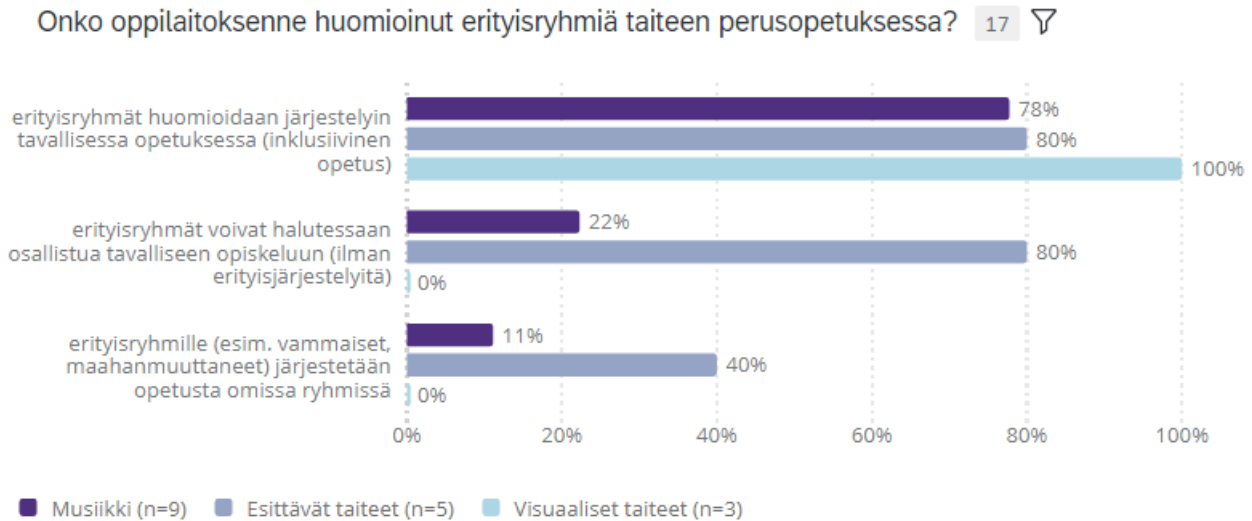
Haastatellut asiantuntijat pitävät uudistusta tärkeänä taiteen perusopetuksen aseman ja merkityksen kannalta. OKM:n kulttuuriasiainneuvos Koskimies pitää taiteen perusopetuksen liittymistä Koski-tietovarantoon toivottavana: uudistus vahvistaisi taiteen perusopetuksen asemaa suhteessa muihin koulutusasteisiin, kun myös taiteen perusopetuksessa saavutettu osaaminen tulisi näkyväksi sekä sitä kautta helpommin tunnistettavaksi ja tunnustettavaksi. Myös OPH:n opetusneuvos Hartikainen näkee, että uudistus tuo kansallista merkittävyyttä taiteen perusopetuksen tuomalle osaamiselle täydentäen Koski-tietovarannon sisältämiä opinto- ja tutkintotietoja palvelusta toistaiseksi puuttuvan koulutusmuodon osalta. Taiteen perusopetusliiton Seirala tuo esiin myös opiskelijan entistä paremmat mahdollisuudet tuoda esiin hankkimaansa osaamista jatkossa esimerkiksi työnhakemisessa.

4.9. Saavutettavuus ja erityisryhmät

Espoossa toimivien taiteen perusopetuksen oppilaitosten rehtoreilta tiedusteltiin opetuksen saavutettavuutta ja inklusiivisuutta erityisen tuen tarpeen näkökulmasta. Kaikissa oppilaitoksissa otetaan erityisryhmät opetuksessa huomioon jollain tasolla. Pääosin erityisryhmät huomioidaan järjestelyin tavallisessa opetuksessa (82 %) tai he voivat osallistua tavalliseen

opiskeluun ilman erityisjärjestelyitä (35 %). Opetusta omissa ryhmissä erityisryhmille järjestetään vain alle viidenneksessä (18 %) oppilaitoksista.

Toimintatavat poikkeavat hieman toisistaan taidealoittain:

Kuva 47. Erityisryhmien huomiointi taidealoittain.

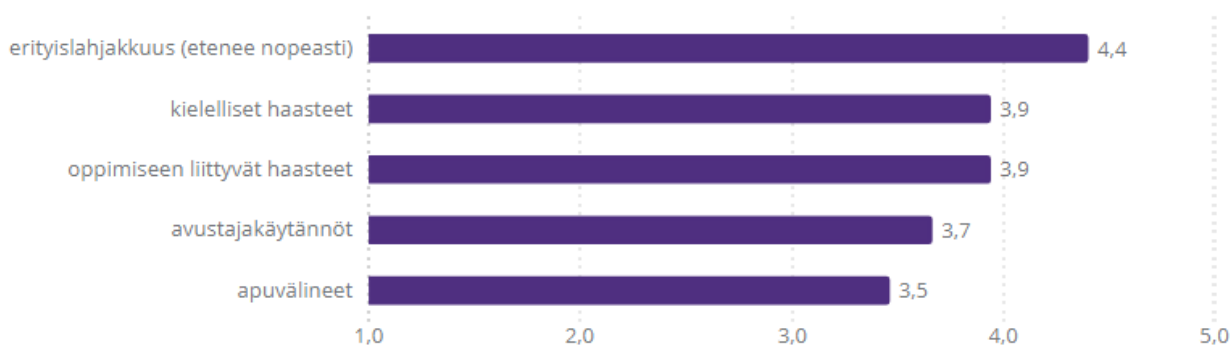
Taideyliopiston tutkijatohtori Tuulikki Laes näkee inklusiivisuuden toteutumisessa kaksi puolta, jotka tulisi ottaa huomioon: yhtäältä opetuksen inklusiivisuus (edellä kysytty kysymys espoolaisilta rehtoreilta), mutta toisaalta opetuksen pariin hakeutumisen inklusiivisuus. Voi todeta, että opetus on erityisen tuen tarpeessa oleville inklusiivista, mutta toinen kysymys on se, hakeutuuko opetuksen pariin erityisen tuen tarpeessa olevia. Tasa-arvo ja inklusiivisuus eivät toteudu vain toteamalla, että kaikki halukkaat saavat hakeutua opetuksen pariin, vaan sillä, että aktiivisesti kutsutaan mukaan myös erityisen tuen tarpeessa olevia ryhmiä. Myös ArtsEqual-tutkimushankkeen raportissa todetaan, että sen sijaan, että oletetaan avoimien ovien periaatteen olevan itsessään inklusiivisuutta, tulisi tätä tukea aktiivisilla toimilla.

ArtsEqual-raportissa käsitellään ulossulkemista eriarvoistavana mekanismina taidekasvatuksen parissa. Ulossulkemista saattaa tapahtua taidekasvatuksessa siten, että ”normaalisti” poikkeavien mahdollisuudet harrastaa ovat muita niukemmat. Tutkimusryhmä suosittaa, että toiminnan tulisi olla kaikille ”erityisryhmille” mukaan ottavaa läpileikkaavasti sen sijaan, että esimerkiksi vammaisille tai maahanmuuttaneille tarjottaisiin omia toimenpiteitä ”erityis”-nimikkeen alla, usein lyhytkestoisesti projektirahoituksella. Taidekasvatuksessa olisikin tärkeää integroida erityispedagogiikka osaksi palvelujärjestelmää.

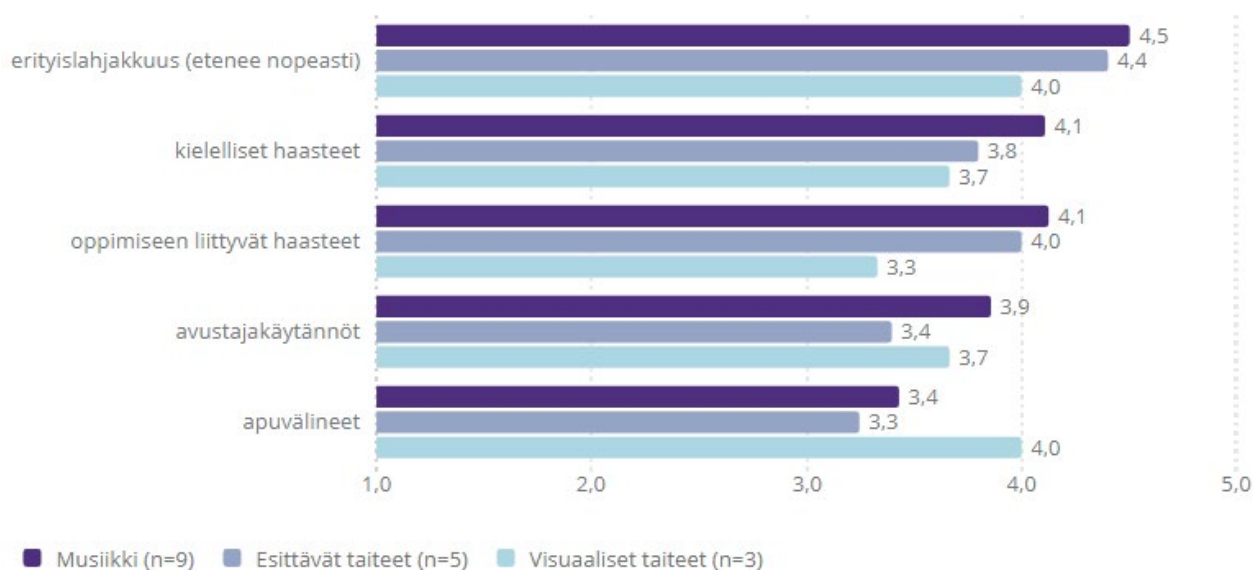
Rehtoreilta tiedusteltiin, miten hyvin erilaiset oppijat pystytään huomioimaan opetuksessa. Rehtorit arvioivat, että etenkin erityislahjakkuudet pystytään huomioimaan opetuksessa erityisen hyvin. Myös kielelliset ja oppimiseen liittyvät haasteet uskottiin pystyttävän ottamaan hyvin huomioon.

”Arvioi, miten hyvin seuraavat asiat pystytään huomioimaan opetuksessanne.”

(Asteikko: 1 = ei lainkaan ... 5 = erittäin hyvin)

Kuva 48. Eri asioiden huomioiminen opetuksessa (keskiarvot).

Kuva 49. Eri asioiden huomioiminen opetuksessa taidealoittain (keskiarvot).

Rehtorit avasivat, että oppilaitoksissa pyritään resurssien puitteissa mahdollisimman hyvin ottamaan huomioon erityisryhmät ja henkilöstöltä löytyy hyvin ammattitaitoa erityis- huomiota vaativille oppilaille, osassa oppilaitoksia on omia avustajia sekä erityisopettajia. Haasteena esiin nousee se, etteivät vanhemmat tai opiskelija itse tuo välttämättä erityistarpeita tai oppimishaasteita esiin, jolloin näiden tarpeiden huomiointi on selvästi hankalampaa.

Taideyliopiston tutkijatohtori Laes korosti, että ArtsEqual-tutkimushankkeen aikana oli käynyt ilmi, että taiteen perusopetuksen opettajien parissa kaivattiin täydennyskoulutusta erilaisten oppilaiden opettamisen kykyjen kehittämiseksi. Samaa mieltä ovat Seirala ja Hartikainen: molemmat näkevät, että huomiointiin tarvittaisiin enemmän tukea ja koulutusta. Yksilöllistäminen on lopulta myös resurssikysymys, koska se vaatii pieniä ryhmäkokoja.

Rehtoreiden haastatteluissa tiedusteltiin sitä, oliko näiden oppilaitoksissa käytössä Saavutettava taideharrastus -sertifikaatti, joka kehitettiin osana SATA2-hanketta. Saavutettava taideharrastus -sertifikaatti oli valtaosalle vastaajista täysin tuntematon. Ainoastaan yksi oppilaitos kertoi, että heiltä sertifikaatti löytyy jo (musiikin taideala). Saavutettava taideharrastus -merkki on viestintäteko, jolla harrastuksen järjestäjä kertoo olevansa halukas tukemaan kaikkia lapsia ja nuoria harrastuksissaan. Toimija on merkkiä käyttäessään valmis vähintään kokeilemaan, voisiko erityistä tukea tarvitseva lapsi osallistua heidän toimintaansa. Merkin käyttö vaatii sitoutumista saavutettavuustavoitteisiin.

4.10. Kehittämistoiminta

Valtaosassa oppilaitoksista on paljon ja monipuolisesti sekä opetuksen kehittämishankkeita että sisäistä kehittämistoimintaa meneillään, mutta joissakin oppilaitoksissa keskitytään vielä lähinnä palautumaan koronapandemian aiheuttamasta poikkeusajasta.

Pääsääntöisesti opetustarjonnan sisällön koetaan pystyvän vastaamaan nykyisen toimintaympäristön vaatimuksiin ja tämän toteutumiseen kiinnitetään oppilaitoksissa paljon huomiota. Osa rehtoreista kuitenkin kokee muutoksiin ja ajan ilmiöihin vastaamisen olevan haastavaa. Esimerkkeinä mainittiin mm. maahanmuuttaneiden tavoittaminen ja arvojen välittäminen osana opetusta.

Valtakunnallisesti meneillään on kehittämishankkeita, jotka tuovat uusia näkökulmia taiteen perusopetuksen laatuun ja vaikuttavuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuri-asiainneuvos Koskimies toi esiin keskeisenä valtakunnallisena kehittämistyönä ministeriön ja Opetushallituksen toimesta käynnistetyn taiteen perusopetuksen laatu- ja indikaattori-työn. Tavoitteena on luoda mittaristo, jonka avulla rakennetaan yhteistä näkemystä taiteen perusopetuksen kansalliselle ja paikalliselle laatutyölle ja vahvistetaan taiteen perusopetuksen tuottamaa osaamista sekä taiteen perusopetuksen tietopohjaa. Strategista kehittämistä ohjaavat mittarit pohjautuvat taiteen perusopetuksen viitearkkitehtuuriin ja pedagogiset

mittarit opetussuunnitelman perusteisiin, ja ne on tavoitteena julkaista vuoden 2023 aikana.

Oppilaitosten kestävä kehityksen sertifiointi puolestaan on OKKA-säätiön ylläpitämä järjestelmä, joka tarjoaa arviointityökaluja, materiaaleja, neuvontaa ja koulutusta koulujen ja oppilaitosten kestävä kehityksen työn tueksi. Järjestelmä mahdollistaa myös ulkoisen arvioinnin ja sertifikaatin hakemisen.

Kestävä tulevaisuuden indikaattoreissa kestävyyttä tarkastellaan laajasti opetusalan näkökulmasta, ja taiteen perusopetuksella on omat indikaattorinsa. Kestävyyttä tarkastellaan laajasti kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, ekologisuuden ja sosiaalisuuden kautta.

Opetusneuvos Mikko Hartikainen muistuttaa, että lapset ja nuoret ovat tänä päivänä yleisesti ottaen aiempaa tiedostavampia etenkin ympäristövastuullisuuden suhteen, joten sertifikaatti vastaa tämän päivän arvoihin täsmällisellä tavalla. Taiteen perusopetusliiton Seirala toteaa, että osin indikaattorit tukevat sitä, että oppilaitokset osaavat tuoda esiin sitä kaikkea, mikä toiminnassa on jo nykyisellään kestävä. Järjestelmä antaa tukea ja välineitä näkökulman tarkasteluun.

5. Oppilaitoksen rahoituspohja ja oppilasmaksut

5.1. Oppilaitosten tulot

Taiteen perusopetuksessa toimii rahoitus- ja lupanäkökulmasta kolmentyyppisiä oppilaitoksia:

- Oppilaitoksia, jotka saavat valtion taiteen perusopetuksen opetustuntikohtaista valtionosuutta ja joilla on opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä koulutuksen järjestämislupa.
- Oppilaitoksia, jotka toimivat kunnissa, kunnan taiteen perusopetuksen järjestämisen ja hankkimisen oikeuden alla. Kunnallisilla oppilaitoksilla on lähtökohtaisesti jo taiteen perusopetuslain mukaan oikeus taiteen perusopetuksen järjestämiseen tai hankkimiseen.
- Kansalaisopistoja, joissa annetaan myös taiteen perusopetusta. Tällöin taiteen perusopetus tapahtuu vapaan sivistystyön valtionosuuden alla.

Taiteen perusopetuksen nykyinen rahoitusjärjestelmä on pohdinnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on teettänyt vuonna 2019 selvityksen taiteen perusopetuksen

rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeista.¹⁷ Aalto-yliopiston selvitystyö nosti esiin kentän toimijoiden moninaisuuden, saavutettavuuden ja saatavuuden. Selvityksen mukaan olisi olennaista, että kunnat toimivat alueellisina rahoituksen hallinnoijina ja paikkakuntakoh- taisten tarpeiden asiantuntijoina.

Korona-aika on ollut haastavaa aikaa taiteen perusopetuksen oppilaitoksille. Taiteen perus- opetusliiton Seirala on erityisen tyytyväinen sekä valtionosuuksien piirissä että niiden ulko- puolella toimivien oppilaitoksien saamiin koronatukiin. Hänen mielestään valtio osoitti tässä erinomaisella tavalla sen, että opetusmuodon siipien haluttiin kantavan yli pande- mian.

Lukuvuonna 2021–2022 suurin osan Espoon taiteen perusopetuksen oppilaitosten tuloista koostui tuntiperusteisesta valtionosuudesta (36 %) sekä oppilasmaksuista (34 %). Vajaa vii- dennes (17 %) tuloista saatiin Espoon kaupungin vuosiavustuksesta.

Esittämissä taiteissa oppilasmaksujen osuus kokonaistuloista oli selvästi muita taiteenaloja suurempi (63 %). Visuaalisissa taiteissa oppilasmaksujen osuus oli reilu kolmannes (36 %) ja musiikissa vajaa neljännes (23 %). Musiikin ja visuaalisten taiteiden opetuksessa Espoon kaupungin vuosiavustuksen sekä tuntiperusteisen valtionosuuden suhteelliset osuudet ovat selvästi suuremmat kuin esittävien taiteiden opetuksessa.

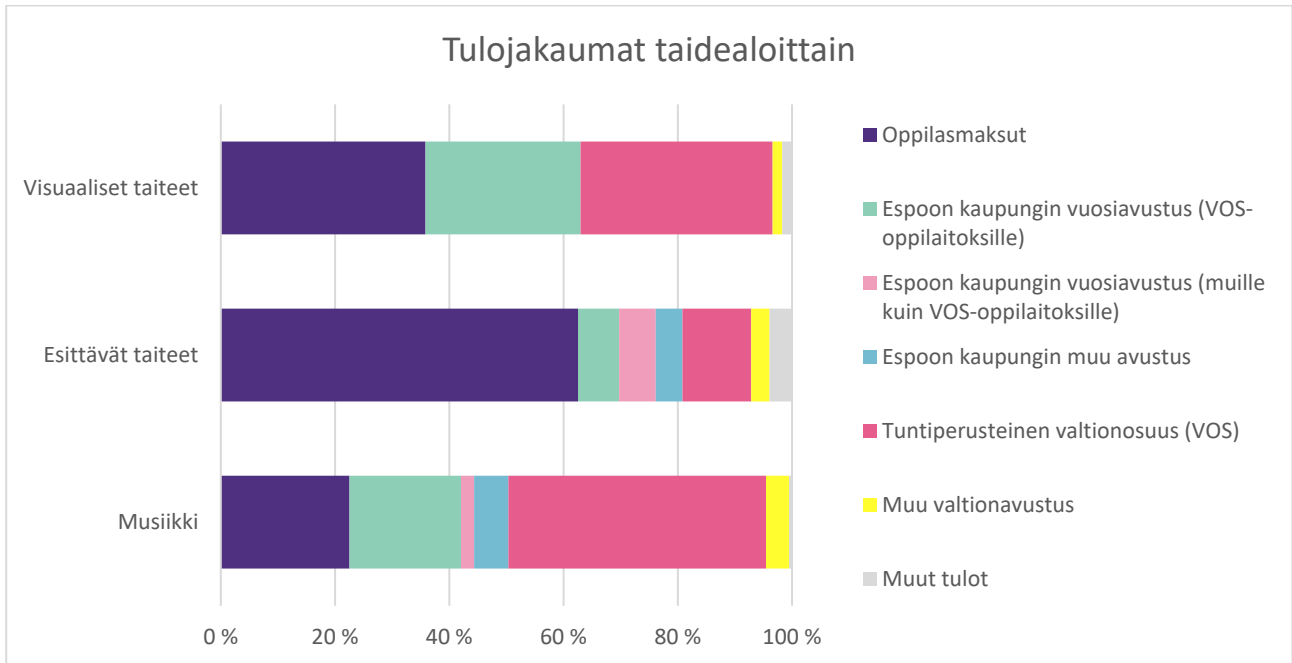
Taulukon 16 lukemat ovat vastaajien itse ilmoittamia ja lukemat poikkeavat jonkin verran taiteen perusopetukselle myönnettyistä vuosiavustuksista vuodelle 2022. Viralliset vuo- siavustukset löytyvät sivun alareunan linkistä.¹⁸

	Oppilas- maksut	Espoon kau- pun- gin vuo- siavustus (VOS- oppilaitoksille)	Espoon kaup- un- gin vuosiavustus (muille kuin VOS- oppilaitoksille)	Espoon kau- pun- gin muu avustus	Tunti-perus- teinen valti- onosuus (VOS)	Muu val- tion- avustus	Muut tu- lot	Yhteensä
Musiikki	2 765 914	2 397 179	279 500	737 586	5 536 127	493 008	64 444	12 273 758
Esittävät tai- teet	2 977 276	343 803	305 247	222 222	573 342	152 370	187 764	4 762 024
Visuaaliset taiteet	543 491	411 425	0	0	509 831	25 810	25 903	1 516 460
Yhteensä	6 286 681	3 152 407	584 747	959 808	6 619 300	671 188	278 111	18 552 242

Taulukko 16. Espoon taiteen perusopetuksen tulot taidealoittain.

¹⁷ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161668/27_19_Taiteen_perusopetus_OK.pdf

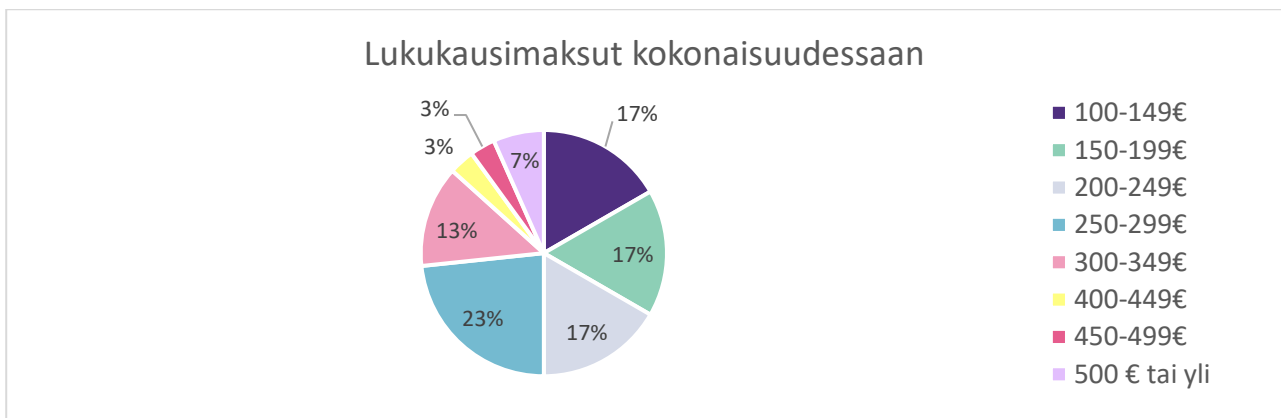
¹⁸ <https://espoo.oncloudos.com/kokous/2021523-7-104914.pdf>

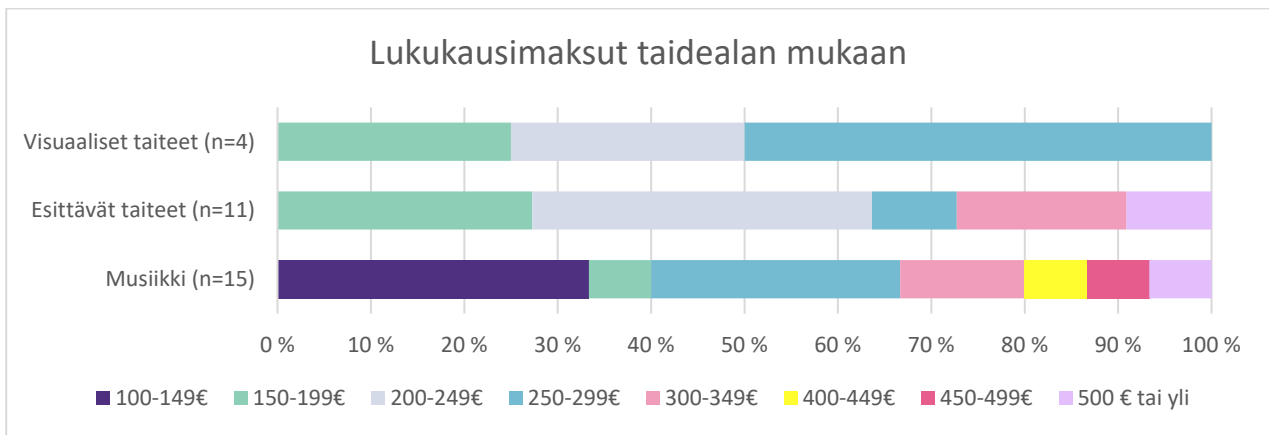
Kuva 50. Oppilaitosten tulojakaumat taidealoittain (%).

5.2. Lukukausimaksut

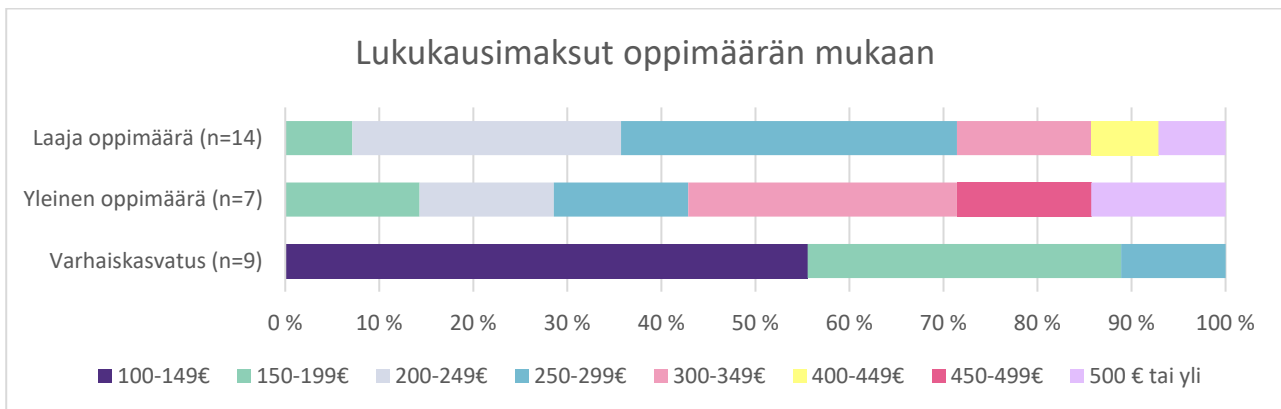
Noin puolet kerätyistä lukukausimaksuista ovat suuruusluokkaa 100–249 euroa. Varhaiskasvatuksessa yli puolet (56 %) lukukausimaksuista on 100–149 euron väliltä, kun taas yleisen ja laajan oppimäärän osalta lukukausimaksut ovat pääsääntöisesti suuruusluokaltaan suurempia.

Kuva 51. Oppilaitosten lukukausimaksut kokonaisuudessaan.

Kuva 52. Oppilaitosten lukukausimaksut taidealoittain (%), sisältää kaikki oppimäärät.

Kuva 53. Oppilaitosten lukukausimaksut oppimäärittäin (%).

5.3. Maksuhuojennukset ja vapaaoppilaspaikat

Oppilaitosvastaajista 14/16 (88 %) kertoi, että oppilaiden on mahdollista saada maksuhuojennusta taiteen perusopetuksen lukukausimaksuun (ml. sisarusalennus). Vastaava määrä (14/16) oppilaitoksista kertoi lisäksi, että heillä on mahdollista osallistua taiteen perusopetukseen maksutta (vapaaoppilaspaikka).

Kokonaisuudessaan kuitenkin rehtoreista reilu kolmannes (35 %) arvioi, ettei maksuhuojennusta (sis. vapaaoppilaspaikat) ole riittävästi saatavilla suhteessa tarpeeseen. Taidealoittain vertailtaessa erityisesti musiikin opetuksessa koettiin, etteivät maksuhuojennukset nykyisellään ole riittäviä (44 %). Vaihteluväli oppilaitoksittain on suurta: osassa pystytään tarjoamaan maksuhuojennusta kaikille sitä hakeville, mutta osassa sen sijaan kaikille halukkaille ei maksuhuojennusta voida myöntää.

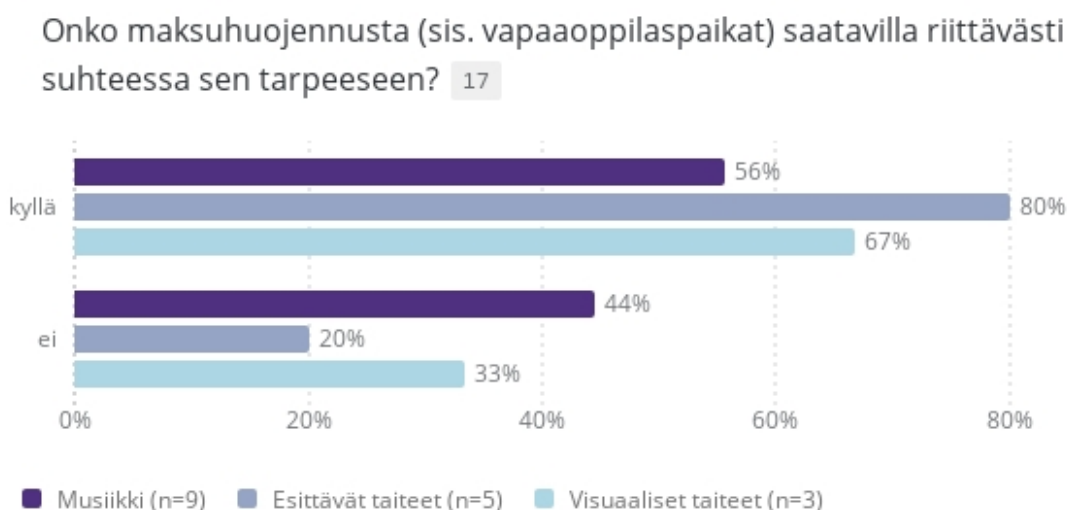
Kuitenkin maksuhuojennusta hakeneista sitä saivat (97 %) ja vapaaoppilaspaikkakin myönnettiin valtaosalle sellaista hakeneille (88 %). Haasteena vaikuttaisi siten olevan

pikemminkin se, että maksuhuojennuksia ja vapaaoppilaspaikkoja tarvitsevat perheet eivät välttämättä hakeudu taiteen perusopetuksen pariin ja tiedä maksuhuojennusmahdollisuuksista.

Rehtoreilta tiedusteltiin, miten he näkevät tiedonsaannin tilanteen maksuhuojennusten osalta. Tiedon saatavuus maksuhuojennuksista vaihtelee paljon oppilaitoksittain. Rehtoreiden haastatteluissa nousi esiin, että joissakin oppilaitoksissa tiedottaminen asiasta on hyvinkin avointa ja tietoa saa useastakin lähteestä (oppilaitoksen nettisivut, sähköpostitiedotus, kirjeet), mutta osa vastaajista arvelee, että tietoa maksuhuojennuksista voi olla vaikea löytää eikä siitä aktiivisesti tiedoteta. Espoon kaupungin kulttuurijohtaja Susanna Tommila totesi myös havainneensa, että vanhempien tietoisuutta maksuhelpotuksista tulisi kehittää ja tässä voisi hyödyntää esimerkiksi yhteistyötä koulujen kanssa.

OKM:n Koskimies toi esiin, että tarve hyvien käytäntöjen kartoittamiseen ja levittämiseen koskien taiteen perusopetuksen vapaaoppilaspaikka- ja maksuhuojennuskäytäntöjä on noussut viime vuosina esiin. Ministeriön käsitys on, että asiaan liittyvissä käytännöissä on merkittäviä alueellisia eroja.

Vaihtelevia käytäntöjä vapaaoppilaspaikoista tiedottamisen sekä myöntämisen suhteen kertoi myös Tuulikki Laes havainnoineensa vuoden 2018 aikana toteutetun taiteen perusopetusta käsittelevän ArtsEqual-hankkeeseen kuuluvan tutkimuksen yhteydessä.

Kuva 54. Maksuhuojennusten riittävyys taidealoittain.

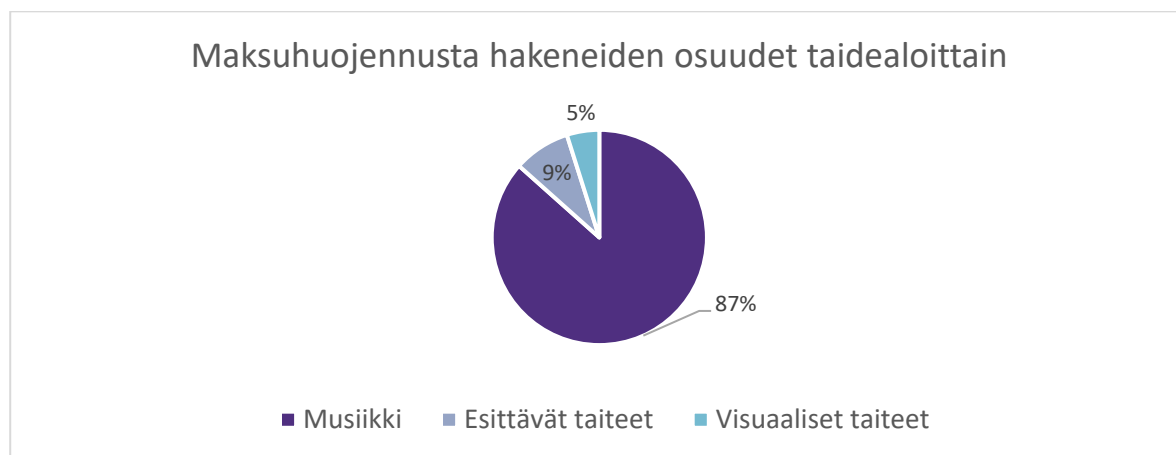
Taloudellisen saavutettavuuden näkökulmasta maksuhuojennusten ja vapaaoppilaspaikkojen riittävyys on keskeinen kysymys. Espoolaisten rehtoreiden näkökulmasta erityisesti

musiikin ja visuaalisten taiteiden osalta maksuhuojennuksia ei ole saatavilla riittävästi tarpeeseen nähden.

Saavutettava taideharrastus SATA2 -hankkeen saavutettavuusoppaassa nostetaan esiin, että maksuhuojennukset ovat tärkeitä, mutta joillekin perheille täysi maksuttomuus voi olla ainoa mahdollisuus osallistua taideharrastukseen. Tärkeää olisi myös huomioida mahdolliset kustannukset, joita esimerkiksi harrastuspaikalle siirtyminen tai harrastusvälineiden hankkiminen aiheuttaa. Espoon kaupungin kulttuurijohtaja Tommila näkee myös taloudellisen saavutettavuuden keskeisenä taiteen perusopetuksen tulevaisuuden haasteena ja pohdinnan paikkana.

	Maksuhuojennusta hakeneet	Maksuhuojennusta saaneet
Musiikki	213	206
Esittävät taiteet	21	21
Visuaaliset taiteet	12	12
Yhteensä	246	239

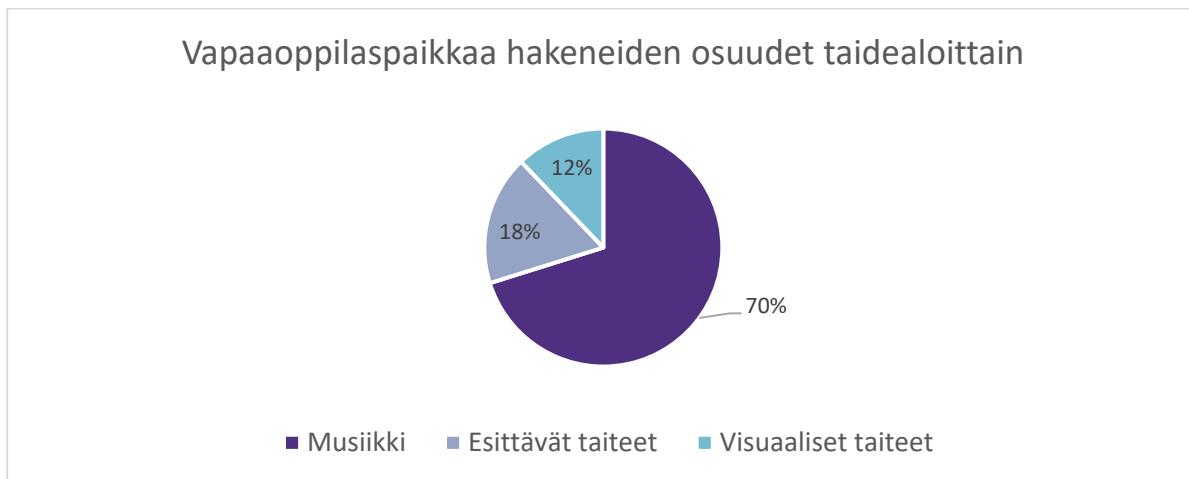
Taulukko 17. Maksuhuojennusta hakeneet ja saaneet taidealoittain (syyslukukaudella 2021).

Kuva 55. Maksuhuojennusta hakeneiden osuudet taidealoittain (%).

	Vapaaoppilaspaikkaa hakeneet	Vapaaoppilaspaikan saaneet
Musiikki	127	109
Esittävät taiteet	32	32
Visuaaliset taiteet	22	18
Yhteensä	181	159

Taulukko 18. Vapaaoppilaspaikkaa hakeneet ja saaneet taidealoittain (syyslukukaudella 2021).

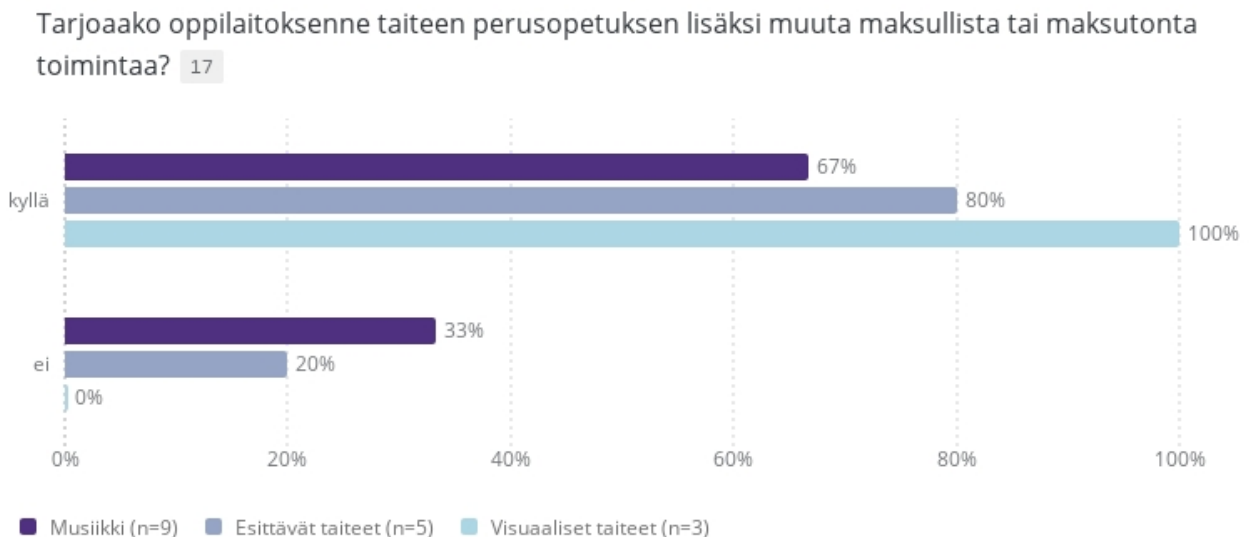
Kuva 56. Vapaaoppilaspaikkaa hakeneiden osuudet taidealoittain (%).

Taloudellista saavutettavuutta voi pyrkiä edistämään maksuhojennusten ja vapaaoppilaispaikkojen lisäksi muilla keinoilla. Taideyliopiston Laes kehottaa tarkastelemaan sitä, mistä taiteen perusopetuksen hinta koostuu, ja olisiko siinä mahdollista kehittää edullisempia harrastamisen tapoja mm. ryhmämuotoista opetusta laajemmin hyödyntämällä. Taiteen perusopetusliiton Seirala näkee saavutettavuuden jäävän pikemminkin jo edelliselle kynnykselle, eli sille, että taiteen perusopetus vaihtoehtona tiedetään ja löydetään. Valtaosalla oppilaitoksista kuitenkin on Seiralan mukaan mahdollisuus erilaisten huojennuksien järjestämiseen. Hartikainen muistuttaa, että kunnilla on käytettävissä THL:n TEA-viisari, joka auttaa arvioimaan kokonaisuudessaan kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. TEA:ssa on sisältöjä liittyen myös taiteen perusopetukseen. Nämä liittyvät esimerkiksi mahdollisuuteen osallistua taiteen perusopetukseen, vapaaoppilaspaikkoihin sekä maksuhojennuksiin.

6. Yhteistyö

Suurin osa (74 %) oppilaitoksista tarjoaa taiteen perusopetuksen lisäksi myös muuta maksullista tai maksutonta toimintaa. Esimerkkeinä mainittiin mm. kurssit, leirit, työpajat, kerhotoiminta ja KULPS-toiminta. KULPS kulttuuri- ja liikuntapolku on ainutlaatuinen espoo-lainen järjestelmä, jonka tavoitteena on edistää oppilaiden välistä yhdenvertaisuutta ja kehittää kulttuuri- ja liikuntapalveluiden käyttöä opetuksen välineenä.

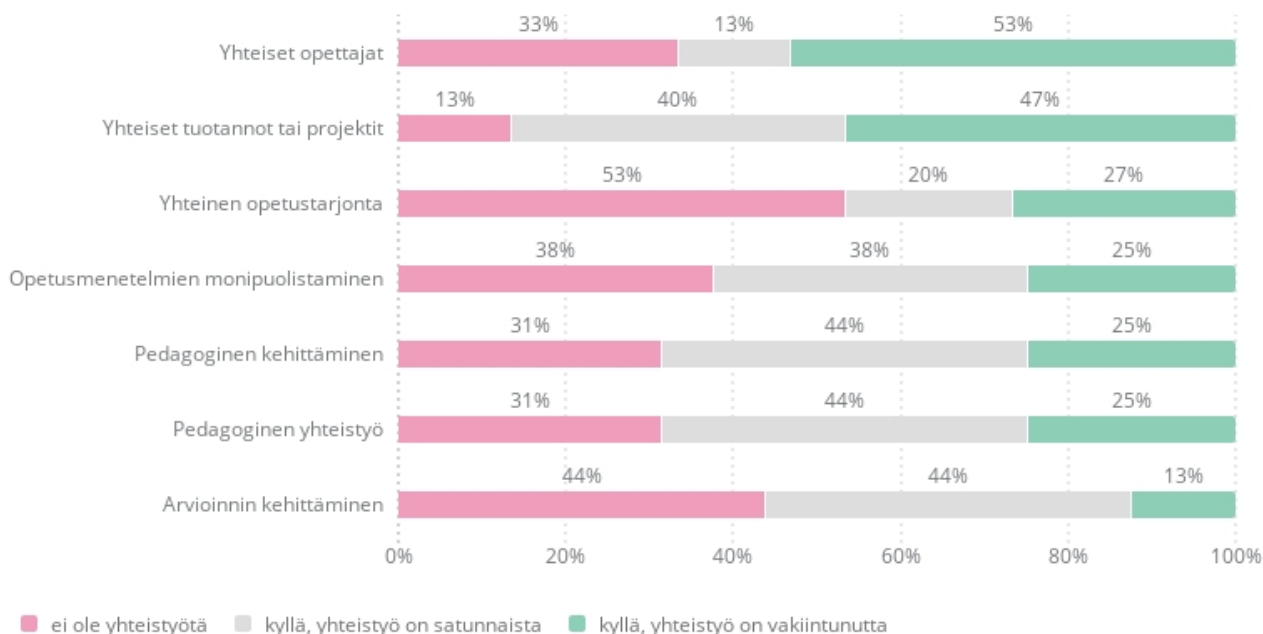
Suhteellisesti vähiten perusopetuksen lisäksi muuta toimintaa tarjoavat musiikin alan oppilaitokset (68 %), kun taas visuaalisten taiteiden oppilaitoksista muuta toimintaa tarjoavat kaikki (100 %) tutkimukseen vastanneet oppilaitokset.

Kuva 57. Perusopetuksen lisäksi muun toiminnan tarjoaminen taidealoittain.

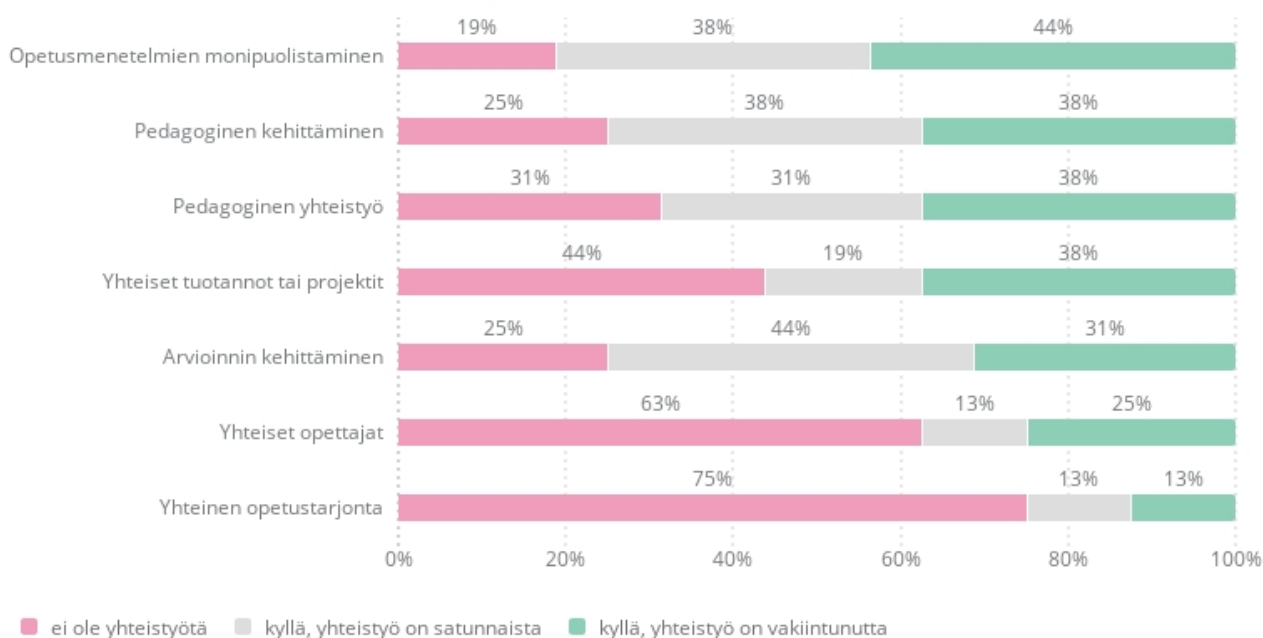
Paikallisesti yhteistyötä taiteen perusopetuksen muiden oppilaitosten kanssa on erityisesti yhteisten opettajien ja tuotantojen tai projektien kautta. Valtakunnallisesti sen sijaan yhteistyötä on enemmän arvioinnin kehittämisen ja opetusmenetelmien monipuolistamisen osalta. Vähiten yhteistyötä tehdään yhteisen opetustarjonnan osalta niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin.

Onko oppilaitoksellanne yhteistyötä **PAIKALLISESTI** taiteen perusopetuksen muiden oppilaitosten kanssa seuraavissa asioissa? 16

Kuva 58. Yhteistyö paikallisesti muiden taiteen perusopetuksen oppilaitosten kanssa.

Onko oppilaitoksellanne yhteistyötä **VALTAKUNNALLISESTI** taiteen perusopetuksen muiden oppilaitosten kanssa seuraavissa asioissa? 16

Kuva 59. Yhteistyö valtakunnallisesti muiden taiteen perusopetuksen oppilaitosten kanssa.

Oppilaitoksilla on vahvaa yhteistyötä lasten ja nuorten taiteen perusopetukseen liittyen varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen kanssa. Vähiten yhteistyötä tehdään vapaan sivistystyön, orkestereiden, sairaaloiden, ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kanssa.

ArtsEqual-tutkimushankkeessa käsiteltiin paljon yhteistyön merkitystä kulttuuristen oikeuksien toteutumisen kannalta sekä taiteen että taidekasvatuksen ja -harrastamisen näkökulmasta. ArtsEqual-hankkeen raportin mukaan olisi tärkeää päästää irti ajattelusta, jossa jokainen sektori vastaa vain kapeasti omista velvoitteistaan, jotta taidepalveluja saadaan osaksi vanhustyötä, työttömille, seurakuntiin tai terveydenhuollon piiriin. Tutkimushankkeessa todettiin, että monet erityisryhmät, kuten sairaalassa tai hoitolaitoksissa elävät, suljetaan taiteen käytön tai harrastamisen ulkopuolelle. Tämä johtuu pitkälti siitä, että toimialat ja instituutiot keskittyvät lähinnä omaan kapeaan tehtävänalaansa, eivätkä toimi yhteistyössä keskenään.

ArtsEqual-hankkeessa julkaistuissa taiteen perusopetusta käsittelevissä policy brief-suosituksissa¹⁹ tuodaan esiin yhteistyön merkitys eri ikäryhmien taiteen perusopetukseen osallistumisen laajemmalle mahdollistamiselle. Osa vapaan sivistystyön oppilaitoksista antaa myös taiteen perusopetusta. Viime aikoina tavoitteellinen taiteen perusopetus sekä vapaaehtoiseen sosiaaliseen osallistumiseen perustuva vapaa sivistystyö ovat kuitenkin lähentyneet toisiaan. Tiiviimpi yhteistyö vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen välillä parantaisi kaikkien mahdollisuuksia osallistua harrastusta tukevaan opetustoimintaan elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti sekä mahdollistaisi eri ikäryhmien yhteiset harrastamisen muodot.

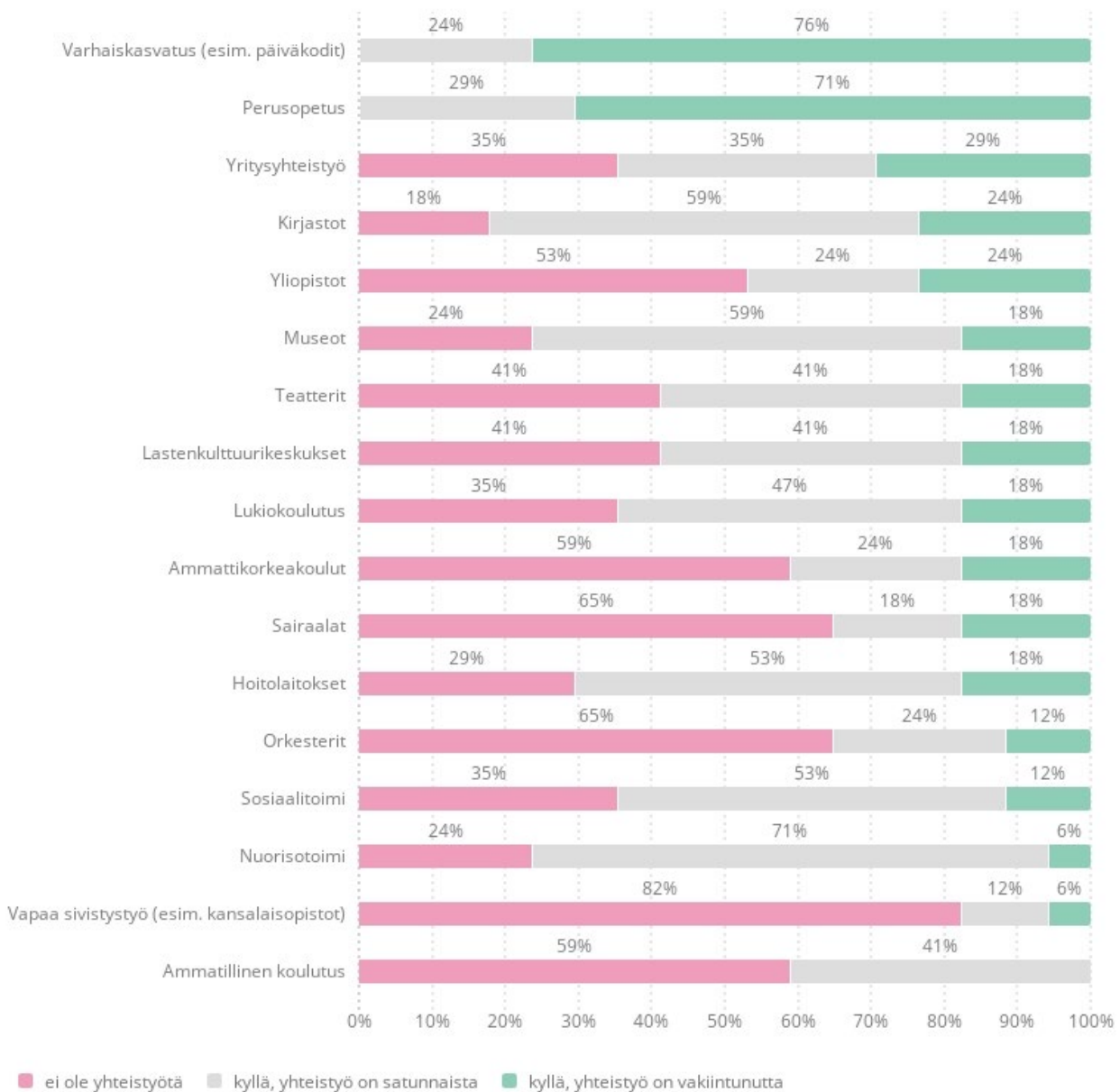
Espoon kaupungin kulttuurijohtaja Susanna Tommila näkee, että vaikka tulosten mukaan erityisesti päiväkotien ja koulujen kanssa tehdään jo paljon yhteistyötä, on Espoo niin suuri kaupunki, että tämäkin yhteistyö vaatii vielä tiivistämistä ja kehittämistä. Lisäksi hän toivoo, että taiteen perusopetuksen oppilaitokset tekisivät enemmän yhteistyötä myös korkeakoulujen sekä taidealojen kumppaneiden, kuten taidelaitosten kanssa. Myös taiteen perusopetuksen oppilaitosten välistä yhteistyötä voisi olla enemmän.

¹⁹ <https://sites.uniarts.fi/documents/14230/o/Saavutettavuus-+toimenpidesuositus+%28PDF%29/9143ee82-6222-433f-9538-0a91009c08ba>

Lisäksi Tommila toivoi näkevänsä enemmän myös alueellista yhteistyötä taiteen perusopetuksen suhteen, erityisesti naapurikaupunkien Vantaan ja Helsingin kanssa.

Taiteen perusopetuksen Seirala tuo esiin, että yhteistyö paikkakunnan ammattitaiteilijoiden ja ammattilaisten taiteen toimijoiden kanssa olisi tärkeää. Tällöin opiskelijat saisivat kosketusta taiteeseen ammattina. Opetushallituksen Hartikainen toivoo, että kunnat tarkastelisivat taiteen perusopetusta laajasti sekä koulutuksen että kulttuuripalveluiden osana. Hän muistuttaa, että TPO läpileikkaa koulutuksen, taidekasvatuksen, harrastamisen ja kulttuuritarjonnan.

Onko oppilaitoksellanne yhteistyötä lasten ja nuorten taiteen perusopetukseen liittyen seuraavien tahojen kanssa? 17

Kuva 60. Yhteistyötahot lasten ja nuorten taiteen perusopetukseen liittyen.

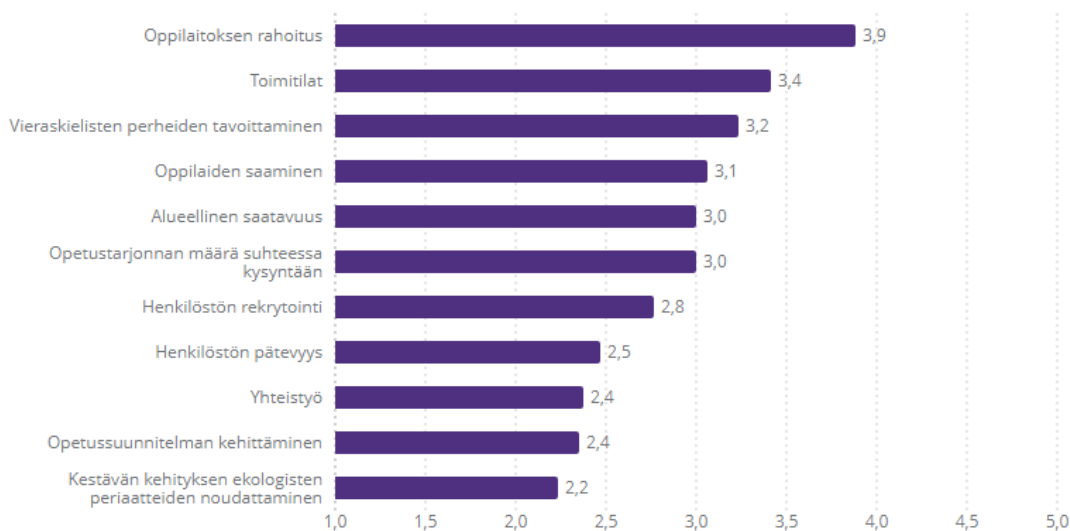
Taideyliopiston Laes näkee, että yhteistyötä taiteen perusopetuksen ja muiden tahojen välillä kannattaisi lähteä pohtimaan tarpeiden näkökulmasta: kenen tarpeita yhteistyö voisi palvella? Yhteistyöllä voi esimerkiksi edistää taiteen perusopetuksen tunnettuutta. Toinen pohtimisen arvoinen näkökulma yhteistyössä on se, voisiko moniammatillinen ja sektorirajoja ylittävä yhteistyö tuoda TPO:n opetussuunnitelmalliseen kehittämistyöhön uusia näkökulmia. Yhteistyön avulla voisi tuoda mukaan yhteiskunnallista osuutta ja ulottuvuutta: miten taiteen avulla voi luoda yhteiskunnallista toimijuutta sekä yhteyksiä ja kohtaamisia.

7. Taiteen perusopetuksen lähitulevaisuuden kehittämishaasteet

Kokonaisuudessaan taiteen perusopetuksen keskeisimpinä kehittämishaasteina lähitulevaisuudessa nähtiin haastateltujen rehtoreiden näkökulmasta erityisesti oppilaitosten rahoitus sekä toimitilat. Vähiten haasteita nähtiin kestävän kehityksen ekologisten periaatteiden noudattamisen, opetussuunnitelman kehittämisen, yhteistyön ja henkilöstön pätevyyden suhteen. Taidealueittain keskeisimmiksi koettujen kehittämishaasteiden osalta oli osin suu-
restikin eroja. Musiikissa suurimmaksi haasteeksi koetaan oppilaitoksen rahoitus, sen si-
jaan haasteet ovat vähäisiä esimerkiksi henkilöstön rekrytoinnissa ja pätevyydessä. Esittä-
vät taiteet kokevat haasteellisimpina oppilaiden saamisen ja toimitilat, visuaaliset taiteet
puolestaan vieraskielisten perheiden tavoittamisen.

”Mitkä ovat mielestänne taiteen perusopetuksen keskeisimmät kehittämishaasteet lähitule-
vaisuudessa?”

(Asteikko: 1 = ei haaste lähitulevaisuudessa ... 5 = erittäin suuri haaste lähitulevaisuudessa)

Kuva 61. Keskeisimmät kehittämishaasteet lähitulevaisuudessa (keskiarvot)

	Musiikki (n=9)	Esittävät taiteet (n=5)	Visuaaliset taiteet (n=3)
Oppilaitoksen rahoitus	4,2	3,6	3,3
Oppilaiden saaminen	2,8	4,0	2,3
Alueellinen saatavuus	3,0	3,4	2,3
Opetussuunnitelman kehittäminen	2,7	1,8	2,3
Opetustarjonnan määrä suhteessa kysyntään	3,4	2,4	2,7
Henkilöstön rekrytointi	2,1	3,8	3,0
Henkilöstön pätevyys	1,8	3,4	3,0
Toimitilat	3,4	4,0	2,3
Yhteistyö	2,0	2,6	3,0
Vieraskielisten perheiden tavoittaminen	3,0	3,4	3,7
Kestävän kehityksen ekologisten periaatteiden noudattaminen	2,0	2,2	3,0

Taulukko 19. Keskeisimmät kehittämishaasteet lähitulevaisuudessa taidealoittain (keskiarvot). Punaisella suurimmaksi koetut kehittämishaasteet ja vihreällä vähiten haasteiksi koetut tekijät taidealoittain.

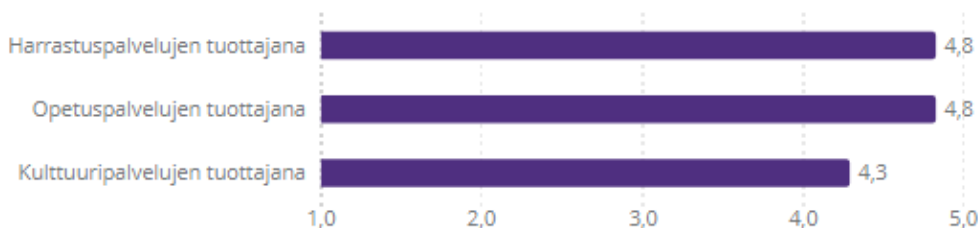
Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriasiainneuvos Koskimies tunnistaa oppilaitosten kokemat haasteet - erityisesti rahoituksen ja toimitilojen näkökulmat ovat viime aikoina korostuneet. Hän nostaa esiin myös taiteen perusopetuksen kentän moninaisuuden: noin kolmasosa taiteen perusopetusoppilaitoksista ei saa opetustuntikohtaista valtionosuutta. Ministeriön näkökulmasta toivottavaa olisi saada vahvistettua koko taiteen perusopetuksen toimialaa koskevaa tietopohjaa siten, että myös valtionosuuden ulkopuoliset toimijat tunnettaisiin valtionhallinnossa nykyistä paremmin.

Oppilaitoksissa katsotaan tulevaisuuteen pääsääntöisesti optimistisesti ja positiivisin mielin. Korona-aika on ollut useassa oppilaitoksessa (niin opiskelijoille kuin henkilöstöllekin) raskasta aikaa, mutta siitä selviytyminen on lisännyt luottamusta omaan toimintaan.

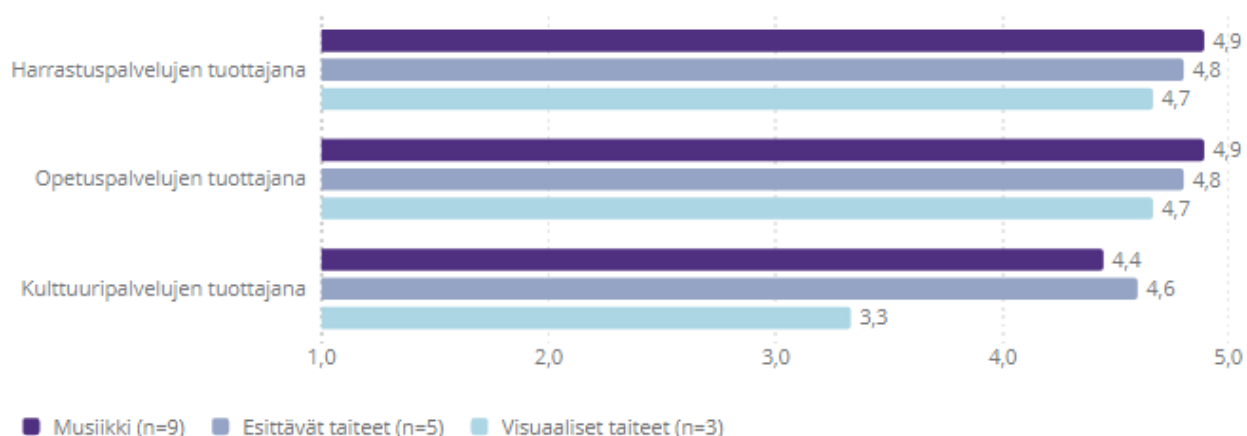
Oppilaitokset näkevät itsensä ensisijaisesti harrastuspalvelujen ja opetuspalvelujen tuottajina. Visuaalisten taiteiden oppilaitokset näkevät itsensä muita harvemmin kulttuuripalvelujen tuottajina.

”Miten vahvasti näette oppilaitoksenne toimivan seuraavissa rooleissa?”

(Asteikko: 1 = ei lainkaan ... 5 = erittäin vahvasti)

Kuva 62. Oppilaitoksen roolit (keskiarvot).

Kuva 63. Oppilaitoksen roolit taidealoittain (keskiarvot).

Espoon kaupungin kulttuurijohtaja Susanna Tommila pitää taiteen perusopetuksen uudistumista edellytyksenä sen tulevaisuuden menestykselle. Sekä jo käsitellyt kehittämistarpeet laajemman yleisön tavoittamiseksi että esimerkiksi sisältöjen uudistamisen ja modernisoinnin teemat ovat hänen mielestään keskeisiä.

Myös Taideyliopiston Laes kehottaa suhtautumaan tulevaisuuden haasteisiin uudistumisen ja kehittämisen näkökulmasta. Voisiko systeemin resilienssiä kehittää niin, että muutoksiin, joille ei välttämättä voi mitään, sopeudutaan? Rahoitus, joka nousi myös rehtoreiden haastatteluissa keskeiseksi tulevaisuuden haasteeksi, on Laesin mukaan yksi esimerkki: talousjärjestelmä on radikaalissa muutoksessa pitkällä aikavälillä, joten rahoitukseen liittyvien haasteiden ratkaisuja kannattaisi pohtia monipuolisesti ja luovasti.

8. Johtopäätökset ja suositukset

- **Taiteen perusopetus on merkittävä toimija Espoossa** usealla mittarilla: toimipisteiden ja opiskelijoiden määränä ja TPO on myös merkittävä työllistäjä. Keskimäärin Espoon alueella noin kymmenen prosenttia ikäluokasta osallistuu taiteen perusopetukseen.
- **TPO:n tunnettuus on parantunut, mutta työtä on edelleen jatkettava.** Asiantuntijat painottavat sitä, että oppilaitosten on hyvä tuoda yhtä lailla esiin sekä oma tarjonta että laajempi taiteen perusopetuksen viitekehys.
- **Kaupungin rooli on tärkeä taiteen perusopetuksen esiin tuomisessa ja mahdollisuudesta tiedottamisessa.** Myös luottamushenkilöille ja kaupungin työntekijöille on hyvä tiedottaa ja selventää, mitä TPO on ja mitä hyötyjä TPO pitkällä aikavälillä tuottaa. TPO:n vaikuttavuutta ja merkitystä kannattaa myöhemmin selvittää kyselyllä perheille sekä opiskelijoille.
- **TPO toimii kulttuurin, koulutuksen, harrastamisen ja taidekasvatuksen rajapinnassa.** Espoossa TPO toteuttaa osaltaan Espoon tarinaa ja Espoon kulttuuristrategiaa. TPO tuo kaupunkiin läsnä olevaa koulutusta, taidetta ja kulttuuria tarjoten nuorille taiteen ja kulttuurin tarjoamia mahdollisuuksia osaksi elämänhallintaa, osalle mahdollisuuden taiteilijan ammattiin. TPO vahvistaa sidettä espoolaisuuteen ja tarjoaa vastavuoroisesti viireyttä ja tapahtumia kaupunkiin. Valta-kunnalliset asiantuntijat toivovat taiteen perusopetuksen entistä enemmän hyödyntävän myös paikallisuutta opetuksen sisällöissään.
- **Saavutettavuus on tärkeässä roolissa.** Tilastollinen tarkastelu tuo yksiselitteisesti esiin sen, että opetuspisteen maantieteellinen läheisyys on ratkaiseva asia: taiteen perusopetukseen osallistuvia oppilaita on kullakin postinumeroalueella sitä enemmän, mitä pienempi etäisyys alueen keskuksesta lähimmän organisaation toimipisteeseen.
- **Saavutettavuus on muutakin kuin maantiedettä ja etäisyyksiä.** Keskeinen haaste on sosiaalinen ulottuvuus: taiteen perusopetukseen hakeutuu useimmiten sellaisia lapsia ja nuoria, joiden vanhemmat ovat kulttuurisesti orientoituneita. Lisäksi tiedonsaantiin liittyvä näkökulma on tärkeä: esimerkiksi muualta Suomeen muuttaneet perheet eivät välttämättä hahmota taiteen perusopetuksen mahdollisuuksia.
- **Laajemman ja tasapuolisemman oppilaskunnan tavoittaminen taiteen perusopetuksen pariin vaatii asiantuntijoiden mukaan erilaisten väylien**

kehittämistä: esimerkiksi koulut tai nuorisotoimi voivat toimia väylinä, joiden kautta lapsia ja nuoria ohjataan taiteen perusopetuksen pariin.

- **Espoossa toimivien oppilaitosten rehtorit näkevät lähes poikkeuksetta tärkeäksi, että etsivää työtä tehtäisiin taiteen perusopetuksen kohdalla enemmän.** Myös ArtsEqual-tutkimushankkeessa suositellaan etsivää kulttuuri-työtä, jota hankkeessa sovellettiin myös taiteen perusopetuksen viitekehyksessä. Kaupungin eri toimijoiden rooli on keskeinen siinä, että TPO:n pariin ohjataan kiinnostuneita lapsia ja nuoria aktiivisesti, ja tämä toteuttaa sekä etsivää lapsi- ja nuorisotyötä että osaltaan harrastamisen Suomen mallin mukaista Espoon polun tavoitetta siitä, että kaikilla on vähintään yksi harrastus. Erityisesti kannattaa pohtia sitä, miten tavoitetaan ne perheet, joiden lapset eivät muutoin ohjaudu TPO:n pariin.
- **Rehtoreiden haastatteluissa opetustiloihin liittyvinä haasteina toistuvasti esiin nousivat varastotilojen puute / vähäisyys, taukotilojen puute, koulutilojen käyttömahdollisuus ainoastaan iltaisin sekä esteettömyyden takaaminen.** Esteettömyyden takaaminen ei siis ole rehtoreiden vastausten perusteella kaikissa opetustiloissa helppoa. Esteettömyys on keskeisin asia fyysisten ympäristöjen saavutettavuudessa, ja siihen vaikuttavat sekä sisä- että ulkotilat. Esteettömyyttä tulisikin pitää kriteerinä uusien toimitilojen valittaessa ja mikäli olemassa olevissa tiloissa esteettömyys ei toteudu, tulisi olla vaihtoehtoisia tiloja, joissa voi harrastaa myös esteettömästi.
- Erilaisten oppijoiden ja erityisen tuen tarpeessa olevien yhdenvertaisuus ja inklusiivisuus toteutuvat oppilaitosten arvioiden mukaan melko hyvin. Osa oppilaitoksista järjestää erillistä opetusta erityisen tuen tarpeessa oleville. **Erityisen tuen tarpeessa olevat olisi hyvä huomioida osana tavallista opetusta, eikä ”erityis”-nimikkeen alla järjestetyissä, usein projektiluontoisissa ratkaisuissa.**
- Toisaalta tulee huomioida, että vaikka opetus itsessään olisi inklusiivista, se ei välttämättä takaa sitä, että erityisen tuen tarpeessa olevat hakeutuisivat opetuksen pariin muiden lailla. **Inklusiivisuuden toteutumista tulisi edistää kutsumalla erityistä tukea tarvitsevia aktiivisesti mukaan toimintaan sen sijaan, että oletetaan avoimien ovien periaatteen olevan itsessään inklusiivisuutta.**
- **Tiedon saatavuus maksuhuojennuksista vaihtelee paljon oppilaitoksittain.** Taloudellisen saavutettavuuden näkökulmasta perheiden tietoisuutta maksuhuojennuksista ja vapaaoppilaspaikoista tulisi kehittää. Osa rehtoreista myös näkee, että maksuhuojennuksia ei ole saatavilla riittävästi tarpeeseen nähden.

- Oppilaitokset tekevät melko paljon yhteistyötä päiväkotien ja koulujen kanssa. Espoon kaupungin kulttuurijohtaja Susanna Tommilan mielestä tätä yhteistyötä tulisi vielä tiivistää. Asiantuntijat näkivät hyödyllisenä taiteen perusopetuksen oppilaitosten yhteistyön kehittämisen myös mm. korkeakoulujen, taidealojen kumppaneiden ja ammattitaiteilijoiden kanssa. Myös taiteen perusopetuksen oppilaitosten välistä yhteistyötä voisi olla enemmän, kuten myös alueellista yhteistyötä naapurikaupunkien kanssa.
- **TPO on jatkuvasti kehittyvää ja meneillään on useita, valtakunnallisia kehityshankkeita.** OKKA-säätiön kestävä kehityksen indikaattorit on määritelty myös taiteen perusopetukseen. Mittari on verraten uusi, mutta sen käyttöönotto on suositeltavaa. Siinä opetuksen laatua tarkastellaan kokonaisvaltaisesti sekä yksilön, ympäristön ja yhteiskunnan hyvän näkökulmasta. Toinen keskeinen valtakunnallinen kehittämistyö on opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen toimesta käynnistetty kolmivuotinen taiteen perusopetuksen laatu- ja indikaattorityö.
- **TPO tuo osalle mahdollisesti polun ammattiin, mutta kaikille osallistuville lisää työvälineitä muuttuvan työelämän hallintaan.** Asiantuntijahaastattelut korostavat erityisesti sitä, että opiskelija saa työvälineitä esimerkiksi esiintymiseen ja kykyyn havainnoida ympäristöä sekä luovia keinoja hallita tilanteita. Näitä kaikkia tarvitaan muuttuvassa työelämässä alati enemmän. TPO:n esiintuominen työnhakutilanteissa vahvistuu luontevasti, jos opintoja aletaan viedä Koski-tietovarantoon.
- **Suurimpina tulevaisuuden haasteina Espoossa toimivat oppilaitokset näkevät rahoituksen ja tilat.** Lisäksi melko paljon haasteita nähdään vieraskielisten perheiden tavoittamisessa. Haastattelut asiantuntijat tunnistivat samoja haasteita.
- Taiteen perusopetuksen uudistuminen ja kehittyminen on keskeistä sen tulevaisuuden menestykselle.
- **Oppilaitokset näkevät tulevaisuuden pääosin valoisana ja kehittämistyötä tehdään innolla.** TPO on ilolla mukana Espoon nykyhetkessä ja huomiossa.

•

“TPO-toimijoiden oma identiteetti ja se ammattiyhteisyys on mielestäni ihan häikäisevää. Tämä erityispiirre tuo myös sitä laatua, oman toiminnan halutaan olevan hyvää ja uskotaan siihen, mitä tehdään.”
(Viivi Seirala, Taiteen perusopetusliitto)

“On hyvä, että sekä valtionhallinnossa että oppilaitoksissa on tällainen myönteinen vire tulevaisuuden suhteen. Siitähän meidän pitää lähteä, että me kaikki pienet ja suuremmatkin haasteet ratkotaan niin, että taiteen perusopetus kehittyy ja toimintaedellytykset turvataan tulevaisuudessakin. Mikään koulutusmuoto ei ole koskaan valmis.”
(Mikko Hartikainen, Opetushallitus)

”Taiteen perusopetus on yksi niistä asioista, mistä suomalaisena tutkijana voi olla ylpeä. Se on kaikin tavoin ainutlaatuinen ja myös tärkeä tuki perusopetuksen taideaineiden opetuksen ikään kuin puutteiden korvaamisessa. Luokanopettaja koulutuksesta on vähennetty taideaineiden opetusta niin paljon, että opettajien keskuudessa ei ole riittävästi kompetenssia opettaa moniakaan taideaineita. Tällöin erityisesti taiteen perusopetus nousee tärkeäksi, ja nimenomaan osana koko julkista palvelusysteemiä. Taiteen perusopetuksen aseman kohottaminen on tärkeää ja keskeistä.” (Tuulikki Laes, Taideyliopisto)